

Simpozion internațional
CUCUTENI 5000 REDIVIVUS
Științe exacte și mai puțin exacte
Ediția a XIV – a

21-22 noiembrie 2019, Iași

Culegere de lucrări

Iași, 2021

Culegerea include comunicările prezentate în cadrul Simpozionului Internațional „CUCUTENI–5000 Redivivus: științe exacte și mai puțin exacte”, organizat la Iași în perioada 21-22 noiembrie 2019 de către Universitatea Tehnică „Gh.Asachi”, Iași, *Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău*, *Primăria Municipiului Iași*, *Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași*, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*, *Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău*, *Academia de Științe Tehnice din România (ASTR)*, *Forul Democrat al Românilor din Moldova*, *Asociația Culturală Pro Basarabia și Bucovina*, *Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău*, *Muzeul de Istorie și Etnografie „Cetatea Soroca” ș.a.*

Volu coordonat de:

Conf.dr.ing. Gelu Ianuș

Prof.dr.ing. Dumitru Olaru

Prof.univ.dr.hab.ing. DHC. Valeriu Dulgheru

Prof.univ.dr.ing. Vasile Puiu

Ș.l.dr.ing. Ana Tufescu

Procesare computerizată:

Ș.l.dr.ing. Ana Tufescu

AI XIV – lea Simpozion internațional CUCUTENI 5000 REDIVIVUS *Științe exacte și mai puțin exacte*

Organizatori:

*Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași
Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău
Primăria Municipiului Iași
Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău
Academia de Științe Tehnice din România (ASTR)
Forul Democrat al Românilor din Moldova
Asociația Culturală Pro Basarabia și Bucovina
Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău
Muzeul de Istorie și Etnografie „Cetatea Soroca”*

Sponsori:

NORD ARIN

S.C. NORDARIN PROD COM S.R.L., Piatra Neamț

noba engineering

S.C. NOBA S.R.L., Iași

SAMI-TRANS S.R.L., Iași

MICROTOP S.R.L., Iași

Comitetul de onoare:

Prof. univ. dr. ing. Dan Cașcaval, Rector, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași

Prof. univ. dr. ing. hab. Viorel Bostan, Rector, Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău

Prof. univ. dr. ing. Valentin Popa, Rector, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Gheorghe Geo Popa, Ministru Secretar de stat, Ministerul Culturii și Identității Naționale

Prof. univ. dr. ing. Lorin Cantemir, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, D.H.C. al Universității Tehnice a Moldovei din Chișinău

Ing. Mihai Chirica, Primarul Municipiului Iași

Acad. Ion Bostan, Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău

Acad. Nicolae Dabija, poet, Președintele Forului Democrat al Românilor din Moldova

Prof. univ. dr. ing. Alexandru Herlea, Universitatea Tehnologică Belfort, Franța, Președintele Casei Române din Paris

Prof. univ. dr. ing. Dumitru Marcel Istrate, Prorector, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași

Prof. univ. dr. hab. Valeriu Dulgheru, Director departament, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, DHC al Universității Tehnice „Gheorghe Asachi” din Iași

Prof. em. dr. ing. Mihai Gafițanu, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, D.H.C. al Universității Tehnice a Moldovei din Chișinău

Prof. univ. dr. ing. Vasile Puiu, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, Vicepreședinte al Asociației Culturale „Pro Basarabia și Bucovina”

Dr. Lăcrămioara Stratulat, Manager, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași

Ștefan Dincescu, scriitor, Bacău

Prof. univ. dr. ing. Radu Munteanu, Universitatea Tehnică din Cluj Napoca, D.H.C. al Universității Tehnice a Moldovei din Chișinău

Prof. univ. dr. ing. Ioan Vasile Abrudan, rector, Universitatea „Transilvania” din Brașov

Prof. univ. dr. ing. Adrian Graur, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, D.H.C. al Universității Tehnice a Moldovei din Chișinău

Acad. dr. hab. prof. Gheorghe Ghidirim, Universitatea de Stat de Medicina și Farmacie din Chișinău

Nicolae Bulat, Directorul Complexului Muzeal din Soroca

Mariana Popa, Manager, Complexul Muzeal „Julian Antonescu” Bacău

Prof. univ. dr. Liviu Sofonea, Comitetul Român pentru Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, Universitatea „Alma Mater” din Sibiu

Mihai Tun, Primar de Cucuteni, Iași.

Comitetul de program:

Prof. univ. dr. ing. D.H.C. Lorin Cantemir, Universitatea Tehnică ”Gheorghe Asachi” din Iași

Conf. univ. dr. ing. Gelu Ianuș, Decan, Facultatea de Mecanică, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași

Prof. univ. dr. hab. Valeriu Dulgheru Șef departament, Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău,

Prof. univ. dr. ing. Vasile Puiu, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

Prof. univ. dr. ing. Dumitru Olaru, Prodecan, Facultatea de Mecanică, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași

Dr. Monica Nănescu, Șef al Muzeul Științei și Tehnicii „Ștefan Procopiu” din Iași

Anca Zota, Centrul de Informare Turistică, Primăria Municipiului Iași

Zinaida Stratan, Director bibliotecă, Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău

Drd. ing. Andrei Dorogan, Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău

Șef. lucr. dr. ing. Petru Gabriel Puiu, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

Lect. dr. Marius Iulian Furdu, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

Prof. dr. Daniel Florin Dincă, Bacău

Șef lucr. dr. ing. Ana Tufescu, Facultatea de Mecanică, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași

Notă

Prezentul volum cuprinde o parte din lucrările ce au fost prezentate în cadrul Simpozionului Internațional „*CUCUTENI 5000 REDIVIVUS. Științe exacte și mai puțin exacte*”, care s-a desfășurat la Iași în perioada 21-22 noiembrie 2019.

CUPRINS

MISTERUL ZEITELOR DE LA ISAIIA	9
<i>Prof. dr. Vicu MERLAN</i>	
EMIL LUCA-INGINERUL IEȘEAN CU DIPLOMA NR. 1	30
<i>Dr. ing. Adrian PUIȘOR</i>	
I. ISTORIE ȘI CONTINUITATE	37
ERIGERIO MARISO SI FIUL SAU KOTIZO	39
<i>Viorel UNGUREANU, prof.univ.dr.ing.</i>	
SCRIEREA STRAVECHE DIN ZONA CARPATO-DANUBIANA SI BALCANICA A EUROPEI	51
<i>Viorel UNGUREANU, prof.univ.dr.ing.</i>	
CONSIDERAȚII PRIVIND ASEMĂNĂRILE DINTRE CULTURA CUCUTENI ȘI CULTURA YANGSHAO	61
<i>Tatiana ANTONOVICI, profesor, grad I</i>	
ARHEOLOGIE LINGVISTICĂ (Partea a VIII-a).....	71
<i>Andrei DIACONU</i>	
COMERȚ ȘI TRANSHUMANȚĂ ÎN CULOARUL RUCĂR-BRAN ÎN SECOLELE XIV-XIX	74
<i>Vlad TUDOR, profesor</i>	
TRANSHUMANȚA - UN TULBURĂTOR FENOMEN CE A DEFINIT ISTORIA NEAMULUI NOSTRU	82
<i>Napoleon Neluș TOMA, profesor inv. primar</i>	
ZIDUL LUI HADRIAN ȘI VALURILE LUI TRAIAN – DOUĂ SISTEME DE APĂRARE CONSTRUITE LA EXTREMITĂȚILE DE VEST ȘI DE EST ALE IMPERIULUI ROMAN	87
<i>Valeriu DULGHERU, Natalia PIHLER-TENNENBERG,</i>	
<i>Alex PIHLER-TENNENBERG, Ilie MANOLE, Sergiu ZAPOROJAN</i>	
ISTORIA ROMÂNIEI ÎN SIMBOLURI FEMININE	98
<i>Rodica ȘORONESCU, economist</i>	
II. CULTURA ȘI CIVILIZAȚIE.....	103
REPERE ISTORICE ÎN EVOLUȚIA LECTURII PUBLICE ONEȘTENE ...	105
<i>Doina BRUMĂ, bibl. ing.</i>	
„GRAMATICA SPAȚIULUI FICTIONAL ÎN «PATIMILE» LUI MIRCEA CIOBANU”	112
<i>Ștefan DINCESCU, membru al Uniunii Scriitorilor din România</i>	

„DORIN TUDORAN: «A FI SAU A NU FI UN POET POLITIC?»”117
Daniel Florin DINCĂ, prof. dr.

ÎN CONTRA DIRECȚIEI SCOATERII OPEREI LITERARE MIORIȚA DIN
 PROGRAMA ȘCOLARĂ.....123
Constantin MACARIE, profesor

III. ȘTIINȚE EXACTE ȘI TEHNICE 133

PROF.UNIV. DR. MARGARETA PONI (1889-1973). MĂRTURII DE
 REFERINȚĂ BIOGRAFICĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ 135
Monica NĂNESCU, Oana FLORESCU

EVOLUȚIA UNOR INSTRUMENTE ȘI DISPOZITIVE GEOMETRICE
 UTILIZATE ÎN MATEMATICĂ, ARHITECTURĂ ȘI CONSTRUCȚII (VI) -
 CURBA OVOID- 143
Cantemir LORIN, Constantin ANTONOVICI, Andrei ȘTEFAN

MATEMATICA ÎN MIȘCARE. BICICLETA 157
Daniel APOSTOL, Elena Nadia MANEA

VI. SECVENȚE ANCORATE IN ISTORIE 165

MISTERUL ZEITELOR DE LA ISAIIA

*Prof. dr. Vicu MERLAN,
Huși*

Tezaurul de statuete de la Isaiia a fost o revelație a muncii mele de arheolog. Dorința de a explora misterul, fascinația necunoscutului m-a determinat să-mi orientez atenția și spre acest domeniu enigmatic al preistoriei.

Practic, dorința mea de a cunoaște s-a manifestat încă de mic copil: cutreieram dealurile din jur, puneam întrebări „incomode“ bunicilor despre istoria geologică a locurilor, despre evenimentele îndepărtate, despre... originea omului. Răspunsurile nu erau pe măsura așteptărilor mele dar, pentru acea vârstă, păreau că explică, în parte, unele frământări de ale mele. Lipsa unor mijloace de informare, la acea vreme, pătrunderea pripita a mass-mediei în lumea satului isailean, regimul comunist ateu, toate la un loc mențineau într-un soi de ignoranță parțială lumea din jurul meu. Cu toate acestea, era ceva care mă atrăgea magnetic la micul meu sătuc. De exemplu, un loc era Valea Prutului nu departe de sat. Periodic mergeam la pescuit cu bunicul, uneori chiar la balta din apropierea sitului arheologic unde au fost „zămislite“ zeițele de la Isaiia. Parcă numele locului este predestinat: „Balta Popii“, ca și cum în acest loc cel care calcă pământul este „inițiat“ subtil în tainele sacralității, în tainele lumilor trecute. Chiar denumirea satului Isaiia provine de la un călugăr ascet care râvnea la desăvârșire printr-un trai modest pe dealul din partea de vest a satului de astăzi, unde în sec. al XVI-lea ființa un schit. În colțul nordic al sitului exista în copilăria mea un izvor puternic cu o apă cristalină care ne ademenea ori de câte ori mergeam la pescuit. Izvoarele din acest loc ar fi putut fi folosite și de numeroasele populații străvechi care au locuit acest promontoriu din apropierea albiei Jijiei și a Prutului. O perioadă, acest izvor a fost colmatat și n-a mai fost folosit. Odată cu deschiderea șantierului arheologic din punctul din apropiere, l-am decolmatat readucându-l „la viață„. Locul acesta îmi amintește și de bunicul Gheorghe Râpanu. Încă îmi mai este vie amintirea când mă lua la pescuit noaptea atunci când luna era aproape plină și nu reușeam să rămân treaz toată noaptea. Dimineața eram trezit de răsăritul soarelui, de acel rosu-aprins care farmecă pe oricine. Peisajul de lună, stuful și trestia, fauna acvatică face din această zonă un adevărat paradis natural. Acum, înțeleg foarte bine de ce nenumăratele civilizații și-au ales acest loc „paradisiac“. În această zonă găseau din abundență pește, vânat, lemne, semințe... poate și sare, exact ceea ce trebuia pentru ca o comunitate să fie prosperă. Nu întâmplător, situl de la Isaiia are peste 8 nivele de locuire care se duc în timp la circa 7000 de ani. Cele mai

vechi așezăminte sunt bordeiele civilizației ceramicii liniare, iar cele mai noi au fost anexele și hanul din sec. al XIX-lea. Valea Prutului nu era doar un loc prielnic de locuire și supraviețuire, ci și o rețea de comunicație foarte importantă ce lega Dunărea și Marea Neagră de Marea Baltică (Drumul Chihlimbarului).

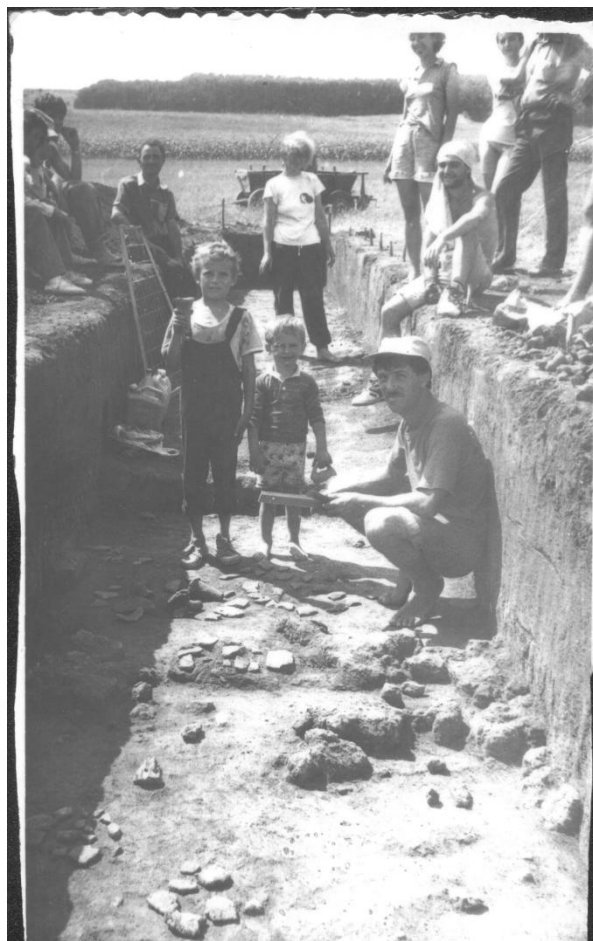

Fig. 1. Secțiunea S1 din incinta sacra- 1996

Acest drum milenar intersecta și pe cel „al mătăsii“ care venea dinspre China. A fost folosit până la jumătatea sec. al XX-lea (anii 60) când este părăsit din motive practice (construirea unei noi șosele, pe Valea Bohotinului, scurtând distanța până la Iași).

Valea Prutului a fost și este folosită pentru pășunat. Nu întâmplător, în toate nivelele arheologice sunt descoperite resturi osteologice animaliere impresionante.

Fig. 2. Tezaurul de statuete de la Isaiia

Albia majoră a râului Prut are cea mai lată porțiune din sectorul mijlociu, acesta, alături de Jijia, meandreează pe o lățime de circa 5 km în aval. Nu departe de situl arheologic, la circa 4 km în aval, Jijia se varsă în Prut. Toți acești factori fizico-geografici au influențat în mare măsură economic și cultural societatea preistorică de la Isaiia pentru câteva milenii.¹

Fig. 3. Artefacte in situ

¹ Vicu Merlan, *Misterul Zeitelor de la Isaiia*, Editura Lumen, Iasi, 2006, p.3-4.

ISTORICUL CERCETĂRII SITULUI ISAIIA

Dorința de a ieși din „rutina“ satului m-a determinat să fac numeroase cercetări de teren în afara vetrei acestuia, pe înălțimile cuestelor din jur dar și „După Deal“, pe Valea Prutului. Neavând prea multe cunoștințe despre arheologie sau geologie, în timpul copilăriei preferam să contemp lu locurile, iar celor mai dragi să le atribui diverse denumiri preferențiale.

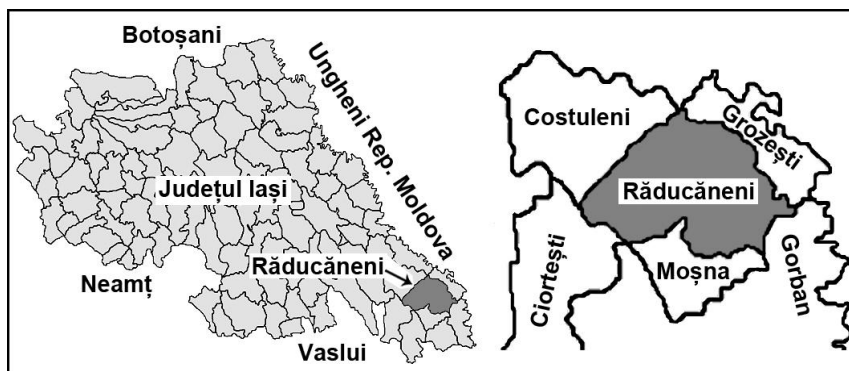

Fig. 4.

Uneori plecam pe teren să verific legendele care se vehiculau despre „flacăra unor comori“, despre beciurile ascunse și tunelele care duc cine știe unde etc. În felul acesta, am ajuns la cetatea geto-dacică din Dealul Socilor de la Moșna (circa. 4 km de sat) și la Cetatea din Dealul Bobului de la Bunești.

Isaiia 2000

Fig. 5.

Anii studenției mi-au schimbat întru-totul „optica“ cercetării personale de teren. Am fost și sunt un adept al verificării informației de pe teren. Astfel, am efectuat prima cercetare de teren în 1990, în punctul Roșu-Frantz Dâscă, pentru a verifica situl paleolitic semnalat în *Repertoriul arheologic al județului Iași*.

M-a surprins bogăția materialului litic descoperit aici, alcătuit din piese de silex de Prut. Așa s-a născut pasiunea mea pentru utilajul litic, materializată ulterior în teza de doctorat, intitulată *Arme și unelte din silex și piatră în eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*.²

Fig. 6.

În urma mai multor cercetări din această zonă am avut surpriza să mai descopăr încă două noi puncte paleolitice, pe care le-am folosit în lucrarea de licență din 1995, referitoare la descoperirile arheologice din această zonă. Odată deschis acest drum al cunoașterii practice, au urmat alte descoperiri pe Valea Bohotinului, pe o suprafață de 200 km², cu peste 30 de puncte arheologice noi, nesemnate în *Repertoriul Arheologic al județului Iași*.³

Fig. 7. Vas de cult

² Vicu Merlan, *Evoluția habitatului din preistorie până în secolul al IV-lea, în bazinul inferior al Jijiei, sectorul Răducăneni-Gorban*. Teză de Licență, 1995, Suceava.

³ Idem, 2006, p. 6-12.

În 1991, în vacanța de Paște, mi-am propus să fac o cercetare a teraselor inferioare ale Prutului, în zona stânilor de „După Deal“. Locurile îmi erau binecunoscute dar, de această dată, eram „înarmat“ cu un nou element: „ochiul de arheolog“. Erau locuri pe care le cutreierasem cu bunicul, încă de pe la vârsta de 7-8 ani, dar nu bănuiam nici pe departe ce comori spirituale ascund. De această dată, mi-a atras atenția malul zvelt care, privit dinspre Valea Prutului, are parcă o înfățișare cu totul diferită față de celelalte din jur: este bombat, cu partea dorsală ușor aplatizată spre centru, fiind încadrat de două văioage nu prea accesibile. Mi-am zis: „sigur acest loc ascunde ceva...“. Văioaga din partea de sud avea un izvor puternic, la circa 200 m în amonte, care și în verile secetoase mai păstra un fir de apă. Locul este cunoscut sub numele de „Balta Popii“. Înarmat cu anumite cunoștințe despre amplasarea siturilor preistorice (în preajma unor izvoare, pe promontoriile neinundabile, orientare expozițională predominant estică etc.), am intuit, înainte de a ajunge în acel loc, că acest promontoriu putea fi folosit de comunitățile preistorice drept habitat. Șansa de a găsi ceva era sporită și de faptul că zona care urma s-o investighez era arată de toamna, iar ploile, zăpada și vântul scoteau la suprafață „hârburile“ preistorice. După ce am ajuns în acel loc, au apărut numeroase fragmente ceramice, care mi-au confirmat intuiția avută. O parte din ele îmi erau cunoscute tipologic, iar altele aveau o înfățișare necunoscută. Inciziile de pe fragmentele ceramice mă duceau cu gândul la tipologia pieselor din epoca Bronzului (Monteoru, Costișa). Până atunci nu participasem efectiv pe un șantier arheologic (făcusem câteva vizite pe șantierul de la Bunești-Averești, unde fragmente ceramice aparțineau culturii Cucuteni și civilizației geto-dace) dar, ceea ce văzusem, nu corespundea cu descoperirile de aici. Și apoi, una e să vezi, alta e să pipăi cioburile, să rupi câteva, pentru a le vedea structura, duritatea, porozitatea, angoba etc. Pentru a-mi clarifica această chestiune, am pregătit un coș cu fragmente ceramice din punctul Isaiia-Balta Popii și le-am dus la Facultate, spre a le vedea și profesorul meu de istorie veche, N. Ursulescu. Astfel, a început prima colaborare cu domnul profesor, ulterior fructificată printr-o săpătură sistematică în acest punct arheologic.

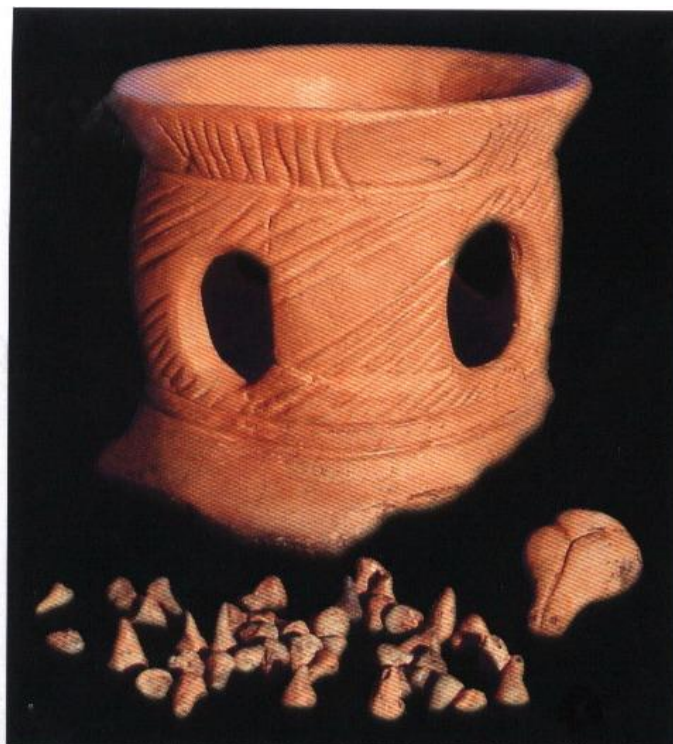

Fig. 8. Cel de-al doilea tezaur statuar

La acea vreme, eram student în anul I al Facultății de Istorie și Geografie a Universității „Ștefan cel Mare“ din Suceava. Reînființarea acestei facultăți în 1990 a necesitat cadre didactice de specialitate, care au fost aduse, în special, de la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași.

Așa l-am cunoscut pe domnul profesor Nicolae Ursulescu, un arheolog prin excelență. După ce a studiat foarte atent fragmentele ceramice aduse de mine, domnului a dat verdictul: civilizația Precucuteni. Materialele arheologice cele mai reprezentative, descoperite în acest sit, le-am folosit în lucrarea de licență *Evoluția habitatului din preistorie până în secolul al IV-lea, în bazinul inferior al Jijiei, sectorul Răducăneni-Gorban*.⁴

⁴ Idem, 1995.

Fig. 9. Urna funerara

După terminarea studiilor universitare, am reușit, în decembrie 1995, să ocup postul de muzeograf la Muzeul din Huși, județul Vaslui. În urma unor noi descoperiri în punctul *Isaia-Balta Popii*, am hotărât să efectuez săpături arheologice, începând cu anul 1996. O astfel de investigație necesita bani pentru plata lucrătorilor și autorizație de săpătură. Deoarece directoarea Muzeului din Huși nu era de acord cu efectuarea unei astfel de săpături, motivând o serie de chestiuni subiective, am preferat o colaborare cu fostul meu profesor ieșean, domnul N. Ursulescu. Timp de cinci luni, am mers „din poartă în poartă“, la diverși sponsori din Huși, pentru a face rost de banii necesari unui sondaj de verificare, pentru minim două săptămâni. Am reușit astfel să adun 1.200.000 lei, pe care i-am virat în contul Primăriei Huși, „tutorele“ muzeului local. Din aceștia, mi-au fost reținuți 200.000 drept impozit. Cu câteva luni înainte, cerusem și Primăriei fonduri pentru această săpătură, fiind refuzat politicos, pe motiv că nu sunt bani pentru o astfel de acțiune. Peste 80% din sponsorii la care am apelat m-au refuzat. Printre cei care au înțeles cu adevărat scopul urmărit de mine au fost domni: Vasile Marian, Dan Filip (Bițu), doamna Enache Viorica și doamna Carmen Pivniceru. Încă de la început, domnul profesor m-a „asigurat“ că nu poate să-mi dea nici un leu pentru *Isaia*, deoarece Facultatea de Istorie nu acordă fonduri decât pentru studenții în practică de la Târgu Frumos. În schimb, Seminarul de Arheologie al Universității din Iași a asigurat materialele tehnice necesare desfășurării săpăturii (șpacluri, rulete, busolă, sfoară de trasat, carou de desen, hârtie milimetrică, pungi pentru împachetat ș. a.).

În aceste condiții, pe data de 9 august 1996, am convenit cu domnul Profesor să ne întâlnim la Isaiia, pentru a „inaugura” sondajul de salvare. Odată ajunși la situl arheologic, am măsurat întregul promontoriu, de la o văioagă la alta. Acolo unde am stabilit că este centrul sitului, am trasat, la 30 m de fruntea terasei, o secțiune (S I) lungă de 20 m (ulterior am lungit-o

Fig. 10. Imagine de pe șantierul arheologic Isaiia

cu 20 m, spre marginea terasei) și lată de 1, 5 m, pe direcția NE-SV. Am preferat această colaborare cu domnul Ursulescu, deoarece domnia sa efectua de mai mulți ani săpături arheologice pentru civilizația Precucuteni, la Târgu Frumos-*Baza Pătule*, contribuind astfel cu noi elemente la cunoașterea cât mai exactă a acestei culturi. Împreună am trasat secțiunea și am marcat-o din metru în metru, cu țaruși; după circa 3 ore de „colaborare”, domnul profesor a plecat, având unele probleme de sănătate. Ne-am reîntâlnit la sfârșitul campaniei în sat, la părinții mei, pentru a examina și dumnealui materialul descoperit. În perioada care trecuse de la trasarea șanțului, am efectuat săpături pe o suprafață de 60 m², având și câțiva „colaboratori”.

Trebuie să recunosc că, deși eram la cel de-al doilea șantier arheologic la care săpam ca „titular” (primul pe Dealul lui Bălan din Huși, într-un sit geto-dacic, în iulie 1995), obiectele descoperite la Isaiia nu prea îmi erau familiare, cu toate că mai participasem la Târgu Frumos, la mai multe campanii, ca student practicant, într-un sit precucutenian. Materialul de la Isaiia se dovedea a fi puțin diferit de cel de la Târgu Frumos. Acest fapt s-a și dovedit prin săpăturile ulterioare, avându-se în vedere că aici au apărut materiale mai timpurii (ceramică liniară cu capete de note muzicale și ceramică specifică fazei Precucuteni II). În aceste condiții îmi era destul de greu să trag niște concluzii.

Săpătura din vara anului 1996 a fost divin inspirată, deoarece am intersectat o locuință cu un bogat inventar ceramic. Aceasta s-a dovedit a fi o construcție cu caracter sacru, de tip sanctuar (cel puțin până în anul 2004, nu s-a mai găsit o astfel de locuință din cele zece câte s-au descoperit). În incinta locuinței sacre (din care s-a dezvelit cam o treime în această campanie) au fost descoperite două măsuțe-altar, statuete, un vas foarte rar ca formă - de tip *askos*, o tăbliță din lut ars (teracotă) cu incizii pictografice, unelte din silex, piatră, os și fragmente ceramice de la câteva vase întregibile. Toate materialele

descoperite le-am fotografiat și desenat în *situ*, după care le-am împachetat în pungi de hârtie, notându-le toate caracteristicile locului în care au fost surprinse, apoi le-am adus în sat la părinții mei. Pe 17 august, când a revenit domnul Profesor, mi-a confirmat că situl de la Isaiia-Balta Popii este unul din cele mai bogate din Moldova, din punct de vedere al elementelor inedite. Dacă la început domnia sa avea unele rezerve privind acest sit, din acel moment am primit un „credit“ în plus, înțelegându-mi entuziasmul de care am dat dovadă încă de la bun început.

Chiar dacă săpătura din vara anului 1996 a fost mai mult un „experiment“, avându-se în vedere că dacă n-ar fi „ieșit“ nimic totul ar fi fost dat uitării, totuși Dumnezeu mi-a dăruit ceva foarte frumos și aceasta nu se termină aici.

Anul următor, având puțini bani din sponsorizări, m-am axat tot pe un sondaj arheologic, dar într-un sit descoperit de mine, la Răducăneni-M.A.T., aparținând paleoliticului superior (MERLAN 2004, 12). În luna mai a aceluiași an, cu ajutorul câtorva voluntari, efectuasem un sondaj de salvare în punctul Huși-La Ursoaia, într-un sit tot din paleoliticul superior (MERLAN 1998-1999, 33-36).

Anul 1998 a fost și mai auster din punct de vedere financiar; cu doar 300.000 lei, mi-am propus să salvez o locuință dacică din secolele III-IV, din punctul Isaiia-Pe Pârâu, sistând în continuare săpăturile din punctul Balta Popii. Totuși acest sit din apropierea Jijiei mă atrăgea ca un magnet și m-a determinat să caut „disperat“ un minim de sponsorizări sau să găsesc voluntari. O promisiune din vară l-a determinat pe un vechi sponsor, Vasile Marian, să-mi ofere 500.000 lei. Cu acești bani nu puteam plăti decât cinci lucrători, timp de trei zile. În aceste condiții, mi-a venit o idee care a dat roade... voluntari din rândul elevilor. Bani din sponsorizări i-am folosit pentru transportul și hrana elevilor. Cazarea și masa caldă le-au suportat părinții mei.

Scopul campaniei din 1998, începută la 12 octombrie, a fost acela de a dezveli integral locuința nr. 1, surprinsă parțial în 1996. Pentru aceasta, am trasat, începând de la metrul 22 al secțiunii 1 din 1996, o a doua secțiune (S 2),

Fig. 11. Imagine de pe șantierul arheologic Isaiia

cu lungimea de 8 m și lățimea de 2 m. Sub masa de chirpici a locuinței 1, în dreptul caroului 3 din S2, a fost descoperit un vas de formă aproximativ pătrată cu gura rotundă, cu diametrul de 21 cm și înălțimea de 17 cm. Pentru a-l păstra intact (fiind întreg), l-am luat cu tot pământul din interior și l-am transportat într-o cutie de carton. În locuința 1 au mai fost descoperite alte fragmente de la două măsuțe- altar, fragmente ceramice, unelte și arme de silex și piatră. În groapa G1, de sub locuință, au fost descoperite: două statuete fragmentare (de peste 10 cm înălțime) – una feminină și alta masculină, cu incizii largi, adâncite sub formă de spirală și meandre; un fragment de brățară de aramă, oxidat; „pietre de magie“ din menilit și cuarț; o statueta zoomorfă fragmentară etc. În afara locuinței s-au găsit topoare-calapod, unelte și arme de silex, câteva râșnițe de mână, o nicovală pentru prelucrarea pieselor litice, oase etc. Vasul păstrat întreg avea în conținut un adevărat tezaur statuar, pe care l-am numit „Zeițele de la Isaiia“⁵. Lipsa domnului profesor la campania din octombrie 1998 se explică prin participarea domniei sale la un colocviu internațional de arheologie din Italia. Artefactele descoperite în 1996 fuseseră spălate și, în parte, restaurate și chiar publicate în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România* din 1997.⁵(URSULESCU, MERLAN 1997, 32).

Fig. 12. Descoperiri arheologice

sității din Iași, întâlnindu-mă cu domnul profesor, mi s-a propus să aduc materialul ceramic la Seminarul de Arheologie, pentru a-l restaura și prelucra științific. După lungi insistențe și câteva telefoane date de domnul profesor, doamna directoare a fost de acord cu aducerea materialului la Iași pentru o perioadă determinată. Ca o ciudățenie, vasul întreg dispăruse; ulterior, l-am depistat într-un sertar al depozitului, prin luna noiembrie 1999, iar pe 4

Cel dezvelit în 1998 nu a mai apucat să fie valorificat științific deoarece, în urma unui buget de austeritate dat de Primăria locală, am fost disponibilizat, împreună cu încă doi lucrători ai acestui muzeu, în decembrie 1998. Timp de un an de zile materialul descoperit a fost în custodia Muzeului din Huși, zăcând în depozitul acestuia.

Fiind doctorand al Univer-

⁵ Nicolae URSULESCU, Vicu MERLAN, *Isaiia – Balta Popii*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România*, 1997, p. 32.

decembrie m-am deplasat la Iași, luând și vasul. Pe drum, aglomerația și zdruncinăturile mijlocului de transport au fisurat fragilul vas în două, fără a fi deranjat conținutul acestuia. Vasul s-a crăpat ușor și am zărit în interior „zeițele“, care nu mai erau la locul lor. Vâlva descoperirii a atras și presa locală și câteva zile mai târziu apare pe prima pagină a ziarului „Monitorul de Iași“, cu litere de-o șchioapă, articolul intitulat „Zeițele de la Răducăneni“. Isaiia a intrat în Istoria Românilor, iar dacă nu m-aș fi născut pe acele locuri beatifice nu aș fi cunoscut cu adevărat bucuria unei revelații mistice... Sunt sigur că „Zeițele de la Isaiia“ vor constitui surse de inspirație pentru multe lucrări științifice sau de altă natură.

Interpretarea esoterică a tezaurului de la Isaiia

Cele mai timpurii simboluri ale omului preistoric au fost gravate pe stâncă, obiecte etc., și reflectau credința profundă într-o divinitate feminină dătătoare de viață reprezentată sub mai multe aspecte divinitorii.

Întreaga simbolistică a artei preistorice se reduce la o divinitate creatoare imaginată ca femeie care avea multiple funcții.

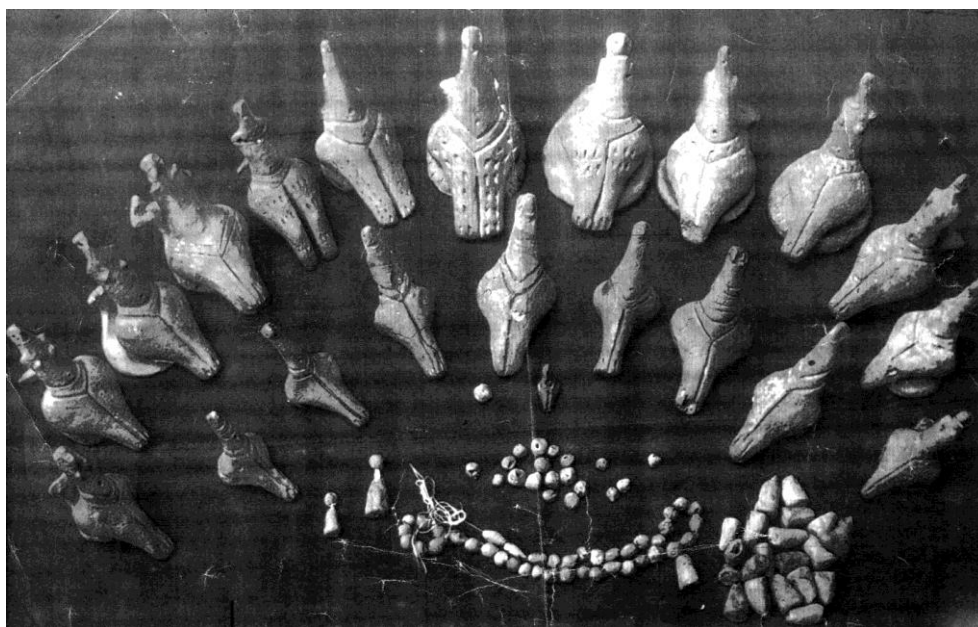

Fig. 13. Tezaurul statuar de la Isaiia

În general, orice simbol preistoric reprezintă o formă de limbaj mult mai profund ce nu se poate explica niciodată exhaustiv, în termeni discursivi. El poate fi aproximat prin cuvinte; se poate vorbi despre un simbol oricât, fără ca el să poată fi vreodată complet. Simbolul are o bogăție aproape nesfârșită de

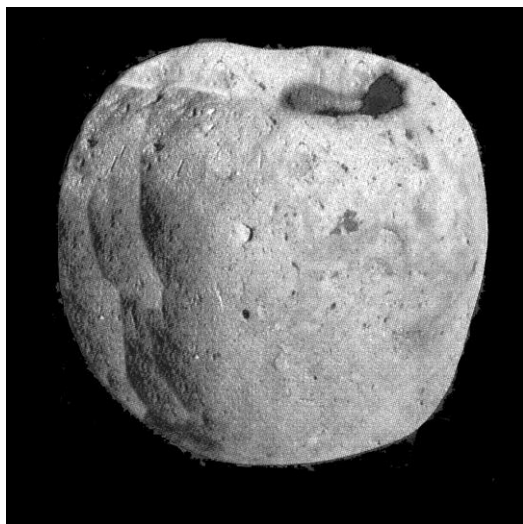

Fig. 14. Vasul purtător al zeitelor

Moldovei. Reprezentarea arhetipală a cadrului pătratic al „vasului-purtător“ (unde erau ascunse cele 21 de statuete) este pusă în corespondență cu elementul tattvic primordial al Pământului, simbolizat în tradițiile inițiatice de forma pătratului. Pământul în pânțelele căruia zăceau spre „maturizare spirituală“ (sub locuința sacră-sanctuar) cele 21 de fațete ale Zeiței-Fecioară, este elementul reprezentativ al planului teluric, un simbol al plăcentei Mamei Universale.

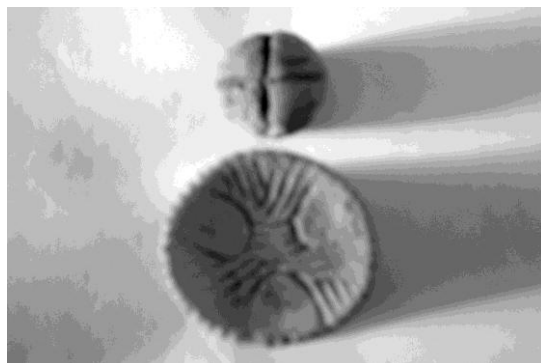
Când „rodul“ ajunge la maturitate părăsește locul static înlocuit cu un alt plan vibratil mai înalt ca frecvență conform altor canoane. Gura cvasirotundă a vasului este un alt element simbolic. Apoi mai iese în evidență numărul statuetelor, al bilelor, al tronurilor și al mărgelilor de lut. O alta chestiune, de loc de neglijat, este dimensiunea vasului pătratic de lut în care erau păstrate „Zeițele „ care, în zona centrală, are un diametru de 21 cm și înălțimea de 17 cm. Din punct de vedere matematic, forma tridimensională a vasului se încadrează perfect unei proporții armonioase care se apropie foarte mult de expresia *Numărului de Aur*. Era firesc ca „Zeițele“ să poată fi „ocultate“ într-un vas care să le permită, din punct de vedere rezonatoriu, să fie „active“ chiar sub masa imensă de chirpici a locuinței sacre unde au fost descoperite. Vasul era un adevărat rezonator de protecție a celor 21 de statuete-Zeități.

Cercul, în acest caz, este un simbol al protecției divine. Orice ritual necesită o anumită protecție față de fiecare „intrus“ din lumea

semnificații. Simbolurile ca limbaj superior cuvintelor, cuprinde toate „arhetipurile“ telurice sau cosmice pe care doar marii inițiați în științele oculte le știau semnificația și profunzimea subtilă.

Magicienii preistorici puneau accentul pe înțelegerea simbolului la nivel de suflet și nu la nivelul minții.

Descoperim în toate piesele tezaurului o simbolistică precisă care exprimă valoarea excepțională a esoterismului comunităților preistorice de pe teritoriul

subtilă sau profană. De aceea, locul său recipientul încadrat într-un cerc oferă protecție ancestrală lumii nevăzute a subtilului, de către anumite entități. Cercul pe care-l schițează vasul arhetipal de la Isaiia este pus în rezonanță cu planul subtil de protecție al statuțelor, dar are și un rol de „prag“.

În momentul scoaterii („emiterii“) din „vasul-protector“ (ca simbol al „placentei arhetipale“) zeițele trec din planul teluric într-un alt plan arhetipal, trecere care se face prin „pragul“ simbolizat de cerc. Astfel de recipiente sunt extrem de rare –dată fiind destinația lor strict cultică.

Zeițele erau „aduse“ în lumea materială, atunci când, printr-un ritual adecvat se genera „atmosfera“ mistică necesară. Timpul, în momentul ceremoniei, lua o altă dimensiune, fiind încoronat în spațiul sacru generat de forma cercului (cercul era asociat în acest caz, sferei de acțiune a timpului infinit unde nu există nici un punct de plecare nici punct de sosire) (CATRINA, 2002). Symbolismul esoteric al populațiilor preistorice de la Isaiia se ocultează și în numerologia sacră. Cele 21 de statuete-Zeități reprezintă 21 de fațete ale Puterii Emanatoare a Marii Zeițe (SHAKTI) a Fertilității și Fecundității Universale. Marea Zeiță era ocultată profanilor printr-o sumedenie de elemente care o puneau în rezonanță mistică cu energiile primordiale ale Supremului Absolut.

Cele mai importante elemente erau:

- liniile incizate cu o numerologie precisă (3, 5, 7, 13, 21, 42);
- alveolele în șir spiralic;
- mărirea exagerată a unor părți anatomice (coapsele), etc. (MERLAN 2000, 24).

Cele 13 tronuri erau prevăzute la partea superioară cu două coarne de taur (taurul în cultul străvechi reprezenta forța, virilitatea, contrapartea masculină a Marii Zeițe Fecioară, etc.). Zeitățile, așezate pe cele 13 tronuri, erau asociate prin simbolistica coarnelor de taur (ca simbol masculin), cuplului universal divin. Pe unul dintre tronuri este simbolizată punctiform, prin micile alveole, o spirală. Spirala reprezintă, în genere, axul vieții, axul pe care se înfășoară tot Universul manifestat de la informația genetică (ADN) (microcosmos) până la forma galaxiilor și a roiurilor stelare (macrocosmos). Descoperirea alături de cele 21 de statuete și a celor 21 de biluțe și 21 de conuri găurite demonstrează caracterul unitar al complexului de cult. Acestea din urmă erau falsuri miniaturale și vaice ca reprezentări simbolice arhetipale ale Principiului Masculin Absolut fiind asociate celor 21 de fațete ale Marii Zeițe Inițiatoare.

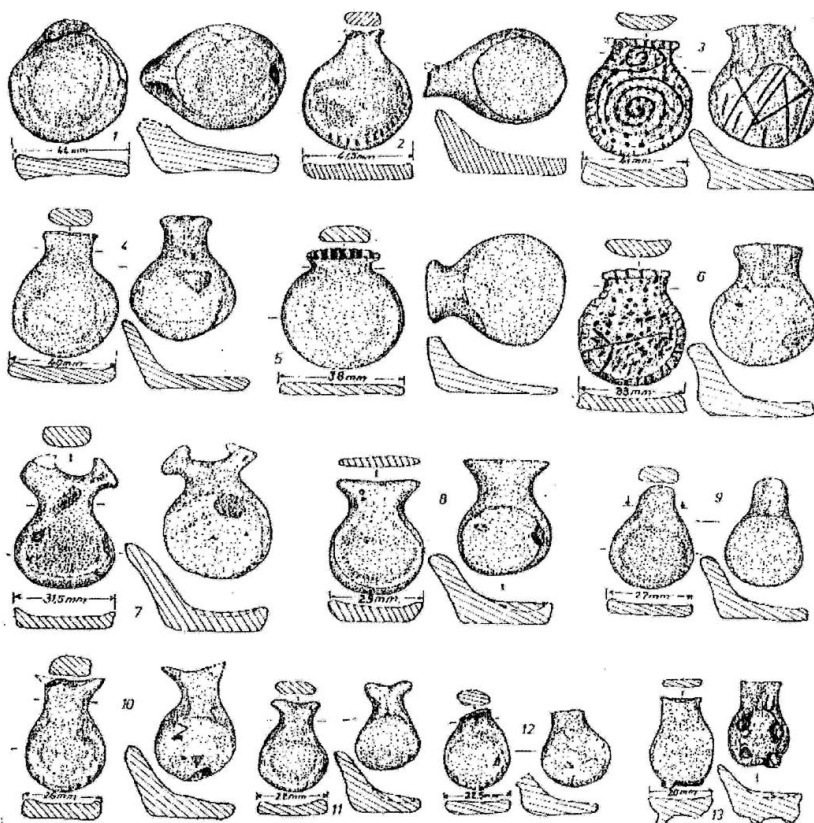

Fig. 15. Cele 13 tronuri ale zeitelor

Dintre cele 21 de statuete-Zeități 7 dintre ele au sâni – simbol al maturității depline, al „inițiatelor“ fertile. Numărul 7 apare frecvent și nu întâmplător, fiind pus în corespondență cu Numărul de Aur, cu cele 7 planete tradiționale, cu cele 7 lumi subtile, cu cele 7 note muzicale, etc. Aceasta demonstrează că numerologia ocultă sacră nu le era străină șamanilor precucutenieni. Între „coarnele“ de taur ale celor 13 tronuri sunt încrustate un număr de 3, 5 și 7 creștături incizate care pot fi puse în corespondență cu Trinitatea, cele 5 simțuri, cele 7 lumi subtile, etc.

Atât statuetele de la Isaiia cât și cele de la Poduri au fost pictate cu o vopsea roșie din pigmenți naturali, culoare ce simbolizează dinamismul, evoluția, regenerarea, viața etc. Vopseaua roșie avea și rolul de a proteja subtil statuetele de influențele malefice ale profanilor sau de privirile curioase ale neofiților (fenomen întâlnit și astăzi la copii mici cărora pentru a fi feriți de deochiul unor persoane răuvoitoare sau iscoditoare, li se leagă tot felul de obiecte de culoare roșie). Un alt element simbolic al „zeitelor“ de la Isaiia este bazinul exagerat de mare în comparație cu celelalte părți anatomice ale

corpului, demonstrându-se în acest caz importanța acordată acestor Zeități al Universului. Symbolismul Marii Zeițe Emanatoare nu se reduce doar la cel al fecundității și-al fertilității, ci și la cel legat de marile inițieri în misterele universului fizic și subtil. De exemplu, aspectul subtil al Marii Zeițe reprezentat de statueta așezată pe tronul cu alveole incizate în formă de spirală, era răspunzătoare probabil de „energia emanatoare a începutului“ oricărei acțiuni sau ritual.

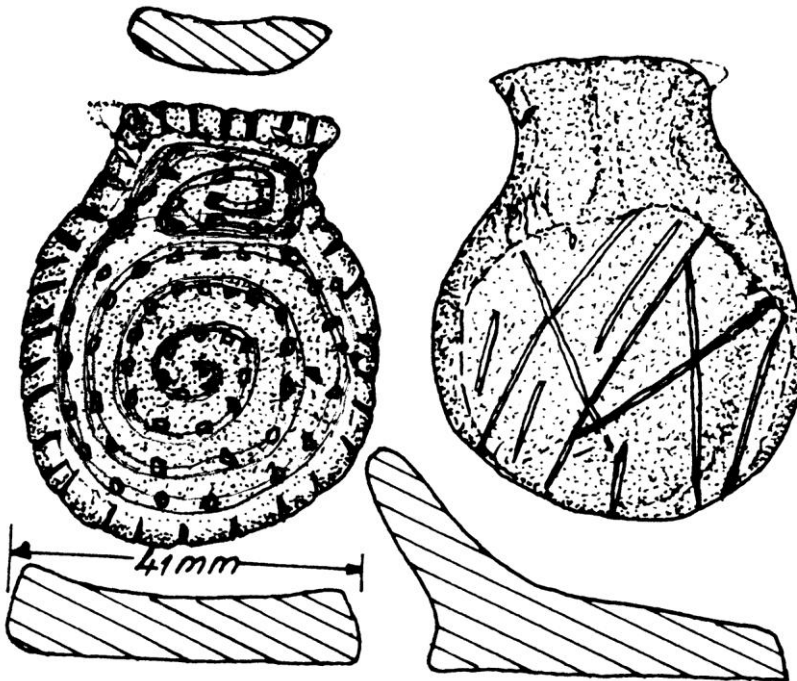

Fig. 16. Tronul Zeiței Inițitoare

Această funcție reiese din faptul că centrul spiralei corespunde (prin poziția șezând pe tron a zeiței) cu zona genitală, ceea ce semnifică că de aici se declanșează declinul magic al energiei fundamentale (Kundalini-Shakti), energie emanatoare cu multiple valențe rezonatorii arhetipale (energia regenerării și perpetuării). Spirala „tronului“ are un sens de orientare, în plan orizontal, yin (în sensul acelor de ceasornic) reflectând aspectul de recepție al Creației sau identificându-se cu Natura Manifestatoare. Spirala se continuă și pe spătarul tronului pe un plan vertical, dar între cele două planuri (orizontal și vertical) se produce o schimbare bruscă a sensului de orientare al spiralei dinspre yin spre yang, ascendent, emisiv. În aceste condiții spirala îngemănează principiul feminin (receptiv, orizontal) cu cel masculin (vertical, emisiv) „încununat“ de prezența la partea superioară a celor două „coarne de taur“. Din această simbolică reiese ideea cuplului universal divin, simbol întâlnit pe

numeroase canoane preistorice ale civilizațiilor străvechi. Același „tron“ are pe revers incizii pictografice care parcă ar sugera importanța desăvârșită a acestui aspect ancestral al Marii Zeițe.

S-au mai descoperit încă două tronuri cu simboluri pictografice diferite care nu fac parte din tezaurul celor 21 de Zeități. Acestea prezintă chiar pe șezut simboluri pictografice pictate cu o culoare ciocolatie și albă, nedescifrate până acum. Tot din această categorii de semne pictografice nedescifrate se înscriu și simbolurile incizate de pe două tăblițe-teracote de lut ars care fiind descoperite în preajma vasului cu Zeități din incinta sacră a sanctuarului, ar putea reprezenta adevărate „canoane“ scriptice religioase ale șamanilor precucutenieni.

Astfel de tăblițe s-au descoperit în mai multe locuri ale României: Tarpești, Perieni, Ghelăiești, Poduri, Tărtăria, etc. Unele ipoteze îndrăznețe înclină spre a le identifica cu prima formă de scriere care peste un mileniu mai târziu vor fi întâlnite în Sumer sub forma unor epopee, descrieri, etc. Despre astfel de mărturii Marija Gimbutas afirma: „Pe la 5500 î. H., vechii europeni din Europa central-răsăriteană au dezvoltat un sistem de scriere, cu circa două mii de ani înaintea egiptenilor ori a sumerienilor. Totuși, spre deosebire de aceste popoare, scrierea vechilor europeni nu servea unor scopuri economice, juridice sau administrative. Scrierea „veche europeană“ era o scriere sacră...de un simbolism particular...strâns legată de cultul dezvoltat al divinității feminine (GIMBUTAS, 1997, 37).

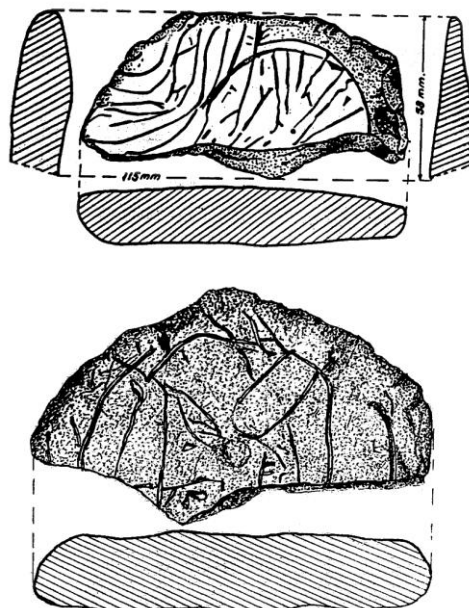

Fig. 17. Tăblițele de la Isaiia

Fig. 18.

În această ipostază, tăblițele de la Isaiia se înscriu acestei asociații mistice.

Astfel de simboluri pictografice s-au descoperit și pe partea anterioară sau posterioară a câtorva zeițe de la Isaiia. Incizia aplicată unor statuete Zeități reprezintă un alt element simbolic care împarte în mod egal anumite zone anatomice, schițează atitudini corporale, simboluri ancestrale (triunghiul cu vârful în jos) și chiar „vestimentația cochetă“ a zeitelor etc.

Fig. 19. Masuta de altar

Reprezentarea schematică a sânilor (la cele 7 zeițe) transpune următorul

argument inițiativ: sâni sunt cei care alăptează, care susțin primul „lăstar“ de viață, sunt un simbol al maturității, al condensării emanației universale, ei corespund din punct de vedere esoteric etapei în care se trece de la transcendent la imanent, de la divin la uman, de la subtil la grosier. Spirala este cel mai des motiv geometric întâlnit la inciziile precucutenienilor. Spirala, alături de pătrat, triunghiuri, cerc, etc. fac parte din geometria sacră a acestor populații cultice.

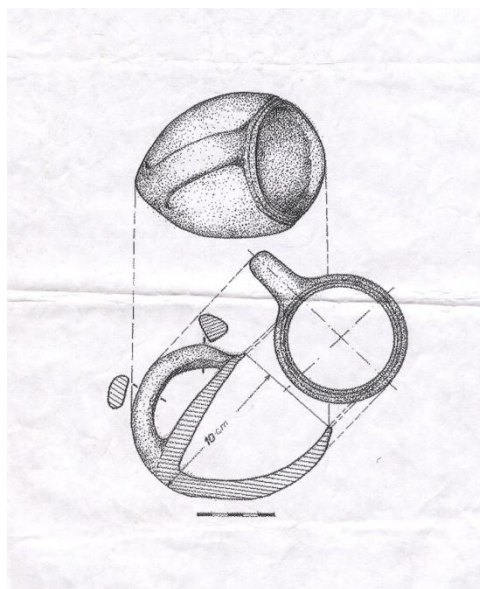

Fig. 20. Vas de tip askoss

Toate acțiunile și „produsele“ create de aceste populații se înscriu într-un circuit sacru dovedit prin numeroasele descoperiri arheologice (fiecare locuință deține „zeițe“, măsuțe de altar, vase de ofrandă și alte obiecte de cult). Viața cotidiană se înscrie unei profunde religiozități respectându-se cu strictețe armonia dintre om și natură, dintre acțiunea responsabilă și valențele transcendente ale Cerului. Folosirea curentă a simbolisticii spiralice demonstrează ancorarea spiritualului local la valorile ancestrale ale macrocosmosului. Fizicienii și astronomii sec. al XX-lea au descoperit, cu ajutorul aparaturii moderne, că expansiunea Universului se face în Spirală, în sens yang. De ce era atât de importantă Spirala la aceste populații preistorice? Aceeași formă spiralată este des întâlnită și-n natura înconjurătoare: vrejul leguminoaselor, cochiliile melcilor etc. De unde această asemănare izbitoare între fenomenele enigmatice ale Universului actual și simbolurile ancestrale ale șamanilor preistorici? Faptul că vasul cu „zeițe“ a fost îngropat sub locuința sacră (L1) demonstrează existența unui totem întâlnit și în alte așezări. Acesta era legat de protecția casei dar și de rodnicia, fertilitatea și prosperitatea familiei tribale. În aceeași „groapă de ritual“ au fost descoperite 2 statuete „decapitate“

(una masculină și alta feminină) de dimensiuni mari în comparație cu celelalte din tezaur. Cele două statuete au fost puse intenționat alături de vasul cu cele 21 de Zeități, fiind un simbol al întregului, al armoniei al celor două principii minerale (yin și yang, masculin și feminin). S-a descoperit și un fragment de brățară realizată din cupru. Acest metal se știe că are rezonanțe benefice cu planeta Venus, asigurând celor care îl poartă, stare de receptivitate cu un aspect armonios, rezonanța cu toate formele care exprimă Numărul de Aur, carismă, inventivitate, inspirație, armonie mentală și afectivă, etc. Descoperirea tezaurului de statuete, a celor 2 mari statuete, a fragmentului de brățară de cupru (purată prealabil de o femeie), fragmente de măsuțe de altar, etc. demonstrează caracterul sacru al tuturor acțiunilor întreprinse de comunitatea precucuteniană de la Isaiia. Lumea științifică ar trebui să reflecte mai mult asupra artefactelor din trecut, asupra analogiei simbolice dintre fenomenele trecute și cele prezente. Amprenta trecutului este o reflectare în oglindă a prezentului și chiar ca o „prognoză“ a viitorului. Cheia viitorului se regăsește simbolic în toate „produsele“ arhaice ale populațiilor preistorice. Trebuie să ne aplecăm mintea și inima la acestea și vom găsi taina „destinației“ omului modern. Simbolurile pictografice arhaice întâlnite pe obiectele de la Isaiia, ar putea oferi nenumărate informații despre adevărul populațiilor preistorice „îngropate“ de mantaua timpului.⁶

Bibliografie

1. CATRINA, N., 1998-2005 - *Șivaismul din Cașmir, note de curs.*
2. DUMITRESCU, Vladimir et alii, 1951 - *Raport preliminar asupra săpăturilor de la Hăbășești, SCIV, I, 1, p.77-94*
3. ELIADE, Mircea., 1991-1992 *Istoria credințelor și ideilor religioase, Vol. I, II*
4. ELIADE, Mircea., 1992 - *Morfologia religiilor*
5. ELIADE, Mircea., 1003 - *Dicționar al religiilor*
6. GHIMBUTAS, Maria , 1997 - *Civilizația Marii Zeițe și cavalerii Războinici*
7. MARINESCU-BÎLCU, Silvia, 1986 - *Dansul ritual în reprezentările plastice neo-eneolitice din Moldova, în SCIVA, p. 3*
8. MATASĂ, Constantin, 1945 - *Frumușica. Village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du Nord, Roumanie, București*
9. MATASĂ, Constantin, 1964 - *Așezarea neolitică Cucuteni B de la Tîrgu Ocna – Podei, Arh Mold, II-III, p. 32-61*
10. MERCIER, Mario, 1993 - *Șamanism și șamani*
11. MERLAN, Vicu, 1998-1999 – *Noi descoperiri paleolitice la Huși «La Ursoaia», în Acta Meridionalis, XXVIII-XXIX (1998-1999), p. 41*
12. MERLAN, Vicu, 2000-2004 – *Sanctuarul sacru de la Isaiia – Zeițele*

- Protectoare*, în: *Revista Misterelor*, nr.28, 2000;
13. MERLAN, Vicu, *Prutul*, 2000
14. MERLAN, Vicu, *Balada*, 2003 *Germany*
15. MERLAN, Vicu, *Divertisment Magazin*, 2004 *Canada*
16. MERLAN, Vicu, 2006 – *Contribuții monografice asupra Văii Bohotinului și Văii Moșnei*
17. MONAH, Dan, 1977 - *Datarea prin C14 a etapei Cucuteni A2*, SCIVA, 29, 1, p.33-41
18. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, Mircea, 1966 - *Cucuteni*, București
19. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, Mircea, *Cercetările arheologice din Moldova și principalele lor rezultate*, Danubius, I, p. 5-17
20. URSULESCU, N.; MERLAN, Vicu, 1994 - *Isaiia, comuna Răducăneni, județul Iași*, «Cronica», p. 32
21. URSULESCU, N.; MERLAN, Vicu, 2000 - *Isaiia, Comuna Răducăneni, Județul Iași*, în: *Cronica Cercetărilor Arheologice*, București, 1997, p.32, pl. XXIV, p. 110-111
22. MERLAN, Vicu, 2002 - *Un sanctuar de acum 6000 de ani*, *Magazin Istoric*, XXXVI, 5, p. 73-76
23. Ursulescu, N.; Merlan, Vicu; Tencariu, Felix, 1998 - *Isaiia, comuna Răducăneni, județul Iași*, *Cronica*, p. 61
24. Ursulescu, N.; Merlan, Vicu; Tencariu, Felix, 1999 - *Isaiia, comuna Răducăneni, județul Iași*, *Cronica*, p. 160-163
25. Ursulescu, N.; Merlan, Vicu; Tencariu, Felix, 2000 - *Isaiia, comuna Răducăneni, județul Iași*, *Cronica*, p. 158-159
26. URSULESCU, N.; BOGHIAN, D.; COTIUGA, V; MERLAN, Vicu, 2001-2002 *Noi date privind complexele de Cult din cultura Precucutenieni*, în «*Sargeția*», XXX, p. 61-78
27. ZAHARIA, Nicolae; Petrescu-Dîmbovița, Mircea; Zaharia, Emilia, 1969 - *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București

EMIL LUCA-INGINERUL IEȘEAN CU DIPLOMA NR. 1 (partea I-a)

*Dr. ing. Adrian PUIȘOR, director,
Complexul Muzeal Național Muzeal „Moldova” Iași*

La 6 octombrie 2020 s-au împlinit 105 de ani de la nașterea Prof.dr.doc.ing. EMIL LUCA, despre care se poate afirma, fără rezerve, că a fost una dintre personalitățile care au marcat cu strălucire învățământul **superior electrotehnic ieșean**, vreme de mai bine de șapte decenii, începând din 1939, odată cu înființarea Facultății de Electrotehnică din cadrul noului **Institut Politehnic Iași**.

S-a născut. pe meleaguri botoșenene, în comuna Hudești. unde a urmat și cursurile școlii primare, după care și-a continuat studiile la Liceul „Anastasia Bașotă” din Pomârla. pe care le absolvă în anul 1934. Din toamna aceluiași an devine student al Institutului Electrotehnic de pe lângă Facultatea de Științe a Universității ieșene, devenită, din 1939. Facultatea de Electrotehnică a Institutului Politehnic Iași. ale cărei cursuri le absolvă cu Diploma de inginer nr.1, din 4 nov. 1940. a primei promoții a acestei facultăți nou înființate, pe baza unor incontestabile merite. Din 1941. când devine asistent la Măsurile electrice și până în 17 iulie 1947. când își susține cu temeinicie teza de doctorat, parcurge o fulminantă ierarhie didactică, devenind, pe rând. șef de lucrări, conferențiar și profesor. Desigur, trebuie să subliniem această perioadă fertilă din viața și activitatea lui EMIL LUCA. s-a făcut în condițiile grele ale războiului, la care a participat ca ofițer și ale refugiului, dar și a dificultăților de refacere a laboratoarelor grav avariate. Din 1949 devine profesor titular la Facultatea de Electrotehnică, predând diverse cursuri de Electricitate, Electrotermică și Sudură, Radiotehnică și Fizică generală, spre această ultimă disciplină orientându-și tot mai mult activitatea sa didactică și de cercetare. A predat cursuri de tehnică a curenților slabi” și de .fizică” la Facultatea de Electrotehnică, Chimie Industrială și la Institutul de perfecționare a cadrelor didactice. Câștigându-și un prestigiu binemeritat, din 1965. obține conducere de doctorat.

Sub această apreciată postură un număr de 28 de doctoranzi, fizicieni sau ingineri, au obținut râvnitul titlu de doctor în fizică.

Ca o consecință firească a preocupărilor asidue întreprinse în domeniul fizicii, în martie 1969, își ia docența în științe, și continuă să fie coordonatorul cercetării științifice la Centrul de cercetări tehnice și fizice de pe lângă Filiala. Iași a Academiei.

A publicat în țară și în străinătate aproape 200 de lucrări științifice originale. A editat singur sau în colaborare 10 volume în domeniul fizicii generale și moderne. Grație tenacității sale în 1972. contribuie decisiv la înființarea secției de Electronică a Facultății de Electrotehnică și timp de aproape 20 de ani a deținut șefia catedrelor de

Fizică și Electronică, conducându-le spre performanțe meritorii.

Se pensionează în 1986. dar continuă să fie activ ca profesor consultant, la Facultatea de Electrotehnică.

A trecut în veșnicie la 11 iulie 2007 și a fost înhumat în cavoul familiei din Cimitirul Eternitatea, fiind condus de o mulțime impresionantă de discipoli, cadre didactice, colaboratori și absolvenți.

Recunoscătoare, la Jubileul 50, Promoția 1965 a dezvelit bustul Magistrului de Fizică -EMIL LUCA.

Remarcat încă din studenție de însuși marele savant Ștefan Procopiu, al cărui discipol și continuator al preocupărilor acestuia a devenit ulterior, Profesorul doctor docent EMIL LUCA s-a remarcat printr-o îndelungată și prodigioasă activitate didactică și științifică în **domeniul vast al fizicii**, contribuind decisiv, prin **perseverență, competență și dăruire**, la formarea numeroaselor serii de **absolvenți, ingineri electrotehniști** ai facultății ieșene, precum și a multor fizicieni de valoare.

Profesorul Emil Luca nu găsea prea multe asemănări dintre tinerii de azi și cei din vremea sa. În anii '30, studenții – puțini la număr, niște «domni» între cei de generația lor - umblau tot timpul la costum și cravată și luptau pentru idealuri mari. După 67 de ani, când a dat un interviu, profesorul consultant al Facultății de Electrotehnică își amintește totul în detaliu. Cum, în noiembrie 1937, au pornit protestele pentru înființarea Școlii Politehnice "Gh. Asachi". Cum au blocat Sala Pașilor Pierduți, intrând în greva foamei. Pentru că legionarismul se infiltraser puternic în rândul studenților, dar și pentru că a izbucnit cu doar câteva săptămâni înaintea alegerilor generale, greva pentru înființarea Politehnicii, condusă chiar de către studentul din Pomârla, de 22 de ani, Emil Luca, a fost îndeaproape urmarită de poliție. "Câteva zile am fost un fugar. Dormeam la un avocat. Când vorbeam la telefon cu colegii din București, să aflu cum merg negocierile cu ministrul Constantin Angelescu, aveam consemn: Alo? Aici Octav. Cele două secții ale Facultății de Științe de la Universitate - Electrotehnică și Chimie Industrială - n-aveau mai mult de 200 de studenți în 1937. Anul universitar începuse, iar situația lor era incertă. În martie 1937, Ministerul Educației și Învățământului, condus de reputatul Constantin Angelescu, desființase printr-un ordin secțiile ingineresti existente în universități. Măsura a fost ca urmare a unor alte mișcări de protest, declanșate în februarie 1937 de către studenții Școlilor Politehnice din București și Timișoara: nemulțumiți de discriminările existente la angajare între inginerii formați în Școli Politehnice și inginerii universitari, primii au cerut desființarea celei de-a doua categorii. Altfel spus au cerut ca inginerii să fie produși doar de către Școlile Politehnice. Ministerului Educației i-a fost ușor să semneze un ordin de desființare a secțiilor ingineresti din Universități - cedând presiunilor greviștilor. Școli politehnice existau însă doar la București și Timișoara. Înființarea Școlii Politehnice din Iași, prevăzută în același ordin ce a urmat grevei, s-a dovedit însă mai dificilă. "În octombrie 1937, a venit o hotărâre la universitate, prin care se amână înființarea Politehnicii, fiind invocată lipsa bazei materiale. Dar nu se spunea și ce o să se întâmple cu noi", își amintește prof.dr. Emil Luca. Prin urmare, noul an universitar îi prinde pe cei 200 de studenți la secțiile ingineresti din Universitatea Iași în "ilegalitate". Neprimind răspuns la memoriile trimise la minister pentru lămurirea situației, au ajuns la soluția grevei, declanșată la data de 27 noiembrie 1937.

"Am blocat universitatea"

Președinte al Asociației Studenților în Științe, Emil Luca a condus îndeaproape protestele de la Iași. La București, pentru negocierea cu reprezentanții ministerului, au fost trimiși liderii studenților pe cele două secții, Electrotehnică și Chimie Industrială: Nicolae Popinceanu și Marcu Maxim. Fiind reprezentantul tuturor studenților în Științe - facultate ce mai cuprindea secțiile de Fizico-chimice, Matematici și Științele naturii - Emil Luca i-a convins pe toți să se alăture greviștilor. "Apoi i-am convins să lupte alături de noi și pe studenții de la Medicină, Drept, Litere și Filozofie". Studenții de la Electrotehnică și Chimie Industrială au intrat în greva foamei și au blocat intrarea în Universitate, ocupând Sala pașilor pierduți. "Toată activitatea instituției era paralizată", povestește profesorul Luca. Greva picase în momentul cel mai nepotrivit cu putință: peste o lună, guvernul condus de premierul liberal Gheorghe Tătărescu urma să predea mandatul. Cu câteva săptămâni înaintea alegerilor generale, ziarele - atât cele din Capitală, "Adevărul", "Universul" și "Dimineața" - "Lumea" și "Opinia" din Iași relatau zi de zi despre grevă.

Ziua de 3 decembrie 1937, când ministrul Constantin Angelescu a chemat toți rectorii din țară la București și a hotărât înființarea primei Școli Politehnice din Moldova, i se datorează într-o oarecare măsură și lui Emil Luca. Potrivit hotărârii publicate în Monitorul oficial din 8 decembrie 1937, Politehnica "Gh. Asachi" urma să-și înceapă activitatea imediat, cu cele două secții inginerești preluate de la Universitate, care, la începutul anului universitar următor, aveau să devină facultăți distincte. Astfel, din toamna lui 1938, studenții au fost anunțați că vor urma programa de studii a celorlalte Școli Politehnice din țară și că vor fi înmatriculați în anii de studiu în care aveau examene nedate. Sistemul academic era liber: studenții de la Universitate urmau cursurile, la final de an primeau certificat ce atesta că le-au frecventat, iar examenele le dădeau când doreau, până la sfârșitul facultății. Șef de promoție, printre puținii care a trecut în anul IV, Emil Luca a dat examenul de diplomă în toamna lui 1940, cu o teză condusă de profesorul Alexandru Cișman. În promoția "Cristea Otin", prima promoție a Politehnicii, ce număra 22 de ingineri, **Emil Luca este inginerul cu diploma numărul 1**. Primul cadru universitar cu doctorat al instituției tot el a fost. I-a urmat celebrul Cristofor Simionescu, mai tânăr decât el, cel care a condus Academia ieșeană aproape un sfert de veac și Institutul de Chimie Macromoleculară "Petru Poni", vreme de 30 de ani.

EMIL LUCA-INGINERUL IEȘEAN CU DIPLOMA NR. 1 (partea II-a)

*Dr. ing. Adrian PUIȘOR, director,
Complexul Muzeal Național Muzeal „Moldova” Iași*

Foștii săi studenți, cred însă că Emil Luca nu are doar meritul de a fi deținut numărul 1 pe o diplomă. Gradul de profesor universitar avea să-l câștige în 1947, la 32 de ani. Peste trei ani, împreună cu profesorul Vasile Petrescu al cărui asistent universitar fusese, a realizat - după cum susține - cele mai scurte unde electromagnetice din lume. "În 1950, cele mai scurte unde electromagnetice din lume erau de 100 de micrometri. Noi am obținut o reducere până la 0,8 micrometri. Dacă am fi avut aparatură, am fi putut produce lumina, cum au reușit, în 1960, americanii, când au produs laserul", explica prof. dr. Emil Luca. Și în alte domenii a făcut pionierat. Dovezile le are adunate într-un dosar cu șină, mai vechi decât comunismul. Președintele celei de-a VIII-a Conferințe Internaționale de Ferofluid, ținută la Timișoara, îl menționa în discursul său pe tânărul profesor ieșean, ca fiind autorul primei cărți de ferofluid din lume. "Aflat la o conferință la Timișoara, descoperitorul ferofluidelor, Ronald Rosensweig, a cerut toate cărțile existente în librăriile din oraș, pentru a le duce în America", spune profesorul, marcând cu arătătorul și cu sclipirile din ochii albaștri importanța momentului.

Dacă ar fi trăit în altă țară, Emil Luca ar fi fost, poate, pus pe un alt postament. În 1970, după cum susține, a realizat în același an cu indienii, primii electreți din lume. Banalele microfoane de azi nu ar putea funcționa fără aceste piese cu electricitate permanentă. Când le-a realizat Emil Luca, cine să audă însă de România? În literatura de specialitate, realizatori ai electreților au fost menționați doar indienii, deoarece în România nu aveai unde să publici. Acum, o cincime dintre cele aproximativ 200 de lucrări științifice ale profesorului au apărut în străinătate. O parte dintre cercetările sale au fost incluse în cărți de bază ale fizicii. Cartea lui Landolt-Bornstein, elaborată de International Business Corporation, instituție ce i-a solicitat în 1972, publicarea studiului său "Influența distribuției cationilor asupra temperaturii Curie în cazul feritelor Cu-Ni" ține în mod special să fie menționată.

"Pentru a te impune în fața studenților trebuie să te faci stimat și iubit."

Chiar dacă nu a obținut, poate, notorietatea științifică internațională pe care ar fi meritat-o, profesorul Luca a trăit gloria lui. Căci, în anii tinereții sale, un profesor universitar de talia sa, la o universitate abia în formare, strălucea cu adevărat. Când și-a început cariera academică, în 1941, cele două facultăți ale Politehnicii n-aveau mai mult de 20 de profesori și conferențieri. Azi sunt cu sutele, iar studenții sunt mii. "Cum să mai aibă timp profesorul să lucreze cu fiecare student în parte?", întreabă retoric prof. dr. Emil Luca, convins fiind că "fără această comuniune sufletească între student și profesor, nimic nu se poate face. Experiența i-a arătat că stima se câștigă mai ușor. "Să te faci iubit însă, e mai greu", spune completând apoi: "Eu m-am înțeles cu studenții extraordinari!". "Avea o ținută extrem de academică. Impresiona pe toată

lumea", își descrie fostul profesor .dr. Mircea Gușă, fost decan la Electrotehnică. Prof.dr. Emil Luca i-a fost profesor în '64, în anul al doilea. Vorbea «neîntrerupt» în timpul cursului, avea un discurs «coerent și rapid, astfel încât era o performanță să îți pasul cu dumnealui». La curs, vorbea liber – își amintesc foștii săi studenți - și «nu venea nici măcar cu o foiță cât de mică», spune însuși profesorul. "Cursul său era foarte dificil pentru noi, cu multe elemente de noutate, iar examenul era foarte dificil", își amintește și prof.dr. Costel Emil Teodor. La profesorul Luca greu se lua nota maximă. O performanță pe care nici profesorul Teodor, nici profesorul Gușă n-au atins-o la vremea lor, aflându-se însă "aproape de limita superioară", după cum spune primul dintre ei.

La o bursă de 1.500 de lei, o friptură de 4 lei era nimica toată.

Își mai permit profesorii de azi să-și trateze studenții cu aceeași exigență? Câți dintre miile de admiși pe bază de dosare ar mai promova, oare, Politehnica? "Aud că acum tinerii se plâng până și de bacalaureat. Păi, știți cum era la vremea mea?". Dintre cei 156 de candidați, absolvenți din opt licee, care au susținut în 1935 bacalaureatul la Liceul din Suceava, doar 16 au promovat. După tezele scrise, eliminatorii, trei la număr - la română, franceză și, în funcție de profil, matematică sau latină - din cei 156 au rămas 38. Doar 16 dintre aceștia au promovat însă cu totul, luând o diplomă. Din satul natal Pomârla, de lângă Dorohoi, Emil Luca a fost singurul dintre cei opt absolvenți de liceu care a promovat. Astăzi, o promovabilitate de 10% la nivel de județ ar declanșa probabil, o revoluție populară. În ciuda acestei exigențe, la facultate ajungeau mai mulți copii de țărani ca azi. Între 1935 și 1940, de exemplu, comuna Hudești, cu cele patru sate ale sale, între care și Pomârla, «avea» la facultate 18 studenți. "Acum e unul singur: băiatul notarului", spune prof.dr. Emil Luca. Deși era și atunci sărăcie la sate, copiii de țărani primeau burse cu care o duceau chiar bine în liceu și în facultate. Liceul "Anastasia Bașotă" din Dorohoi, de exemplu, unul din cele mai vechi din Moldova, destinat în exclusivitate elevilor de naționalitate română, asigura casă și masă gratis pentru toți elevii proveniți de pe fosta moșie a boierului Bașotă. Așa lăsase boierul Bașotă, întemeietorul școlii, prin testament. La facultate, primii admiși primeau bursa de studii. În promoția sa, decanul Facultății de Științe, celebrul fizician Ștefan Procopiu, a împărțit bursa de 1.500 de lei între Emil Luca și următorul de pe listă. "Decasă nu primisem nimic. Mi-a zis tata: Te-am făcut bacalaureat, descurcă-te". În schimbul meditațiilor pentru bacalaureat, a primit gazdă și masă. Mai dădea însă și alte preparații, sâmbăta și duminica, pentru doi frați, elevi la Liceul Militar. Amândoi, Ionel și Georgică - acum morți amândoi - au făcut apoi o facultate, ultimul ajungând profesor la Politehnică. Cu banii câștigați astfel își completa bursa lunară de 750 de lei, până la 1.000 lei. Din prima bursă, i-a luat tatălui o haină, pe care i-am dus-o acasă în dar, la vacanța de Paști: "cam asta era, atunci, mentalitatea unui tânăr", spune sfătos profesorul Luca. Deși muncea pentru a se întreține, studenția a fost pentru el raiul. Se raportează, firește, la anul de grație 1938, vârful dezvoltării economice a României. Mergea săptămânal cu colegii la restaurant, unde pâinea se dădea la discreție, gratis. Dintr-o jumătate de bursă de 750 de lei, o friptură de patru lei era nimica toată. Vinul costa în medie între 4 și 6 lei, cel mai scump, Grasa de Cotnari, fiind 7 lei. Ca student, era mai elegant îmbrăcat decât a umblat apoi ca profesor. Regimul de autoritate monarhică al lui Carol al II-lea, instaurat la 10 februarie 1938, nu i-a afectat în vreun fel studenția. "Ce treabă aveam noi cu asta? Doar atât, că s-a introdus mai multă

disciplină și că au fost desființate organizațiile studentești, în care se înfiltrase puternic legionarismul".

Au tras rușii după mine, dar nu m-au nimerit".

Emil Luca nu a fost legionar, după cum n-a intrat mai târziu nici în partidul comunist. "Eu eram la fel de bun prieten și cu Popinceanu, și cu un evreu, Max Vexler. Eram toți ca frații. Mi-amintesc că odată am boicotentat eu și Popinceanu un examen pentru că profesorul nu respectase programa, iar dintre toți colegii, numai Vexler s-a solidarizat cu noi și a părăsit sala", spune Emil Luca. În martie 1945, când au venit comuniștii, mulți profesori universitari se temeau să se întoarcă la Iași, de la Turnu-Severin, unde fusese refugiată Politehnica. Emil Luca susține ca nu s-a temut să se întoarcă. Trecuse prin multe și nici n-avea, zice el, motive să se teamă de ceva. În război s-a înrolat în Regimentul II Artilerie Antiaeriană, pe 22 iunie 1941. A rămas pe front până la 15 noiembrie 1944. "Am luptat la trecerea Prutului, la Țiganca, până la Fălciu – Huși. Acolo era s-o termin: Rușii bombardau continuu. 48 de ore am stat încercuți în Basarabia", își amintește profesorul. A lucrat apoi la un atelier de reparații auto al armatei. 23 august '44 l-a prins la Mărășești: a fost luat prizonier de ruși. După cinci zile, și-a spus că ori evadează ori moare. "Au tras rușii după mine, dar nu m-au nimerit. Am trecut prin gardul de sârmă și am fugit desculț, timp de două zile și două nopți, până la București".

"Neexersată, memoria se strică"

În martie 1945, a venit împreună cu rectorul Partenie la Iași, să pregătească revenirea Politehnicii din refugiu. Spațiul oferit de Universitate, de fapt actualul corp A, era distrus de bombardament și încă mai funcționa acolo un lagăr de prizonieri germani. "După ce aceștia au fost mutați într-o clădire de vizavi, am venit cu 15 muncitori și până la 1 aprilie am făcut funcționabile 22 de încăperi din clădire", rostește cuvintele cadentat, pe ton mobilizator, profesorul Luca. Așa cum făcea în urmă cu o jumătate de veac, când se întâlnea de două ori în fiecare săptămână cu profesorii Dumitru Mangeron și Alexandru Climescu, de la Matematică, pentru a-și antrena mintea. Citeau de exemplu, toate statele Africii, apoi toate capitalele lor, iar la următoarea întâlnire încercau să vadă câte dintre ele le știu pe de rost. "Neexersată, memoria se strică", este una dintre „lecțiile” profesorului Luca.

A trecut în veșnicie la 11 iulie 2007 și a fost înhumat în cavoul familiei din Cimitirul Eternitatea, fiind condus de o mulțime impresionantă de discipoli, cadre didactice, colaboratori și absolvenți.

Secțiunea I

ISTORIE ȘI CONTINUITATE

ERIGERIO MARISO SI FIUL SAU KOTIZO

Viorel UNGUREANU, prof.univ.dr.ing.

Bacau

Abstract: *Some of the Sinaia plates can't be understude and translated without taking in account other such plates. This is also the case of a medallion of the Sinaia Church. Comparing the written and graphical of the medallion with the information taked from other plates, may be drawn some important conclusions regarding the history of carpatho-danube civilization.*

Unele dintre tăblițele de la Sinaia pot fi înțelese și descifrate fără a se ține seama, prea mult, de informațiile din celelalte tăblițe. Însă, multe dintre ele nu pot fi înțelese fără a se ține seama de informațiile cu caracter general din celelalte. Astfel, pentru înțelegerea și descifrarea lor trebuie să se știe că zeii supremi erau Ro sau Ra și Gee, care mai aveau în subordinea lor alți zei precum: Apollo, Zamolsxis, Zabelo, Mitra, Zeița Păcii, o posibilă zeiță a morții și întunericului Kaly, iar Deceneu a fost aclamat ca zeu la Genucla, înainte de a ajunge la Sarmisegetuza. Mai este posibil să fi fost considerate ca zeițe Marisa sau Marica (Maria), mama lui Zamolsxis, precum și mama lui Apollo. De asemenea, se pare că tot zeu a fost considerat și Ion al Geei, de la care muntele Ceahlău s-a numit "Mont Ion oe Ge" sau Kogaionon din sursele grecești. Un alt aspect important este legat de așa-zisa trimitere la Tatăl Ceresc - la Ro - a unor mesageri. Acest ritual nu era un sacrificiu de aruncare, a celor trimiși, în sulite ținute cu vârful în sus, după cum se afirmă în unele surse istorice grecești. Din tăblițele de la Sinaia rezultă că cei trimiși ca mesageri erau aleși în urma unei întreceri dintre mai mulți pretendenți; iar cel ales drept câștigător, intra din proprie voință în foc pe un așa numit "**Pat al lui Ro**", care avea forma unei movile tronconice de pământ pavat la partea superioară cu plăci de piatră, sau avea forma unei plăci rotunde de piatră cu diametrul chiar peste 10 m și grosime de cca 1 m. Exemple de astfel de "Paturi ale lui Ro" mai pot fi văzute și astăzi în sanctuarul numit astăzi Sarmisegetuza Regia, movila tronconică de la Albița pe Prut, o movilă de lângă Isaccea, unde a fost glorioasa Genucla și mai sunt multe alte exemple care pot fi date. Un exemplu legat de forma și dimensiunile unui asemenea "Pat al lui Ro" ar fi și așa zisa "Masă a Tăcerii", cunoscuta operă de artă a lui Brăncuși.

Pe astfel de Paturi al lui Ro erau incinerăți, de regulă, cei decedați din alte motive, de exemplu, corpul lui Burebista a fost incinerat pe un astfel de amplasament undeva în Moesia, iar capul său a fost adus și incinerat la Sarmisegetuza. Tot la Sarmisegetuza a fost incinerat și capul lui Decebal care a fost urmat, de vii, de alți opt nobili devotați. Un caz interesant este cel legat de o tânără regină a macedonenilor care a intrat, de asemenea, de vie în foc. Pentru

a putea face acest gest, a participat la o întrecere de traversare prin înot a Dunării pe la “Vadul Macedonenilor” organizat de mama sa care era împărăteasă sau regină. Pentru curajul său, a fost numită “Maiho” adică “Cea Puternică” și de la ea provine numele macedonenilor – “Maiho Donia” care s-ar putea traduce prin “Puternica Doamnă”. În urma acestor evenimente, la macedoneni a apărut cultul “Celor trei Gee” despre care se amintește în tăblițele de la Sinaia. Din alte surse istorice, o situație asemănătoare se cunoaște în legătură cu regina Didona sau Elissa, cea care a fondat Cartagina.

De situații ca cele descrise mai sus se leagă și medalionul de la mănăstirea Sinaia, pentru care au apărut recent, pe Internet, imagini noi de bună calitate, care permit abordarea descifrării lui. Acest medalion este interesant prin faptul că pe una din fețe conține o scriere alfabetică tipic geto-dacică cu litere care se regăsesc astăzi atât în alfabetul latin cât și în cel grecesc; iar pe cealaltă față se folosește un alfabet special pe care Deceneu l-a folosit pentru descrierea unor evenimente de după moartea lui Burebista. S-ar putea ca acest alfabet să aibă un caracter sacru, iar existența ambelor alfabete pe același medalion scoate în evidență faptul că preocupările legate de cunoașterea scrierii și cititului nu au fost preluate de la alte popoare.

De asemenea, existența portretelor de pe cele două fețe (figura 1), care se regăsesc și pe alte plăci din colecția tăblițelor de la Sinaia, scoate în evidență înalta competență profesională a celor care au realizat astfel de obiecte, iar cei care s-au ocupat de păstrarea lor până astăzi merită toată recunoștința celor care le pot vedea.

Fig. 1. Vederi de pe cele două fețe ale medalionului de la mănăstirea Sinaia

Textul despărțit în cuvinte de pe imaginea din stânga a medalionului de la Sinaia (figura1) și traducerea aferentă sunt date în continuare: ΠΙΥ ΔΙΟ ΑΤ
ΛΕΥ ΛΕΥ ΖΑΜΥ ΕΛΟ ΟΝ ΣΟΝ ΤΟ ΠΙΟΜΥΝΟ ΣΟ ΝΟΒΑΛΙΕ ΛΟ ΕΔΟ

ΛΟ ΠΑΤΡΟ Δ. *Prin zeii de lângă el (pe) al lui pământ l-a ales pe al său fiu cu nobilii romani să meargă la Patul lui Ro Zeul.*

În textul de mai sus, se afirmă, despre persoana a cărui portret este reprezentat, că l-a ales pe fiul său să meargă pe “patul lui Ro”, împreună cu niște nobili (prizonieri) romani, fără a se preciza pe cine îl reprezintă portretul respectiv. Probabil că la timpul când a fost realizat acest medalion se știa despre cine este vorba. Din conținutul altor tăblițe, după cum se va prezenta în continuare, se poate preciza că este vorba de “basileul” Erigerio Mariso cel care a fost ales conducător la Sarmisegetuza după moartea lui Burebista.

Pe cealaltă față (figura 1 - dreapta) este reprezentat un alt portret care este al lui Kotizo, fiul lui Erigerio, cel care a dorit să meargă pe patul lui Ro după ce a fost rănit la trecerea Dunării în timpul întoarcerii de la o expediție de pradă pe teritoriul romanilor.

Textul de pe această față poate fi transcris și tradus începând de la dreapta în sens antiorar astfel: **Moli tiuo Kotiso elio io Sarmigetozo – Doamna pe al ei Kotiso l-a ales la Sarmigetuză.** Deasupra capului reprezentat pe această față se afla o liniuță orizontală cu două puncte dedesubt care ar putea să însemne 200 iar în dreapta o cruciuliță, care de obicei înseamnă o mie, iar cele două puncte indică două mii, astfel încât, este posibil să fie vorba de o exprimare a anului sub forma 2200 de la Zamolsxis. Cum Zamolsxis a trăit pe la 2234 a.Chr., este posibil ca aceste evenimente să fi avut loc pe la anul 34 a.Chr.

Portretul din partea stângă a medalionului din figura 1, apare și pe tăblița 125 care se referă la asediul de la Genucla al unei căpetenii numită Kangarat (figura 2). Aspectul literelor și chenarul acesatei plăci este asemănător celor de pe placa 3 în care se relatează despre eliberarea Genuclei de către Zuraseo de la Moleo Dava după ocuparea ei de către romani după moartea lui Burebista. Aceasta ar putea fi un indiciu că aceste plăci au fost realizate de către un același autor, iar evenimentele relatate au avut loc într-o perioadă de timp apropiată. Textul tradus al tăbliței este dat mai jos:

Kangarat înalta căpetenie cu portabil pod pe care cu două vase la al nostru pod s-a ancorat, cu încetul îi aduce pe ai lor. Ai noștri fii lângă trecerea (din) mal cu șapte curajoși în două echipe cu spumă au trecut (cu) ambarcațiunea de luptă ca să ducă cu dânșii al lor secret mesaj care lor în mână le-a fost ascuns (de) ierarhii superiori.

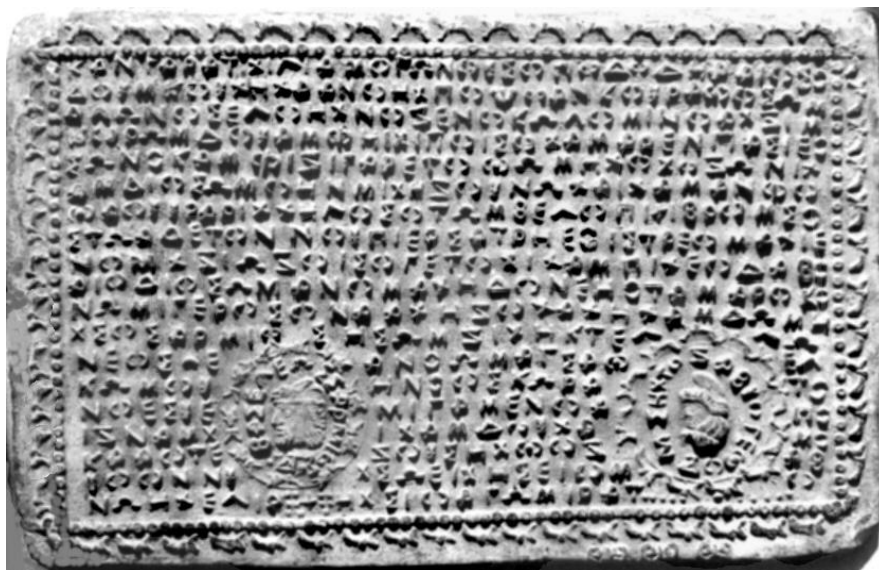

Fig. 2. Placa 125, Kangarat asediază Genucla.

Cu acel frumoas ajutor care a fost dat tatălui nostru (de) divinul Istru, cu puterea zeilor X (ideogramă pentru Ro și Gee) așa au ieșit geții care apărau a lor cetate.

Zeii cu mâna macedonenilor au scufundat cu ajutorul a lui nostru puternic Ro pe cei care pe mal au venit căci ei toți la puternica țară cu șase cuvinte râvneau la a lor divin An la magul Satel cu ajutorul secret a lui Ra deasemenea.

A noastră divină prietenoasă apă din numele căreia vine zeul Δ (ideogramă pentru zeul suprem) care pe ei îi iubește, ca la acel zeu al celor șase cuvinte la ei este asemănător a lui nostru luminos ρ pe care îl văd ca pe al lor protector

In pecetea din stânga apare același portret ca și pe medalionul de la mănăstirea Sinaia care este înconjurat de textul: **Baseleos Sarmio - împaratul țării;**

În cea din dreapta: **M. Sihto Zabyo Gheto – stăpânul de la cele șase nume ale geților** (referire la Sar Mon Gato Dav Skit Get, care conține șase cuvinte, adică la Moleo Dava).

Despre alegerea succesorului lui Burebista avem informații din tăblița 92 (figura 3) în care se precizează numele noului conducător de la Sarmisegetuza.

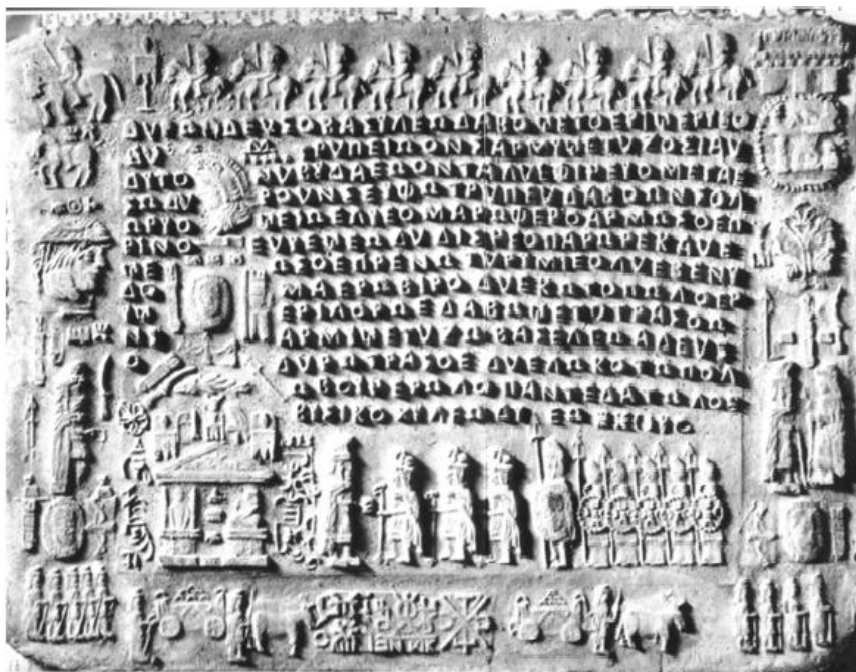

Fig.3. Placa 92. Alegerea lui Erigerio ca succesor la Sarmisegetuza.

Prin descifrare s-a obținut următorul text:

In timpul aducerii împăratului cetății geților Erigerio de 5000 de trupe la Sarmigetuză, a fost (se vedea) o ploioasă noroasă zi. Asemenea fîlor a căror scop (era) să meargă la Ro intrînd în foc, trupele cetății (erau) la fel. Răii oameni au luat ale Marei de fier arme cu care să împiedice cu ele pe acei oameni să treacă cursul (șuvoiul) râului. Oamenii au fost obligați să înoate spre podiumul marelui bărbat spre, marele preot Erygeri al cetății geților. Ordin la Sarmigetuză împăratul adus de Ro. Ordin al marelui preot al boicercilor (războinicilor cerului). Hotărârea dată la altarul înalt de însuși (De)Ceneo.

Textul de mai sus se referă la evenimentele care au avut loc la alegerea lui Erigeriu ca successor al lui Burebista. În mod deosebit, se relatează faptul că, pe o zi noroasă și ploioasă, susținătorii noului împărat au fost obligați să treacă râul în înot pentru a ajunge la locul unde se afla preferatul lor pentru a-l susține. Portretul lui Erigeriu mai apare pe tăblița 116 și pe tăblița 91 care conține portretele a mai multor căpitanii ale geto-dacilor.

În tăblița 69 (figura 4) se relatează despre rănirea unei căpetenii a geto-dacilor (Kotizonio) după reîntoarcerea de la trecerea Dunării.

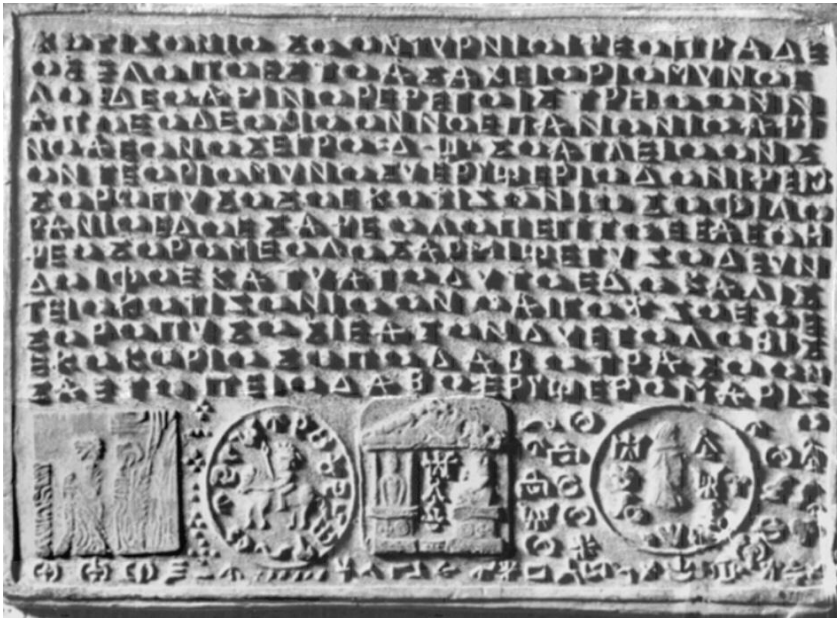

Fig. 4. Täblița 69. Kotizonio este rănit la trecerea Dunării.

Conținutul tăbliței este redat în continuare:

Kotizonio so on turnio iceo prade se lo ito esto a saheio riomunoi lo edeo acino recego Istrio on napoeo de o hio on noe Panonio.

Kotizonio la întoarcerea de la pradă mergând spre est a fost lovit de suliță de romani la trecerea aceea a râului Istru la întoarcerea la ai săi în a noastră Panonie

Acino aeo nostreo = Δ - Ge. so at leio on son geo riomunosu.

Aici apa a lor noștri doi Δ (ideogramă pentru Ro) și Gea au luat la ei fiul omului roman.

Erigerio doni ceio so Ro puso soe Kotizonio, so filo ranoe oe doe saceo lo peghi toe eaeoi, ceo so romeo, lo Sarmigetuzo deundo foe katu a todu toe do Kali steio.

Erigerio a dat pe cei care cu Ro au pus pe al său Kotizoniu, al său fiu rănit de două sulițe la picior la cea apă a lor, cea cu romanii, la Sarmigetuzo dând foc catafalcului celor morți la Kali să stea.

Kotizonio on LA ito zoeoe so Ro puso siea ¥ on dye to lo biseko korio dabo.

Kotizonio la La s-a dus la zei și cu Ro a pus al său corp (¥ este ideogramă pentru corpul omenesc) la zei, la altar inima cetății.

Traso on sa ecio iteio dabo Erygero Mariso.

Ordin de la a sa proprietate care duce spre cetate, Erygero Mariso.

În colțul din dreapta al acestei plăci este redat același portret ca în partea dreaptă a medalionului din figura 1, însoțit de un text care ar putea fi transcris

astfel: **Moli Kotizo...eiuo**, (adică “*Al Moliei Kotizo al ei*”) asemănător celui de pe medalionul din figura 1. Pe partea frontală a unui templu *reprezentat* pe mijlocul părții de jos, se poate citi “MOLIO” care ar putea să se refere la templul Marisei, mama lui Zamolsxis, despre care, în tăblița 17, se spune ca a fost mutată de la “Muntele Sfânt” la Sarmisegetuza, iar după moartea lui Decebal, în tăblița 28, se afirmă că acest templu a căzut în mâinile romanilor. În colțul din dreapta, se poate distinge: **Soi ido yoi doe zy to dyo :+: yo. S-audus la a lor doi zei cu zeii lor**, (referire la faptul că zeii Ro și Geea, aveau “în subordine” alți zei). În pecetea care conține un călăreț, se poate citi în sens orar, începând de jos, astfel: **Oy Ry Ge yruo kory eyo. La Ro Geea au mers inimile lor**.

Pe rândul de jos se disting unele litere și ideograme ale scrierii danubiene mai greu de interpretat. Tăblița 40 (figura.5) se referă la atacurile iazigiilor prin trecerea Dunării

Fig. 5. Placa 40, Kosendo cu iazigii săi i-a înecat pe romani.

Conținutul tăbliței 40 este redat în continuare:

De tici M(ato) du RO Kosendo so katu LA to degi rumunu so rekao Nisibe on Mesio.

De învățat (de ținut minte) stăpânul (în text este folosită numai inițiala de la MATO) lui Ro cu catafalcul La (altă denumire a lui Ra) zeci de romani (a adus) la râul Nisibe în Moesia.

Du RO fahsu cieo oi ciren tia degio to RO zio gin ilo reibi lo sarmato die eazigio

Pentru Ro au făcut cei sub comanda lui zeci la Ro zeul femeii (care) au mers în robie la a sarmaților zeu al iazigiilor.

Ra cenau lo umo on perio so bis paso. Ra a luat jertfă pe unul care a pierit la a abisului trecere.

Geio gati sterepo sonta nostreo sarmato eazigio du pio ceren tea a de sio du Ro Radu Trigaiu. Oamenii leoparzi conduși au fost de al nostru sarmato-eazegiu cu pioasă cerere a celui văzut de Ro, Radu Trigaiu.

Sarmato eazigio geon percila rumunuso duro Kosendo e so Ra si topio geci ini lo rebi lo a e sie die. (Ai) sarmato eazigio oameni au străpuns pe romani în timpul lui Kosendo, și cu Ra au înecat zeci dintre ai lor sau i-au luat în robie la a lor divini zei.

So nu kosa upo so sion kaseră to rumunu so dio hio purcedemui sonto lo rio.

Cu a lui sabie, până s-a rupt, romanii cu zeii lor au început să fie trimiși la râu.

Lo traso G. T. P. La comanda palatului geților.

În această tăbliță se relatează despre o căpetenie numită Kosendo, însă, în tăblița 72 (figura 6) în care se relatează, practic, despre aceleași evenimente se folosește atât numele Kosendo cât și Kotizonio, ceea ce înseamnă că este vorba de aceeași persoană.

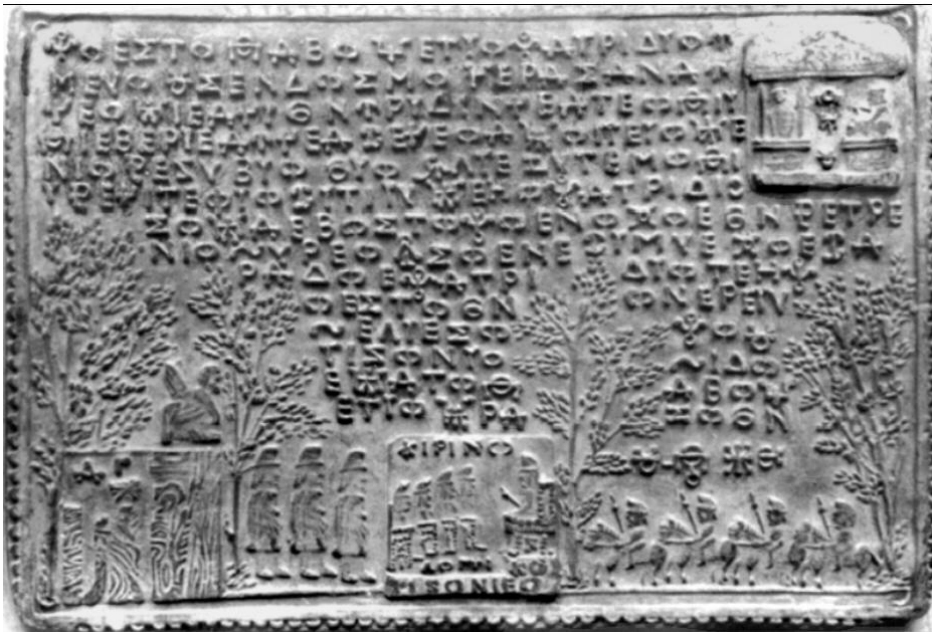

Fig. 6. Placuța 72. Marele preot de la Poesta Dava despre Kotizonio.

Textul de pe această tăbliță conține unele litere care nu au mai fost întâlnite în altă parte, iar înțelegerea textului este dificilă datorită faptului că în

unele locuri literele sunt scrise prin suprapunere, în alte locuri unele cuvinte nu sunt scrise complet, unele litere, care lipsesc, sunt marcate prin puncte, iar pentru “M” și “Ge” pe lângă faptul că se folosesc și literele “clasice”, se folosesc și niște simboluri care se aseamănă. În urma analizei textului original, pentru descifrarea lui, acesta a fost transcris prin utilizarea alfabetului “clasic”, astfel:

**ΠΟΕΣΤΟ ΔΑΒΟ ΨΕΤΥΟ ΠΑΤΡΙ ΔΥΟΥ ΜΕΥΟ. ΚΟΣΕΝΔΟΣ ΜΟ
 ΨΕΡΑ ΣΑΝ Α ΥΨΕΟ ΨΙΕ. Α ΨΥΘΝ ΙΡΥ ΔΙΟΝ ΨΕΑ ΤΕΟ ΔΙΥ ΔΙΕ
 ΒΕΡΥΕ Α ΙΨΕΑ.**

**ΥΕ ΨΕΟΑ ΤΟ ΙΤΥΟ ΨΕ ΝΙΟ ΠΕΖΥ ΒΥΟ ΘΥΟ ΖΙ ΛΥΕ ΣΥ ΤΕΜΟ
 ΔΙΥ ΡΕ.**

ΨΙΤΕ ΦΥΟ ΙΟ ΥΤΙ ΥΥ ΜΕΗΟ ΠΑΤΡΙ ΔΙΟ.

**ΣΟ ΜΑΕ ΒΟ ΣΤΟ ΠΟ ΕΝΟ ΧΟΕ ΘΝ ΡΕΤΡΕ ΝΙΟ ΖΙΥ. ΡΕΟ ΙΑΟ
 ΣΟ ΕΝΕΟΥ ΜΥΕ ΧΟΕ ΙΟΑ ΡΑ ΔΟΕ ΠΑΤΡΙ ΔΥΟ ΤΕΗ ΠΟΕΣΤΟ ΘΝ Ο
 ΝΕΡΕΥΥ ΖΕ ΛΥΕ ΣΟ ΠΟ ΚΟΤΙΖΟΝΥΟ ΖΙΔΟΕ ΜΑΤΟ ΔΑΒΟ ΨΕΤΥΟ.**

ΤΡΑΣΟ ΘΝ ΚΟ-ΔΙΟ ΞΕΙΟ

În cartușul de jos : **KIPINO ΛΟΓVI ΚΟΤΙΖΟ ΝΙΕΟ**

În textul de mai sus, s-a considerat că Θ ar corespunde unui “o” scurt. Pentru urmărirea mai ușoară a textului, acesta este redat mai jos și tradus, cu ajutorul alfabetului latin, astfel:

Poesto Dabo getyo patri dyoi meyo. Kosendos mo cera san a iceo Gie.
Poesto Davo a geților, patria zeilor mei. Kosendo al conducătorului meu fiu a plecat la Gee.

**A ciôn iry dion cea teo die berye a icea. Ye ceoa to ityo Ge nio pezu
 byo ôyo Zi lye.**

La a cărui plecare la zei cei pe care zeii i-au luat la ei să meargă. Cei care au mears la Gee a lor prețioasă viață la a lor Zei se află..

**Su temo diy Re cite fyon io yti yu meio patri dio. So mae bo sto po eno
 hoe ôn retere nio ziu. Sub a lor zeu Re, ai cetății fii au plecat la a mea patrie
 a zeilor. Cu a mea casă, stau câte unul care să-l întâlnească pe al lui zeu.**

**Reo ilo so eneyo mue hoe ioa Ra doe patri dyo tei Poesto. Θn o nereyu
 ze lye so po Kotizo nyo zidoie mato dabo getyo. Rândurile merg cu al lor
 suflet la al lor Ra al patriei zau al acestei Poesta. După dorința zeilor, stau
 sub al lui Kotizo al lor zei ai stăpânului cetății geților.**

Traso ôn Ko-Dio Jeio. La comanda marelui preot-al zeilor vii.

În pecetea de jos pe mijloc: **Kirino logui Kotizo nieo. Coconii (domnii
 sau cavalerii) de vorbă cu Kotizo al lor.** În limba română avem și astăzi verbul
 “a cuteza”, (a îndrăzni).

Placa a fost realizată de marele preot de la Poesta Dava și se remarcă prin reprezentarea, în partea din stânga-jos, a unui grifon situat într-o pădure de foioase care-l reprezintă pe Apolo.

Placa are un conținut religios mai greu de înțeles și de interpretat în

condițiile de astăzi,

Unele evenimentele dramatice care au avut loc după moartea lui Decebal, cu aspecte asemănătoare celor descrise mai sus se găsesc și în tăblița cu nr. 28, prezentată în figura 7.

Fig. 7. Tăblița 28. Relatări despre moartea lui Decebal.

Textul principal din partea de jos are următorul conținut: DU JEOIU A PARO SE CAPO DACEBIALO SO SIN TO NOBALO. In traducere: *De vii la patul lui Ro cu capul lui Decebal a celor care se văd (pe imaginea tăbliței) nobili.*

In textul de mai sus apare secvența “A PARO” despre care se poate aprecia că este o formă scurtată pentru “A PATO RO” care înseamnă “*la patul lui Ro*”. După cum se poate vedea, odată cu incinerarea capului lui Decebal este posibil să fi trecut în “Impărăția Cerului”, de vii, și un număr de opt nobili credincioși lui prezentați în procesiunea din figura 7.

Fig. 8. Monedă Koson posibil dedicată lui Kotizonio fiul lui Erigerio Mariso.

În figura 8 sunt prezentate cele două fețe ale unei monede de tip Koson despre care se poate aprecia că sunt dedicate lui Kotizo și însoțitorilor săi în evenimentele la care au participat. În partea stângă este scris “BΩ”, care reprezintă prima silabă din “BΩYO” care înseamnă “războinic”. Aceste monede au aceeași semnificație ca și medalionul din figura 1. Este de remarcat că pe țăblițele din figurile 5 și 6 sunt reprezentați câte trei sau patru războinici sau călăreți ca și pe monezile de tip “Koson”.

Concluzii: Țăblițele de la Sinaia se referă la aspecte de mare importanță legate de viața locuitorilor din zona carpato-danubiană și balcanică. Pentru înțelegerea și descifrarea unora dintre ele, trebuie să se țină seama de contextual istoric și de informațiile cunoscute deja din conținutul celorlalte țăblițe. În mod deosebit, medalionul de la mănăstirea Sinaia nu poate fi descifrat fără a se ține seama de informațiile din celelalte țăblițe.

Bibliografie

1. Romalo, Dan, *Cronică getă apocrifă pe plăci de plumb?, Rditura Alcor Edimpex, București, 2005.*
2. Manolache, Dumitru, *Tezaurul dacic de la Sinaia, legendă sau adevăr ocultat? Editura DACICA, București, 2006.*
3. Ungureanu, Viorel, *Originea antică a numelui Moldovei. Al-IV-lea Simpozion Internațional CUCUTENI-5000.Iași, Chișinău, Bacău, 2009.*
4. Ungureanu, Viorel, *Moleo Dava sau cetatea geților sciți care a dat numele Moldovei. Buletinul S.E.T.I.S., Iași, 2009.*
5. Ungureanu, Viorel, *Moleo Dava, cetatea care a dat numele Moldovei. Al XI-lea Congres Internațional de Dacologie “Malus Dacus” Alba Iulia 2010.*
6. Ungureanu, Viorel, *Ro-zeul suprem al traco-geto-dacilor, Dacoromania, nr. 66, Alba Iulia, 2013*

7. Ungureanu, Viorel, *Decebal și războaiele sale cu romanii conform tăblițelor de la Sinaia, Dacoromania, nr. 79, Alba Iulia, 2016*
8. Ungureanu, Viorel, *Religia geto dacilor și a altor popoare din zona carpato-danubiană și balcanică conform tăblițelor de la Sinaia, Dacoromania, nr. 82, Alba Iulia, 2016*
9. Ungureanu, Viorel, *Relatări despre geții de pe malurile Istrului în tăblițele de la Sinaia, Dacoromania, nr. 83, Alba Iulia, 2017*
10. www.dacoromania-alba.ro; www.dacia.org; www.dacii.ro.

SCRIEREA STRAVECHE DIN ZONA CARPATO-DANUBIANA SI BALCANICA A EUROPEI

Viorel UNGUREANU, *prof.univ.dr.ing.*
Bacau

Abstract: *The old writings of Carpathian-Danube and Balchanic area of Europe is characterized by the use of Danube writing, common alphabetic and special sacred writings including also the musical writing. The Danube writing is known especially as a result of their use on ceramic plates. Beside of some metallic singular plate which contain such writing, like the medallion from Bacău, an important number of Sinaia plates contain information given by ideograms characteristic of Danube writing, common alphabetic and sacred writings, included also the musical writing used today in the "psaltic" writings of the orthodox church.*

Zona Carpato-Danubiană și Balcanică a Europei se caracterizează prin utilizarea a trei sisteme de scriere: scrierea danubiană, scrierea alfabetică de uz current, și scrierea sacră. La cele trei sisteme de scriere se mai adaugă și modul de notare a textelor care se cântă, foarte asemănător scrierelor psaltice. Sub denumirea de Scriere Danubiană (Danube Script sau Scrierea Dunăreană) se înțelege un tip de scriere bazat pe ideograme care a fost răspândit în zona Dunării dar și în zone mai îndepărtate cum ar fi Orientul Apropiat și în Franța. Acest tip de scriere este considerat cel mai vechi din lume și au fost găsite artefacte la Turdaș, Tărtăria, Hândrești-Oțeleni, Vadul Rău, Vinča (Serbia), Glozel (Franța). Exemple de scriere danubiană sunt prezentate în figurile 1 și 2.

Fig. 1. Un medalion de la Tărtăria (stânga) și o tăbliță de la Hândrești (dreapta).

Fig. 2. Medalion metalic din zona Bacău.

În zona municipiului Bacău, a fost găsit un medalion metalic care conține 16 ideograme dintre care 11 pot fi considerate distincte. Spre deosebire de inscripțiile pe plăci ceramice (figura 1), cele de pe medalionul metalic (figura 2) au un aspect mai îngrijit, autorul lor nefiind constrâns de incomoditatea lucrului pe argilă umedă. Se poate constata asemănarea dintre ideogramele care apar pe plăcile ceramice (exemple în figura 1) și ideogramele de pe medalionul metalic. Nu se cunosc alte astfel de inscripții pe plăci metalice, cu excepția plăcuțelor de la Sinaia: astfel, placile 131 și 90 (figurile 3 și 4) conform numerotației utilizate de Dan Romalo în cartea sa [1], sunt realizate aproape în întregime cu o astfel de scriere, iar altele, peste 30 la număr, au pe lângă scriere alfabetică și rânduri realizate prin utilizarea ideogramelor specifice scrierii danubiene. Prin utilizarea scrierii cu ajutorul ideogramelor, cum este cazul scrierii danubiene, se pot obține texte mult mai scurte, însă numărul ideogramelor ajunge să fie foarte mare, iar interpretarea lor devine imprecisă. Prin utilizarea scrierii alfabetice, numărul literelor din alfabet este mult mai mic, iar exprimarea unor informații devine mult mai precisă, însă textele respective devin mult mai lungi. Se poate considera că scrierea alfabetică, atât alfabetul zis grecesc cât și cel latin provin din evoluția scrierii bazate pe ideograme din scrierea danubiană. Este foarte semnificativ faptul că unele din tăblițele de la Sinaia conțin pe lângă informații transmise prin scriere danubiană și informații alfabetice. De asemenea, unele ideograme utilizate în scrierea danubiană, se regăsesc în tradiția populară, construcții, port popular, desfășurarea unor ceremonii, etc. De exemplu, simbolul în formă de “#” de pe medalionul metalic (figura 2) se regăsește și pe acoperământul de mormânt al Mariei de Mangop, soția lui Stefan cel Mare și Sfânt, păstrat la Muzeul manastirii Putna. De asemenea, unele simboluri religioase au ca origine scrierea danubiană.

Printre tăblițele de la Sinaia, se remarcă tăblița 131 (figura 3) care este realizată aproape în întregime cu ajutorul unor ideograme foarte asemănătoare

scrierilor vechi egiptene, însă conține și ideograme întâlnite și pe medalionul din figura 2. Astfel ideograma în formă de zigzag pe orizontală este reprezentată cu același număr de laturi (șase) ca și în figura 2. De asemenea, apare și ideograma sub formă de săgeată care simbolizează moartea, însă este reprezentată diferit.

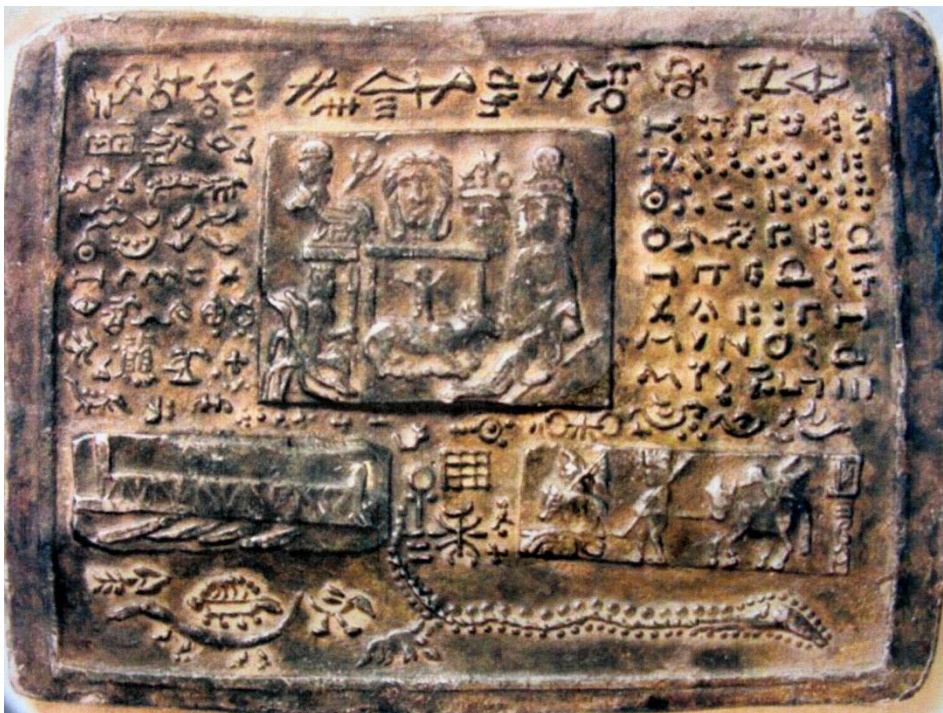

Fig. 3. Ideograme și imagini pe plăcuța 131 cu referire la cataclismul cunoscut cu numele de potop.

Se poate aprecia ca această tăbliță se referă la cataclismul cunoscut din istorie cu numele de Potop. Astfel, jumătatea de sus se referă la situația de după potop, în care se remarcă o scenă legată de nașterea unor copii și pui de animale în prezența zeilor. Iar în jumătatea de jos, care este mai ușor de interpretat, se remarcă, în stânga, o construcție asemănătoare unei plute, prevăzută pe margine cu un gard sau balustradă în care au fost închise perechi de animale. În partea dreaptă, se prezintă oameni care duc spre plută, porci, vite, păsări. Ideograma formată din patru linii verticale și patru orizontale are ca semnificație închiderea vietăților respective pe plută. De asemenea, mai jos, sub ideograma care simbolizează închiderea vietăților respective, apare o ideogramă cruciformă asemănătoare zvasticii care simbolizează nașterea, renașterea sau învierea (ca și pe acoperământul Mariei de Mangop).

În partea de jos, avem reprezentată o săgeata care are ca semnificație

moartea vietăților reprezentate spre dreapta-jos, între care se remarcă păsări, animale cu patru picioare, șopârle, șerpi. Este posibil ca scena respectivă să se refere și la vietăți care astăzi sunt dispărute. În colțul din dreapta apar și câteva litere asemănătoare alfabetului grecesc. Se poate distinge “GIMI NOSO” care ar putea fi traduse prin “femeia a purtat sau adus”. Însă, de mai mare importanță decât înțelesul exact al acestui text, este însăși existența lui alături de multitudinea de ideograme de pe această placă; fapt care justifică posibila descendență a alfabetelor moderne din scrierea danubiană. Scena renașterii din plăcuța 131 se repetă identic și pe plăcuța 110, însă este însoțită de un conținut alfabetic, acest fapt justifică coexistența celor două tipuri de scriere: bazată pe ideograme și alfabetică.

Plăcuța 90 (figura 4) conține scriere ideografică completată și cu notații musicale. Ea conține atât ideograma sub forma liniei în zigzag, cu șase laturi, ca și cea de pe medalion, ideograma formată din trei linii orizontale “≡”, ideograma corespunzătoare unui pătrat sau dreptunghi dar și alte ideograme cum sunt triunghiul cu vârful în sus, sau cu vârful în jos. Plăcuța 90 mai conține și imagini ale unor personaje despre care se poate aprecia ca au trăit înainte de Burebista.

Fig. 4. Plăcuța 90 cu scriere ideografică și notații musicale.

Putem să ne dăm seama de faptul că tăblița din figura 4 conține un text cu notații musicale dacă se compară conținutul acestei tăblițe cu conținutul imaginilor din figurile 4 și 5. În figura 4 este redat un fragment dintr-un text bisericesc scris în limba română care este completat pe deasupra cu notații musicale, iar în figura 5 este redat un fragment de text grecesc completat,

Fig. 7. Vederi de pe cele două fețe ale medalionului de la mănăstirea Sinaia.

Pe fața din stânga a medalionului este reprezentat Erigerio Mariso, succesorul lui Burebista, despre care se afirmă, că l-a ales pe al său fiu să meargă pe “patul lui Ro”, împreună cu niște nobili (prizonieri) romani. Pe cealaltă față (figura 7 - dreapta) este reprezentat un alt portret care este al lui Kotizo, fiul lui Erigerio, cel care a dorit să meargă pe patul lui Ro după ce a fost rănit la trecerea Dunării în timpul întoarcerii de la o expediție de pradă pe teritoriul romanilor.

În tăblița 10 (fig.8) Deceneu folosește alfabetul sacru pentru a descrie cum regina Mara - soția lui Burebista - a depus inima soțului ei pe altarul de la Genucla, iar capul său a fost dus la Sarmisegetuza. Un alfabet asemănător a fost utilizat tot de Deceneu în tăblița 31 în care se afirmă că Erigeriu i-a construit un monument lui Burebista la Sarmisegetuza.

Fig. 8. Tăblița 10, depunerea inimii lui Burebista pe altarul de la Genucla.

Majoritatea tăblițelor conțin o scriere alfabetică completată, uneori, cu ideograme. O astfel de tăbliță este și cea cu numărul 35 din cartea lui Romalo referitoare la locurile sfinte ale geților și dacilor realizată cam pe la sfârșitul domniei lui Decebal de către marele preot Petoso, și prezentată în figura 9.

Fig. 9. Plăcuța 35. Despre plimbarea Zeului Suprem prin țara geților.

Tablița 35, spre deosebire de altele, este relativ simplă, fără prea multe detalii grafice, însă, este deosebit de importantă întrucât se referă la locul de naștere a celor doi zei: Apolo și Zamolsxis. Petoso afirmă că Zeul (Zeul Suprem se numea Ro sau Ra) a fost pe pământ de două ori: o dată în zona cetății Poesta Davo, care ar fi un loc sfânt legat de nașterea lui Apolo, iar a doua oară la templul lui Zabelo (zeul războiului) de la Mon Gato (sau Mont Gato care înseamnă Muntele Leopardului), adică în zona geografică a muntelui Ceahlău legată de locul de naștere a lui Zamolsxis.

Pentru obținerea unei tăblițe ca cele de la Sinaia este nevoie pe lângă pricepere și simț artistic și de foarte multă muncă; din acest motiv, astfel de tăblițe nu au fost realizate pentru a transmite niște informații banale, lipsite de importanță: aproape fiecare tăbliță conține informații istorice deosebit de importante. Acesta este și cazul tăbliței 79 (figura 10), în care Deceneu explică motivul pentru care, la Genucla, imprimă noi plăci.

Fig. 10. Täblița 79. Deceneu imprimă noi plăci la Genucla.

Textul de pe täblița 79 începe astfel:

Zonie oy Mei ceo bel zeryeo soe a ticeo dato. Oi soemoi bemo, a soe anceo ilo, yneo zimaro sye geoy Sereto hoye, soe glotelo, dei ino doya findo atla(n)toe ticioye ceo so facticie geeio. De gino saciea on porto ye o Genoikloe noie bemo lo ie sero. ...

În traducere, se obține: *Fii lui Mei aceia frumoase imprimate de ale lor pentru învățatură au dat. Din ale lor plăci în toate ale lor peripeții, pe ele le-au păstrat înțelepții oameni ai Siretului din a căror mulțime zeii cei doi au găsit învățăturile atlanților cele despre faptele oamenilor. Din motivul acesta, în portul de la Genucla, noi plăci pentru dânși le imprim...*

În continuare, este prezentată vitejia cu care geții au luptat împotriva galilor de pe malul drept al Dunării și ocuparea unei cetăți numită Rino. În această täbliță se pomenește despre atlanți ca despre predecesori ai geto-dacilor. O altă referire la atlanți se găsește în täblița 90, realizată de marele preot A'Daneoy, în care se relatează despre invazia armatei romane, condusă de Caius Antonius în Tara Geților între anii 62-61 aChr.

Täblițele de la Sinaia au fost obținute prin turnarea plumbului în forme metalice realizate din foi metalice subțiri (din aur) prin plastografie. Însă este realist să credem că scrierea străveche a fost utilizată și pe alte materiale, în mod deosebit pe plăci de lemn cerate sau protejate într-un alt mod. Există relatări despre existența unor scrieri despre Zamolsxis pe plăci de lemn cerate în Biblioteca Academiei Suedeze. De asemenea, se știe despre existența unor scrieri realizate prin sculptarea literelor pe plăcuțe de lemn (figura 11) cunoscute cu numele de "Cartea lui Veles sau Volos" care se referă la evenimente istorice din sud-estul Europei începând cu anul 700 aChr.

Fig. 11. Plăcuță de lemn din “Cartea lui Veles sau Volos”.

Concluzii: In zona carpato-danubiana și balcanică a Europei au fost utilizate trei sisteme de scriere: o scriere ideografică cunoscută drept scriere danubiană, o scriere alfabetică din care provin alfabetele moderne, și o scriere sacră folosită mai ales de către Deceneu. O situație aparte o prezintă tăblița 90 care conține o scriere ideografică completată cu notații muzicale care se regăsesc și astăzi în scrierile psaltice utilizate în serviciile religioase. Majoritatea tăblițelor de la Sinaia conțin o scriere alfabetică completată, uneori, cu ideograme ale scrierii danubiene.

Bibliografie

1. Romalo, Dan, *Cronică getă apocrifă pe plăci de plumb?, Rditura Alcor Edimpex, București, 2005.*
2. Manolache, Dumitru, *Tezaurul dacic de la Sinaia, legendă sau adevăr ocultat? Editura DACICA, București, 2006.*
3. Olariu, Constantin, *Adevărul istoric despre alfabetul “chirilic” românesc. Dacoromania, nr. 80, Alba Iulia, 2016*
4. Ungureanu, Viorel, *Originea antică a numelui Moldovei. Al-IV-lea Simpozion Internațional CUCUTENI-5000.Iași, Chișinău, Bacău, 2009.*
5. Ungureanu, Viorel, *Moleo Dava sau cetatea geților sciți care a dat numele Moldovei. Buletinul S.E.T.I.S., Iași, 2009.*
6. Ungureanu, Viorel, *Moleo Dava, cetatea care a dat numele Moldovei. Al XI-lea Congres Internațional de Dacologie “Malus Dacus”Alba Iulia 2010.*
7. Ungureanu, Viorel, *Ro-zeul suprem al traco-geto-dacilor, Dacoromania, nr. 66, Alba Iulia, 2013*
8. Ungureanu, Viorel, *Burebista și dezastrul suferit de romanii conduși de Caius Antonius pe valea Siretului, Dacoromania, nr.70, Alba Iulia, 2014*
9. Ungureanu, Viorel, *Scrierea danubiană și tăblițele de la Sinaia,*

Dacoromania, nr. 73, Alba Iulia, 2015

10. Ungureanu, Viorel, *Rebo de no tero - legile pământului nostru*, *Dacoromania*, nr. 74, Alba Iulia, 2015

11. Ungureanu, Viorel, *Decebal și războaiele sale cu romanii conform tăblițelor de la Sinaia*, *Dacoromania*, nr. 79, Alba Iulia, 2016

12. Ungureanu, Viorel, *Religia geto dacilor și a altor popoare din zona carpato-danubiană și balcanică conform tăblițelor de la Sinaia*, *Dacoromania*, nr. 82, Alba Iulia, 2016

13. Ungureanu, Viorel, *Relatări despre geții de pe malurile Istrului în tăblițele de la Sinaia*, *Dacoromania*, nr. 83, Alba Iulia, 2017

14. www.dacoromania-alba.ro; www.dacia.org; www.dacii.ro.

CONSIDERAȚII PRIVIND ASEMĂNĂRILE DINTRE CULTURA CUCUTENI ȘI CULTURA YANGSHAO

Tatiana ANTONOVICI, profesor, grad I
Piatra-Neamț

1. Olăritul și olarul în lumina mitului

Născută din logodna lutului cu focul, ceramica a fost considerată una din primele arte apărute în negura veacurilor. Miraculosul act al renașterii formei din pasta inexpressivă a făcut din olar un mic demiurg. Creația divină a fost imaginată la multe popoare ca o artă ceramică. Adam (adamah în ebraică însemnând chiar „pământ roșu, argilă”), omul primordial biblic, era o bucată de lut cu suflet: „**Luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie**”. La fel a fost creat Enkidu (omul primar în mitologia babiloniană și akkadiană) de către zeița Aruru, protectoarea de mai târziu a olăritului: „**S-a spălat Aruru pe mâini, a luat o bucată de lut, l-a aruncat pe pământ și l-a plămădit pe Enkidu, a făurit un viteaz**”. În legendele românești se spune că olarul a furat meseria de la Dumnezeu, numai că, neputând să aibă suflare divină, a pus vasele la ars.

Meșteșugul multimilenar al olăritului a apărut din necesitatea preparării și păstrării hranei zilnice, precum și a satisfacerii practicilor magice sau rituale de către populația stabilă de pe aceste meleaguri. Durată dintr-un material aparent fragil, ceramica stă mărturie a continuității noastre pe aceste locuri. În timp, ea și-a pierdut funcția preponderent ritual-simbolică, funcția utilitară a cedat și a luat locul produselor industriei casnice, dar continuă să reziste și astăzi funcția estetică a ceramicii (valorificată mai ales cu prilejul târgurilor de artă populară).

Arta olăritului datează din preistorie, unii autori plasându-i originea în prima jumătate a mezoliticului, acum 8-10 milenii. Omul preistoric a observat că argila din anumite zone reținea apa de ploaie, dar fiind și plastică a început să o modeleze. Astfel, cele trei domenii în care s-a modelat argila au fost: ustensilele, materialele de construcții și ceramica artistică, deci nu există o istorie unică a ceramicii, ci tot atâtea istorii câte civilizații sunt. Pe baza vestigiilor cunoscute, cel mai vechi centru al ceramicii a fost Asia Occidentală, ce cuprindea o zonă din Palestina și Irak, apoi, o altă zonă cuprindea Egiptul, de unde s-a răspândit în Europa și Extremul Orient. Primele cărămizi au fost turnate în Mesopotamia în mileniul al V - lea î. H., dar, în aceeași perioadă, și în Egipt exista o industrie a olăritului, folosind lutul din Valea Nilului ce permitea obținerea unor obiecte de culoare roșie sau cafenie. Ceramica era lucrată cu mâna, întrucât roata olarului apare în jur de 3500 î. H.

Arheologii americani au descoperit că fragmentele dintr-un vas de lut

provenit din peștera Xianrendong din China are vechimea de circa 20.000 de ani, ceea ce înseamnă că artefactele respective sunt cea mai veche dovadă a existenței olăritului. Descoperirea îi obligă pe specialiști să reconsidere vechimea olăritului. Se pare că vasul a avut destinații multiple: de la oală de gătit, până la recipient pentru pregătirea băuturilor alcoolice. În plus, în decursul ultimilor 10 ani, arheologii au mai descoperit dovezi conform cărora meșteșugul olăritului este mai vechi chiar decât agricultura. O dovadă în plus asupra vechimii olăritului este faptul că în urmă cu 20.000 ani, Terra parcurgea una dintre cele mai reci perioade din istoria sa.

Primele produse ceramice la noi au fost realizate de oamenii care au trăit acum aproximativ 4.600 de ani. Vase făcute de mână, împodobite cu zgârieturi și decorații liniare s-au găsit în câteva locuri din țară, printre care și la Valea Lupului (județul Iași). Caracterul lor primitiv se observă prin forma simplă și prin compoziția grosolană a pastei. Aceste produse ale neoliticului evoluează repede sau sunt înlocuite, deosebindu-se în țara noastră trei mari civilizații ceramice: în Muntenia (tipul Boian), în Moldova (ceramica cucuteniană) și în Transilvania (ceramica zgâriată).

2. Cultura Cucuteni

Cu o vechime mai mare decât cultura mesopotamiană, între anii 4000-3000 Î. H., apare între Carpați și Nistru, una dintre cele mai misterioase civilizații neolitice, Cultura Cucuteni, care a lăsat în urmă vestigii impresionante. Unele rudimentare folosite arată că traiul acelor oameni era foarte simplu, dar ceramica pictată pe care au lăsat-o este la un nivel de rafinament și originalitate rămas neîntrecut între civilizațiile vremii.

Harta 1

Cultura Cucuteni -Tripolie este una dintre cele mai vechi civilizații din Europa care și-a primit numele după satul Cucuteni din apropiere de Târgu Frumos, unde, în anul 1884, s-au descoperit primele vestigii, iar în perioada interbelică s-au descoperit peste 100 de gropi și gospodării anexe, împreună cu 44 locuințe datând dintre anii 5000-3500 Î. H.

Ea se întindea pe o suprafață de 350.000 km pătrați și era răspândită în Moldova, nord-estul Munteniei,

sud-estul Transilvaniei și Basarabia, nord-estul Ucrainei (Harta 1). Se caracteriza printr-o ceramică de foarte bună calitate, bogat și variat pictată. Ceramica din cultura Cucuteni este unică în Europa, găsindu-se unele asemănări, destul de pregnante, doar între ceramica Cucuteni și

o [ceramică](#) dintr-o cultură [neolitică](#) din China. Între cele două culturi este o distanță de timp foarte mare: cea din China apărând după circa un mileniu față de cea de la Cucuteni.

Pe ceramica Cucuteni predomină decorul în spirală, cu numeroase variante și combinații. S-au găsit și figuri feminine cu torsul plat, decorate cu motive geometrice. Ceramica pictată din Moldova este în legătură cu teritoriile din răsăritul acestei regiuni și, probabil, cu zone mai îndepărtate din Asia, unde se obișnuia decorația pictată.

Astfel, toate tipurile de vase din cultura Cucuteni se remarcă prin decorul pictat în alb, roșu și negru. Suprafața vasului era acoperită cu un strat subțire de culoare albă. Peste acest fond se aplica roșul, în așa fel încât să rezulte, motivul decorativ, care apoi era înrămat cu o dungă neagră. În decorul propriu-zis, motivele de bază au fost deosebite de cele secundare, destinate umplerii spațiilor goale.

Simbolurile principale utilizate sunt spirala și meandrele, la care se adaugă banda în zig-zag, triunghiul, rombul ș.a. Spirala fugătoare, întâlnită și în ornamentarea altor culturi neolitice care au utilizat motivul spiralei, constituie una dintre cele mai reușite maniere de a folosi spiralele care, rotindu-se orizontal, dau impresia de mișcare infinită. Olarul cucutenian (considerat de Vladimir Dumitrescu „genial”) avea oroare de spațiile libere – „horror vacui” – rămase de la pictarea motivelor principale. Așadar, putem spune că la efectul cromatic se adăuga și cel al compoziției, în care motivele principale și cele secundare se combinau după regulile ritmului și ale simetriei.

Toată ceramica cucuteniană a fost lucrată cu mâna, fără folosirea roții olarului. Anumite detalii de pe pereții vaselor arată că îndepărtații precursori ai ceramiștilor de astăzi foloseau unelte de lemn, de os și de lut ars pentru modelarea vaselor; iar netezirea perfectă a pereților exteriori, pe care era realizată apoi ornamentarea, nu putea fi realizată cu degetele, care ar fi lăsat amprente, ci tot cu unele unelte ajutătoare, de os și de lut ars.

Populația aparținând culturii Cucuteni avea o organizare proto-urbană, cu locuințe mari, cu etaj și case pe piloni cu o suprafață de până la 200 de m.p., care erau compartimentate, fiecare cameră având o utilitate specifică. S-au descoperit așezări de aproape 20.000 de case, aranjate planimetric, ceea ce arată o organizare socială foarte bine pusă la punct, sugerând existența unor proto-orașe. Așezările cucuteniene erau deschise sau fortificate, condiționate fiind de sursele de apă, terenurile agricole favorabile, căile de comunicație, condițiile de apărare și a sării. Locuințele erau așezate și grupate în funcție de forma de relief, iar casele erau construite pe platforme masive de lut cu structură de bârnă despicată.

Locuitorii aveau ca ocupație vânătoarea, agricultura (cultivând cereale și diverși pomi fructiferi) și meșteșugurile casnice, cum ar fi: țesutul, olăritul, confecționarea de unelte. În locuințele care fac parte din cultura Cucuteni au

fost întâlnite câteva cazuri în care, în podeaua camerelor au fost descoperite oase umane, o posibilă mărturie a faptului că oamenii se îngropau la temelia caselor, în mod ritualic. Acest lucru pare să fie susținut și de lipsa necropolelor. Specialiștii vorbesc despre un cult al zeiței-mamă, dovadă fiind statuetele antropomorfe feminine. Populația Cucuteni practica și diferite culte solare evidențiate mai ales prin pictură.

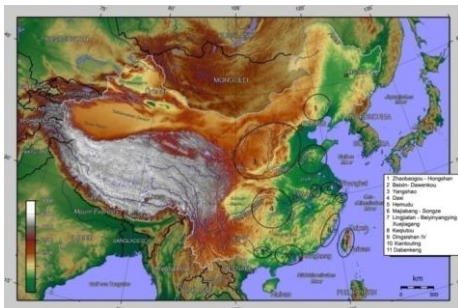
Pasta ceramică cucuteniană ca și pigmentii folosiți sunt de o calitate excepțională, foarte greu de atins și cu tehnologia de astăzi. Practic, pasta ceramică și culorile sunt foarte bine păstrate, chiar și după ce au stat în pământ peste 5.000 de ani.

Cucutenienii foloseau cuptoare de ardere cu reverberație, o minune tehnică pentru acea perioadă. Culorile predominante pe ceramica Cucuteni, roșul, albul și negrul, apar cu unele variații în funcție de temperatura la care a fost ars vasul respectiv. Ca formă, vasele diferă de la simple pahare la vase mari de tipul amforelor. Pe lângă ceramica de o calitate deosebită, arta cucuteniană a mai lăsat în urmă numeroase statuete antropomorfe stilizate ce imită în special corpul feminin, reprezentând în fapt zeița-mamă care îl ocrotește și îl primește pe om la sânul său. Există și statuete antropomorfe masculine, dar mai rare. Statuetele au dimensiuni diverse și sunt ornamentate cu motive simbolice.

În concluzie, Cultura Cucuteni a fost vârful cultural, economic și social al Europei timp de 1500 de ani între 5000-3500 î. Hr., susțin arheologii și cercetătorii.

3. Cultura Yangshao

Era o cultură neolitică care a înflorit pe platoul Loess de-a lungul Râului Galben din China, începând cu anul 5000 î.H. până în anul 3000 î.H.. Este numită Yangshao, după primul sit reprezentativ al acestei culturi, descoperit în 1921 în provincia Henan de către arheologul suedez Johan Gunnar Andersson (1874-1960). Cultura a înflorit în principal în provinciile Henan, Shaanxi și Shanxi. Site-urile majore includ Banpo și Jiangzhai. Cultura Yangshao a fost precedată de culturile Jiahu, Dadiwan, Cishan și Longshan (Harta 2).

Harta 2

O altă cultură legată de Yangshao, care a apărut în nord-vest, este clasificată în trei categorii: Banshan, Majiayao și Machang, fiecare cuprinzând tipuri de articole ceramice produse, după cum precizează în Wikipedia, Muzeul Metropolitan de Artă.

Cultura arheologică Yangshao este bine cunoscută pentru ceramica pictată. Aceasta a constat din sute de

așezări de-a lungul Râului Galben și a Râului Wei și se întindea pe câmpiile din nord-vestul provinciei Shaanxi din centrul Chinei, până în provincia Gansu, în vest. Sursa numelui Yangshao, se află în apropierea confluenței râurilor Galben, Fen și Wei. În jurul anului 4000 î.H., cu circa 800 de ani înainte ca civilizațiile să se dezvolte în Mesopotamia și Egipt, satele construite cu grijă fiind înființate de vânătorii-fermieri pe râurile Galben și Wei.

Doctorul Robert Eno de la Universitatea din Indiana a scris: "***Cultura Yangshao este una dintre cele două culturi neolitice mari care au proliferat în nordul Chinei. Cele mai vechi situri din valea râului Wei datează din anul 5000 î. H., iar regiunile cele mai vestice ale culturii Yangshao par a persista până în jurul anului 2000 î. H.***"

Cu alte cuvinte, cultura Yangshao avea o istorie de trei mii de ani, fiind una din marile civilizații ale istoriei lumii chinezești. Vedem în cultura Yangshao un strămoș al structurilor complexe de rudenie ale societății chineze mai târziu și a ritualului estetic asociat acestora. Cu toate acestea, nu putem identifica poporul Yangshao ca protagonist a societății războinice din China.

Oamenii din Yangshao cultivau [mei](#) extensiv, cânepă pentru fibră, dar în unele sate era cultivat și [grâul](#) sau [orezul](#). Creșteau animale precum [câini](#), [porci](#), [oi](#), [capre](#) și [vaci](#), dar cea mai mare parte a consumului de [carne](#) provenea din [vânătoare](#), unde foloseau cuțite, lopeți și vârfuri de săgeți, și din [pescuit](#) la care utilizau plăcuțe de pescuit, plase, ace, harpoane și cârlige din os. De asemenea, au practicat un tip primitiv de [sericultură](#). În zona Yangshao a fost preparată cu 5000 de ani în urmă berea în fabricile preistorice de la Mijiaya unde au fost descoperite artefacte ce prezentau reziduuri de oxalat provenit din obținerea berii din orz, înainte ca aceasta să devină hrană. Producția și consumul de bere de către locuitorii Yangshao au contribuit, spun cercetătorii, la apariția unor societăți ierahice din Câmpia Centrală a Chinei cunoscută sub denumirea de „leagănul civilizației chineze”.

Ustensilele folosite în obținerea ceramicii erau de piatră lustruită și aveau o mare specializare. Această cultură este cunoscută pentru [ceramica](#) pictată în alb, roșu și negru, având desene cu animale, fețe umane sau desene geometrice. Spre deosebire de [cultura](#) ulterioară a [lui Longshan](#), cultura Yangshao nu cunoștea [roata olarului](#). Cimitirele erau întotdeauna în afara localității, cu șanțuri largi, care separau ambele lumi, ale celor morți de ființele vii. Excavațiile au arătat că, în vase ceramice vopsite, au fost îngropați în special copii.

Situl arheologic al orașului [Banpo](#), lângă [Xian](#), este unul dintre cele mai cunoscute situri ale acestei culturi. Au fost găsite case foarte mari, înconjurate de cele mai mici, ceea ce poate indica folosirea comună sau diferențierea statutului printre coloniști. În case, se pot recunoaște spații pentru gătit și / sau încălzire, precum și unele platforme care puteau fi folosite pentru dormit. Societatea Yangshao era o cultură matriarhală, interpretările sunt date

de practicile de înmormântare folosite (sursa Wikipedia).

4. Similitudini între culturile Yangshao și Cucuteni

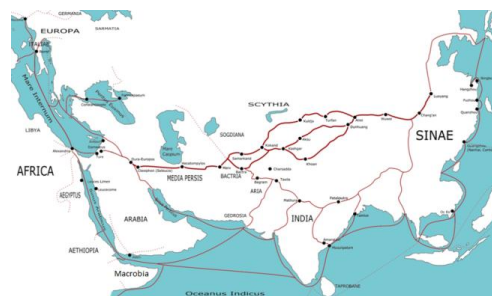
În munca de comparare a ceramicii celor două culturi, am găsit o serie de evidente asemănări:

- Ambele culturi au fost agricole, dezvoltate în regiuni de câmpie și cu o istorie contemporană de peste trei milenii;
- Oamenii din ambele culturi au realizat o ceramică pictată utilizând trei culori de bază: alb, roșu și negru;
- Ceramica celor două culturi se aseamănă și prin simbolurile folosite din care amintesc: spirala, meandrele, liniile orizontale și verticale, hașurile, ovalul, romb, crucea, precum și simbolurile asiatiche Ying-Yang și Svastica;
- Vopsea folosită în decorarea ceramicii era un amestec fluid de argilă cu pigmenți minerali (chinezii foloseau cinabru - sulfură de mercur care este de culoare roșie);
- Oamenii ambelor culturi, pe lângă ceramică, se ocupau și cu agricultura cultivând cereale, crescând animale, practicând pescuitul și vânătoarea;
- Remarcabilă este capacitatea de abstractizare a acestor oameni străvechi în realizarea ceramicii pictate;
- Ambele culturi au fost societăți matriarhale.

Ca o confirmare a acestor asemănări, în anul 2014, o descoperire de excepție făcută în România – scoaterea la lumină a unei locuințe pre-cucuteni, cu o vechime de aproximativ 7.200 de ani – a adus dovezi ale schimburilor comerciale dintre locuitorii de pe teritoriul României și cei din China.

Datorită excepționalei descoperiri de la Baia, în județul Suceava, o echipă de cercetători de la Universitatea din Cambridge a venit pentru a sprijini munca arheologilor români. Alături de arheologul Emil Ursu, directorul Muzeului Bucovinei, echipa de la Cambridge urmărește să stabilească modul în care acum 6-7.000 de ani se făceau schimburi de cereale între Europa și Asia, dar, în special, între Europa și China. Martin Kenneth Jones, specialist în arheologia biomoleculară a cerealelor și-a început cercetările în China, unde a găsit cereale aduse în acele vremuri din Europa, în timp ce în Europa a identificat cereale aduse din China. Vorbind despre descoperirea de la Baia, dumnealui a precizat: **„Credem că aceasta are legătură cu culturile agricole din China. Am fost interesați de zece ani de această dezvoltare și am început munca în China pentru a înțelege mai bine ce este cu aceste produse agricole, cereale. În acea perioadă, pe vremea migrațiilor, transportul nu era atât de simplu, iar cum s-a făcut acesta este interesant”**.

Iată că, din perspectiva specialiștilor, o relație între cele

Harta 3

două culturi este posibilă. Dincolo de dovezile arheologice care pun în evidență schimburi de cereale între cele două continente (Harta 3), asemănarea ceramicii celor două culturi este frapantă și ne vorbește despre legături deosebite.

Interesant este și faptul că anumite obiecte cucuteniene de cult seamănă izbitor cu Pagodele Chinezești care, la rândul lor, sunt construcții destinate vieții religioase. Un exemplu este Frontonul de templu descoperit la Trușești - Țuguieța, județul Botoșani. El aparține unui complex de cult ce demonstrează existența unei vieți spirituale extrem de bogate. Structura acestei piese relevă organizarea sa în două registre, unul superior și altul inferior. La partea superioară sunt reprezentate două personaje umane inegale ca mărime cu capetele sub formă de cupă având câte un padantiv la gât și brațe. Cele două personaje sunt unite în zona centrală printr-o cavitate redând foarte probabil graviditatea, la stânga și la dreapta ei sunt câte trei coloane, iar deasupra sunt stilizate alte trei coloane (fig. 1).

Fig. 1.

În Cultura Cucuteni pe ceramica pictată s-au descoperit două simboluri asiatice: simbolul Ying - Yang și Svastica.

Fig. 2.

Simbolul Ying - Yang reprezintă două concepte religioase care își au originea în filosofia și metafizica chineză, care reprezentau forțele primordiale și complementare ce compun Universul. Ying înseamnă loc întunecos și Yang înseamnă loc însorit. Astfel, acest simbol înseamnă „începutul și sfârșitul”, simbol de identificare al zeiței Șarpe și, în esență, simbolistica regenerării.

Svastica este un simbol sacru preistoric - neolitic originar din jianism. Este cea mai veche cruce echilibrată cu brațe egale, îndoite la capete în unghi drept în sensul acelor de ceasornic sau invers. Istoricii susțin că svastica a fost preluată de chinezi din cultura indiană, unde se găsește pe majoritatea statuilor lui Buda. Reprezintă un simbol sacru care provoacă

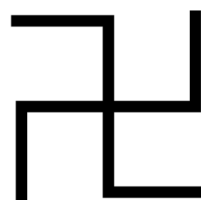

Fig. 3.

anumite energii necunoscute și astfel bunăstarea domnea peste întreaga civilizație.

Svastica înseamnă bunăstare în sanscrită, iar în antichitate simbolistica svasticii era: viața, soarele, forța, norocul, talisman norocos, viață lungă, lumină și unitate cu sinele superior.

Domnul Constantin Lupeanu - directorul ICR Beijing, a subliniat că *„simbolul Ying-Yang, socotit de întreaga lume ca fiind tipic chinez, este regăsit în spațiul românesc pe vasele ceramice Cucuteni, însă chiar și mai dinainte, în cadrul Culturii Turdaș”* (fig. 4)

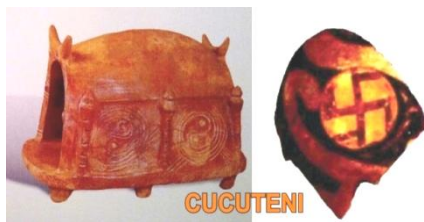

Fig. 4.

Mă întreb: oare în urmă cu milenii pe Terra exista un singur trib, iar noi, românii și chinezii, suntem urmași?

În 2017 a avut loc un eveniment în premieră, cu o valoare culturală și emoțională deosebită ce a fost găzduit de Institutul Cultural Român din Beijing, acolo unde specialiștii români și chinezi în istorie și arheologie au pus față în față obiecte de ceramică aparținând culturilor Cucuteni și Yangshao contemporane din perioada 5000-3500 Î. H. într-o interesantă expoziție.

Cele două secțiuni ale expoziției cu obiecte specifice celor două culturi au fost prezentate de doamna Lăcrămioara Stratulat, manager al Complexului Muzeal Național „Moldova ” Iași și profesorul doctor Camelia-Magda Lazarovici, de la Institutul de Arheologie din Iași, alături de profesorul Li Xinwei, director executiv al Centrului pentru Arheologia Lumii - CASS din Beijing.

Multiplele similitudini care pun alături cele două culturi, plecând de la tematica artistică, forma, culoarea, desenele și teme, i-au determinat pe cei trei invitați ai ICR Beijing să declare totalul interes și totala deschidere pentru un proiect comun de cercetare. Subiectul principal ar putea viza condițiile care au condus la existența similitudinilor evidente în planul obiectelor de gospodărie și obiectelor de cult, a modului de organizare a gospodăriilor, și, cel mai elocvent, prin materialul ceramic păstrat până în zilele noastre. Unele dintre ele sunt prezentate în figurile din prezenta comunicare.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

În acest context, ne putem întreba dacă nu cumva culturile neolitice dezvoltate într-un spațiu care înglobează și România de azi, au creat influențe până departe în Asia, acest spațiu carpato-danubiano-pontic fiind nu numai Vatra Vechii Europe, după cum spun unii cercetători străini, ci și un loc de unde au pornit spre Asia populații care stau și la baza unor culturi de pe acest continent

Simbolurile din a doua perioadă a Culturii Cucuteni care se aseamănă izbitor cu semnele de pe ceramica culturii Yangshao pot fi justificate printr-o mitologie comună, reprezentări ale zeităților comune, ideograme și, nu în ultimul rând, printr-o posibilă religie comună. Arheologii, istoricii și cercetătorii susțin că singura explicație a asemănării de necontestat dintre cele

două culturi, dezvoltate pe teritorii aflate la mii de kilometri distanță, poate fi găsită în expedițiile nomade ale populațiilor asiatice care au ajuns până dincolo de Pontul Euxin, marcând dintre traseele Drumului Mătăsii, știindu-se că proto-românii au fost un popor sedentar. Dintr-o altă perspectivă profesorul doctor Ana Eva Budura, susține că străvechea și valoroasa Cultură Yangshao este anterioară Culturii Cucuteni, astfel ceramica din spațiul chinez care a ajuns în Europa Centrală a găsit condiții de înflorire maximă la Cucuteni.

În concluzie, avem aproape de noi o comoară culturală pe care statul român ar trebui să o valorifice la adevărata ei valoare. Peste toate, dovezile ne vorbesc despre legături și influențe uimitoare, la distanțe uriașe pentru acele vremuri. Cu timpul, poate că toți românii vor cunoaște istoria acestor locuri și o vor aprecia la adevărata valoare. Pentru că merită! Pentru că este și a noastră!

Bibliografie

- 1. Cucuș Ștefan , Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei, Muzeul de Istorie Piatra-Neamț;*
- 2. Dumitroaia Gheorghe, Primul Muzeu Cucutenian din România, Editura Constantin Matasă, 2005;*
- 3. Dumitrescu V. , Arta Culturii Cucuteni, Editura Meridiane, București, 1979;*
- 4. Mircea Petrescu Dâmbovița, Cucuteni, Editura Meridiane, București, 1966;*
- 5. Mircea Petrescu Dâmbovița, M. Văleanu, Cucuteni – Cetățuie, Monografie arheologică, Iași, 2004;*
- 6. Smidt H., Cucuteni, Editura Tehnopres, Iași, 2007;*
- 7. Muzeul de Artă al Universității Princeton, 2004, princeton, edu;*
- 8. Robert Eno – Indiana University, indiana.edu;*
- 9. Sursa –Wikipedia; Articole tematice de pe Internet.*

ARHEOLOGIE LINGVISTICĂ (Partea a VIII-a)

Andrei DIACONU
Republica Moldova

*Despre etimologia denumirilor **Basarab, Vrancea, Francia, Dracula** și semnificația unor litere ale alfabetului Grec.*

Abstract: *The semnification of the symbols of the letters of the Greek alphabet seems/gives the impression, that they have the „genetic code” rising from the Rumanian Language which looks like to have had inherited these capacities from the so called Primary Language of Europe.*

Hire is an attempt to find out the etymology of some topical names, and the semnification of the symbols of some letters of the Greek alphabet.

Am întâlnit mai multe păreri despre etimologia cuvântului Basarab. Mi-a rămas impresia că prin aceste explicații se urmărea ideea de a ponegri acest nume.

Din variantele care reies din însuși conținutul sintagmelor cuvântului, tind să cred că termenul the Basarab reprezintă un fel de meridian – zero (un fel de Greenwich actual, or meridianul 180⁰), un fel de hotar la calcularea timpului de zi și de noapte. Găsesc mai multe variante de descifrare, dar ele toate-s legate parcă de un hotar în deplasarea lui Ra.

Basarab =

1. βάρβα(= baza) + Ra + ab = baza + Ra + de la = de la + baza + Ra;
2. βάρδισμα(=trecere)+(a+Ra)+ab=trecerea+noptii+de la = de la+trecerea+noptii;
3. μάρζω(= a intra)+Ra+ ab ≥ de la +intrarea +(lui) Ra;
4. μέρβα(=crezare)+ Ra+ab ≥ crezare+(lui)Ra+ de la ≥ de la + încredere+(în) Ra.

Pare să fie aici și un pic de adevăr, când toate acestea se leagă cu așa noțiuni cum sunt Europa = Ev+Ra+Pa(s), Dravidieni=d'Ra+vedieni, Vrancea = ev+Ra+în+acia, Francia = ef+Ra+în+acia.

Din limba greacă cuvântul δούσις=δύσις înseamnă apus (= crepuscul, asfințit), iar cuvântul βράδνς=ev+Ra+dus=bunul+Ra+apus=seară.

Sinonimă cu cuvântul apus este și noțiunea de crepuscul (=că+Ra+îi+pus+la culcare).

Culă se numește o clădire în formă de turn, care servea și ca loc de apărare, ascunziș, adăpost și are rădăcină comună cu grecescul κυλω=(= a

rostogoli, a învăliu, a tăvăli). Astfel pare să aibă temei real (despre aceste locuri) apariția fantasmelor despre contele Dracula. Pe lângă aceasta, în sudul Basarabiei mai există și o localitate ce purta numele Dracula = (=d'Ra +κυλώ=de Ra învăluită) și, a cărui sens, mai târziu greșit înțeles, a deviat spre forma Drac+γούλο(=gingie) cu înțelesul/sensul a Dracului gingie, dând frâu liber odioaselor fantasme.

Prin drama (=d'Ra+ama) existenței lui Ra care răsare =Ra+s'a+re (arătat de după orient) = Ra+ s'a +ridicat/înălțat ajungem la Dravidieni = d'Ra+vedieni și alte denumiri de populațiuni și toponime.

Prin Ra, încă din cele mai vechi timpuri, s-a creat percepția de ridicare; de înălțare drept în sus; de verticalitate; de dreptate; de adevăr; de ortodoxie. Dar când a apărut necesitatea de a reprezenta grafic/schematic acest Răsărit al lui Ra, s-a ajuns la o linie dreaptă ce imita orizontul, de după care se ivea acțiunea de apariție a lui Ra, luând forma orizontală „_____” (=ridicare). Asta pare a fi semnificația literei grecești „P”, care mai apoi pentru comoditate și economie de spațiu scris, s-a convenit a o trece de la forma orizontală, la forma verticală „P” = ridicare, înălțare.

Semnificația altor litere a alfabetului Grec ar fi:

A, a [alfa] ≥ a+l'fa=acțiune+la fă(cere), și duce la cuvântul **călfă**=ca+alfă=ca+acționar+la facere;

Ηη[ita]≥[eitj]≥[îi+ci]= ii, îi, ei, ai, ay, oy și care se duce în slavonă căpătând nuanța de ъ=Ъ = твёрдый знак și are, după părerea mea, rădăcina în cuvântul ηθος=etos, fire (englezescul)it;

O, o [omicron] = O (=una) ≥ on (=un) ≥ entitate + mărunta;

Ω,ω[omega] = O+μέγας (=mare, faimos) ≥ Entitatea – entităților / Necuprinsul/Nemărginirea în care-i cuprins chiar și cel ce-l percepe;

N, v [ni]=(nceput; născut; nou;) _____ = noul la maturitate dă un nou început ≥ naos = n+a+o+s =începutul +acțiunilor+entitare+îs=grecescul ναός=templu, biserică (=bazilică);

Λ,λ[lambda] =ύλη=ύλ+η=il+îi=lut+îi=materie, conținut, substanță;

M,μ [mi] = Λ+Λ=M=în-chipă- Λ+luare≥închipăluire≥ în chipă puire, și duce la slavona veche unde M este numit мыслите(≥мыслит+e=închipuit+e);

Σ, σ, ς [sigma]=M+Duh Sfânt ≥ „M” însuflețit de Duhul Sfânt, se ridică și devine „Σ” = om(=uman), iar literele mici „σ” = reprezintă legătura de lut din care a fost făcut Adam și „ς” reprezintă bucata ruptă din coasta lui Adam, din care a fost făcută Eva;

Tτ [taf] ≥ τάφος = groapă, mormânt≥ sfârșit, și de unde apare ideea de: definit (=de+finiș+it), hotărât (=hotar+it), astfel semnificând și forma gramaticală (de)finită a verbelor, în mai multe limbi.

Și toate aceste simboluri ce reprezintă litere ale alfabetului grecesc parcă-și au „codul genetic” din Limba Română din care-și dezvăluie esența.

Bibliografie

1. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române, DEXI, marcă înregistrată la OMPI, Geneva, ARC și GUNIVAS, 2007.*
2. *Corlăteanu N.G., Russev E.M. Dicționar Rus-Român, Editura Enciclopedia Sovietică, Moscova, 1967.*
3. *Levițchi L., Bantaș A. Dicționar Englez-Român. Editura Științifică, București, 1971.*
4. *Dal' VI. Tolkovyj slovar'zhivogo velikorussskogoyazyka. Moskva, Russkij yazyk, 1978.*
5. *Collins English Dictionary, Harper Collins Publishers, 2006.*
6. *Kostan O. Dicționar Român-Grec, Grec-Român. Editura Steaua Nordului, Constanța, 2003.*
7. *Bernshtejn S.B., Lukanov T.S., Tineva E.P. Bolgarsko-russkij slovar'. OGIZ, Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyh i natzional'nyh slovarej, Moskva, 1947.*
8. *Sovetskij entziklopedičeskij slovar'. Izdatel'stvo M.: Sovetskaja entziklopediya, 1983.*
9. *Slovník anglo-ukrainskij, ukrainsko-anglijskij. Har'kiv, Folio, 2008.*
10. *Cebotari P., Dronl, Bankova I. Dicționar găgăuz-rus-român. Chișinău: Pontos, 2002.*
11. <http://soltm.com/sources/inscr/ez> (inscripția de la Ezerovo).
12. *Budișan V., Esztergár C. Dicționar Francez-Român/Român-Francez, Știința 2008, Chișinău.*
13. *Literatura și Arta, nr. 21, 23.07.2018; nr. 47, 23.11.2017; nr. 35, 05.09.2019.*

COMERȚ ȘI TRANSHUMANȚĂ ÎN CULOARUL RUCĂR-BRAN ÎN SECOLELE XIV-XIX

Vlad TUDOR, profesor

Rucăr Argeș

„Satul a fost și rămâne pentru deapururi energia noastră vitală”
(Valer Ceuca, Gheorghe Bledea)

Culoarul Rucăr -Bran are un renume național, atât ca referință geografică, cât și ca spațiu istoric, loc al unor intense schimburi comerciale atât între cele două entități statale medievale de mărime medie, Țara Bârsei și Muscelul pe de o parte, cât și cele două entități statale medievale de mare întindere, Transilvania și Țara Românească pe de altă parte.

Documentarea riguroasă făcută de către cercetători de renume, cât și cercetările inter-disciplinare permanente au reușit să realizeze un contur foarte bine stabilit al acestui spațiu de trecere între entitățile statale anterior menționate.

Deși foarte apropiate din punct de vedere geografic, Rucărul și Branul au avut totuși un destin istoric destul de diferit, dar acest lucru s-a dovedit a avea consecințe pozitive, în final pentru evoluția lor ca localități de capăt, de marcă a unei artere de importanță majoră, pentru Evul Mediu Românesc. Chiar dacă activitatea social-economică a avut un rol extrem de bine definit în acest culoar, prin spațiul mărginit de Rucăr la sud și Bran la nord, s-a desfășurat și o intensă aculturație, un transfer de elemente de cultură și civilizație materială și spirituală românească, în mod prioritar, dar și internațională, aparținând diverselor naționalități care au tranzitat sau au avut o existență sedentară, de conlocuire cu românii.

În ceea ce privește atestările documentare, referitoare atât la activitatea de comerț, cât și la cea de transhumanță, fondul de acte, documente, hrisoave, privilegii comerciale, sau referințe bibliografice dintre cele mai diverse, conturează un peisaj social, economic și istoric care se încadrează cu un loc de prim rang în structura și tiparele civilizației medievale românești, dintr-o perioadă de timp cuprinsă între Evul Mediu dezvoltat și zorii Epocii Moderne.

Din punct de vedere al localizării cronologice Rucărul, are ca primă atestare cronologică ultimul sfert de veac al secolului al XIV lea. La 19 noiembrie 1377, regele Ungariei, Ludovic I, într-un document în care își arată intenția de a aduce Țara Românească sub puterea sa, amintește de hotărârea de a ridica o nouă cetate la Bran, și că în viitor, aici se va lua vamă, iar nu la *Ruffa Arbor* -Pomul Roșu, adică Rucăr, aceasta fiind forma latină a denumirii satului. Deși apare în document relativ târziu, Rucărul era deja sat de vamă domnească apărat de o fortificație -cetatea de pe locul denumit Oratia, încă din secolul al

XIII lea, cetate întemeiată de cavalerii teutoni. (Pârnuță, 1996,p.18-19)

Numeroase documente din întreaga perioadă a Evului Mediu, arată rolul extrem de important al acestui sat, ca vamă domnească. Astfel, în anii 1418-1420, Mihail, voievodul Țării Românești, spunea: „*Io Mihail, mare voievod și domn.Scrie domnia mea, slugilor domniei mele din Cetatea Dâmboviței, și vameșilor din Rucăr și Turciu (Bran)și astfel vă poruncește domnia mea, ca să vă feriți de acești brașoveni, să nu-i prădați, ci să le luați vamă dreaptă; mai mult încă, să fiți îngăduitori cu ei....Altfel nu va fi, după porunca domniei mele*”...(Pârnuță, 2004, vol.1, p.6)

Într-un alt document din 1530, se precizează: „*De la județul din Brașov și cei 12 pârgari, multă sănătate aducem vouă, vameșilor de la Rucăr.Și drept aceea dau în știrea voastră cum că a venit Mihail din Râjnov, și astfel ni s-a plâns înaintea noastră, cum că are de la voi o oarecare năpaste.De aceea vă rugăm ca pe frații noștri, să faceți pentru noi să se facă legea și dreptul, ca să n-aibă supusul vostru pagubă, precum facem supușilor noștri lege dreaptă.Și Dumnezeu să vă bucure, la voi vameșilor din Rucăr*”.. (Pârnuță, 2004, vol.1, p.17)

Domnitorul Constantin Brâncoveanu în 1706, dă un document prin care stabilește dreptul de judecată a vameșilor din Rucăr și Dragoslavele :, *Milostiiu Bojiuu, Io Constantin Voievod i gospodină pisah Gospodstvomi, voa pârcălabilor de la Rucăr și de la Dragoslavele,către aciasta vă fac domnia mea în știre că aici, la domnia mea spuse părintele Iosif –egumenul de la sfânta mănăstire ot Câmpulung, că au fost obiceiul mai denainte vreme să judece schilerii de la Rucăr și Dragoslavele, iar voi ați venit de ați zis că a fost obicei să vă judecați voi între voi, și neștiind povestea, v-am dat domnia mea voie să vă judecați între voi*”... (Pârnuță, 2004, vol.2, p.17)

Pe lângă potențialul economic dat de statutul său de vamă domnească, Rucărul avea și un mare potențial economic și mai ales pastoral, potențial dat de stăpânirea de către obștea satului a numeroși munți.patrimoniul obștei rucărene a sporit permanent de-a lungul secolelor Evului Mediu, iar dacă în unele perioade locuitorii au fost iobăgiți și părți din proprietăți au fost luate în stăpânire de către mari boieri sau domnitori, au existat și răscumpărări din iobăgie așa cum se prezintă un fragment din Cartea de Moși sau Ocolnița satului din anul 1797.

OCOLNIȚA SATULUI RUCĂR (MUSCEL)

1797(7306) noiembrie 30

„*Adică noi, sătenii moșteni rucăreni, împreună cu preoții iarăși moșteni, cari mai jos ne vom iscăli, scriem si adevărăm cu această credincioasă carte a noastră.*

Pentru alegerea moștenirii a tot satul, ne-am strâns bătrâni și cu preoți moșteni la un loc și am făcut sobor înaintea sfintei biserici și așa am socotit între noi cum că ar fi cu dreptatea lui Dumnezeu mai bine a ne împărți moștenirea ce o am avut de obște tot satul, adică din munții ce-am avut până acum moștenii neîmpărțiți și dimprejurul satului și din lături livezile cele de fân, care sânt zapise de cumpărătoare bune și drepte și de moștenire care ni le-au răscumpărat fieștecare moș singură la megieșie și la răscumpăratoarea satului de rumânie, au dat moșii noștri jupânesii Buichii și jupânesii Elinii, fetele doamnei Florica bani gata ughi 1200 galbeni pre tot coprinsul satului din munți din câmp, cu pădurea, cu uscat, cu apa cu tot și din hotarul satului și tot șezutul satului, cu ocină cu tot, după cum scrie hrisovul de răscumpăratoare ce-l avem de la răposatul domn Matei Basarab voievod (de) la leatul 7142 februarie 18.

Și această ocolniță s-au făcut cu zisa a tuturor moștenilor și preoților moștenitori.

Și au fost osârduitor și îndreptător de s-au descoperit și s-au îndreptat această alegere ce s-au făcut mai vârtos prin osteneala popei Ion Baștea prin hrisoave i zapise vechi.

Pisah Nițu sin Ezechil Enescu logofăt cu zisa a tot satul.” (Pârnuță, 2004, vol.2, p.230)

Localizarea geografică strategică a culoarului Rucăr-Bran a atras din vremuri stră-vechi atenția stăpânilor epocii, fiecare dorind să aibă controlul acestei trecători.

Cavalerii teutoni sunt și cei care primesc în 1211, de la regele Andrei al II-lea al Ungariei, Țara Bârsei-Terra Borza sau Burzenland, ei având obligația de a se stabili în regiune spre a apăra granița de sud-est a Transilvaniei de cumani și pecenegi. Ei ridică o fortăreață la Bran, dar în 1226 ei sunt izgoșiți din regiune. Tot prin actul din 19 noiembrie 1377 regele maghiar Ludovic de Anjou-Ludovic cel Mare, acordă locuitorilor Brașovului-Kronstadt, privilegiul construirii unui castel, care în anul 1388 este finalizat. Acest castel avea și rol de vamă, reținea 3% din valoarea mărfii care intră și iese din Transilvania, dar și de fortăreață la granița estică a Transilvaniei, destinată încercării de a opri extinderea Imperiului Otoman. Rolul castelului de la Bran era extrem de important în Transilvania Evului Mediu, castelanul fiind ales de către rege dintre sași, iar la sfârșitul secolului al XV lea, comandantul cetății ajunge să dețină și titlul de vice-voievod al Transilvaniei. (castelulbran.ro)

De vreme ce limitele culoarului Rucăr-Bran erau bine asigurate, comerțul și transumanța au primit un nou impuls de dezvoltare. De remarcat este însă faptul că atât comerțul cât și transumanța erau influențate direct de drumurile care legau provinciile istorice ale spațiului românesc.

Desigur, din cele mai vechi timpuri păstorii din Țara Bârsei treceau dincolo de munți, pentru a căuta pășuni bogate în văile munilor și în toată

întinderea șesului, până la stufurile bălții dunărene.

Relațiile comerciale pe care le dezvoltă Transilvania cu Țara Românească și Moldova sunt o urmare firească a evoluției economiei interne a fiecăreia dintre ele, precum și a apropierii lor din punct de vedere geografic. Transilvania, mai evoluată economic decât celelalte două țări române, va găsi aici un loc de unde se putea face aprovizionarea cu materii prime. (Oltean, 2010, p.61)

Comerțul se intensifică permanent începând cu secolul al XV lea, drept dovadă fiind și numeroasele documente care atestă acest lucru. În anii 1409 Domnitorul Mircea cel Bătrân acordă un nou privilegiu de comerț negustorilor din Polonia și Lituania, confirmă prevederile privilegiului mai vechi și face precizări referitoare la taxele vamale și la mărfurile aduse în Țara Românească. În 1413 la data de 25 august, același domnitor încheie un tratat de comerț cu brașovenii, cu detalii referitoare la produsele care făceau obiectul negoțului cu Țara Românească. (Matei, 1972, p.85-86)

Și Ștefan cel Mare face același lucru în 1458 cu negustorii brașoveni, fapt care permite numeroaselor ateliere și manufacturi din Brașov să se dezvolte din ce în ce mai mult și implicit să crească volumul mărfurilor, o mare parte dintre ele fiind tranzitate și spre Țara Românească prin culoarul Rucăr-Bran. (Matei, 1972, p.95)

Brașovul își continuă activitatea sa meșteșugărească, prin înființarea în 1546 a unei mori de hârtie, de către negustorii brașoveni Hans Fuchs și Johannes Benkner. Această fabrică va livra hartia necesară activității tipografice și în țara Românească. (Matei, 1972, p.121)

Chiar dacă Brașovul ca centru de comerț și meșteșuguri era un mare furnizor de mărfuri care treceau prin vama de la Bran, vama permanentă a Țării Românești era la Rucăr. Venind dinspre Brașov-Bran drumul comercial intra, așadar, în Țara Românească pe la Rucăr și Dragoslavele, spre a face primul popas important la Câmpulung. (Murgescu, 1996, p.109)

Analiza extrem de amănunțită a cercetătorului Ștefan Meteș arată același lucru:

„Al patrulea drum de negoț e cel care pleca din Brașov prin Brașovul-vechiul la stânga pe șesul îngustat de dealuri și munți sub cetatea Râjnovului, păzită pela 1565 „cu câțiva români” – care și ajunsese un târgușor, fiindcă era la acest drum de negoț - trecea prin pasul Branului în Țara Românească. La Bran se ridicase o cetate de pază a drumului, unde se lua și vamă dela mărfurile importate sau exportate din Brașov. Cetatea Branului, fiind proprietatea regilor Ungariei, apoi a principilor Ardealului, ei o arendau când unuia când altuia dintre nobilii unguri și Brașovenilor, care, cum vom vede, aveau adeseori neînțelegeri cu Domnii munteni, fiindcă supușilor acestora, le lua prea mare vamă sau îi jăfuiiau de bani și marfă oamenii castelanului de Bran.

Brașovul numai datorită acestui drum, viu cercetat în preajma căruia se

aciuașe și capitala Țerii-Românești: Târgoviște, unde rezida Vodă cu curtea sa de boieri, -putu să se ridice la acea mare înflorire comercială și industrială, și la acea mare bogăție materială, dându-i de multe ori un rol hotărâtor în afacerile Ardealului și ale Țerii- Românești, cu care avea cele mai întinse și mai puternice legături zilnice, prin cari s-au câștigat puterea și strălucirea de odinioară Brașovul sășesc.

Trecând muntele prin pasul Branului drumul mai departe întovărășea apa Dâmboviței, pe al cărei mal drept se ridicaseră cele dintâi popasuri, unde odihneau negustorii și vitele lor obosite, pentru reîmprospetare puterilor la calea cea grea și lungă. În aceste popasuri: la Rucăr, de unde veneau la Brașov în 1503 negustorii și căraușii: Vlad, Bota și Mihail, și cea mai jos la Dragoslavele – foarte probabil aceasta e Cetatea Dâmboviței ridicată de Teutoni și așa de adeseori amintită și în privilegiile de negoț- stăteau vameșii lui Vodă, cari luau vama pentru mărfurile trecătoare prin aceste localități. Dela Dragoslavele calea atinge și târgușorul întemeiat de Cavalerii Teutoni la începutul veacului al XIII –lea: Câmpulungul, localitate unde fiul lui Mircea Cel Bătrân, Mihail Vodă sau Dan Vodă al II-lea pune o nouă vamă, pe care însă Radu Praznaglava pela 1422 la rugarea Brașovenilor o desființează. La 4 Aprilie 1427 însuși, Împăratul Sigismund se află în acest oraș pentru a restabili pe Dan Vodă în scaun, dându-i privilegiul de scutire pentru proviziile trebuitoare minerilor săi.

Un document al lui Gheorghe Duca Vodă din 12 Martie 1674 ne spune, că drumul pela Rucăr era rezervat mai mult pentru solii, cari mergeau sau veniau dela Vodă din Târgoviște apoi București și pentru călătorii cari străbăteau Țara Românească. E drept că, pe aceasta cale dela Rucăr mergeau soliile și călătorii străini, dar totuși ea are însemnătate înainte de toate pentru circulația vie și zilnică comercială ce se face între cele două țeri vecine din timpurile cele mai îndepărtate, cum se va arăta mai departe.” (Meteș, 1921, p.17-19)

Amploarea schimburilor comerciale în spațiul românesc mai este dată și de marile axe comerciale interne. Una dintre aceste axe era pentru Țara Românească alcătuită din drumurile care uneau porturile de la Dunăre cu cele două orașe sășești, Sibiul și Brașovul. De la acesta din urmă, negustorii plecau spre Brăila, pe drumul Buzăului, al Teleajenului, al Prahovei- de la Comarnic în sus. Drumul părăsea însă albia, urcând pe plai, foarte mulți mergeau pe la Bran, prin Rucăr și Câmpulung. (Ghelasse, 1944, p.160)

Drumurile comerciale, drumurile de migrație sau drumurile transhumantei, denumite și „drumurile oilor”, aveau o direcție radiară, cu plecare din satele pastorale, carpatice sau din imediata apropiere a munților Carpați, și cu puncte terminus aflate uneori și la 1000 km distanță. Ele urmau văile apelor, cât și plaiurile și cumpenele apelor; în zona muscelor Câmpulungului, drumurile din lungul dealurilor și munților se numesc și astăzi *plaiul oilor*. Orientarea pe aceste drumuri nu era o treabă ușoară. Adesea pe

drumurile pastorale ciobanii ridicau cruci de piatră, care serveau la orientarea turmelor și aprecierea distanțelor, nu prin numărarea kilometrului parcursi, ci prin monumentele memoriale. (Sireteanu, 2017, vol.3 p.11)

Transhumanța s-a practicat pe tot cuprinsul spațiului românesc. Pe nesfârșitele drumuri ale oilor, intrate în memoria locală și presărate cu cruci de piatră, turmele erau duse la iernat spre stepele din vestul și sud-estul României, Bărăganul fiind stepa cea mai întinsă din România, ajungând până la bălțile Dunării. (Ghinoiu, 2003, p.162-163)

Spațiul în care s-a desfășurat pastoritul mocanilor brăneni cuprinde locurile de pășunat din sat, poienile din păduri, golurile de munte aparținătoare Branului sau de peste munți, drumurile transhumanței pastorale și locurile pentru iernat din câmpie.

Locuitorii satelor din zona Bran au practicat –potrivit criteriului ariei teritoarelor de răspândire – trei tipuri de păstorit:

a) păstoritul pendular cu văratul la munte și iernatul în sat, tip de păstorit la care participa întreaga familie.

b) păstoritul transhumant, caracterizat prin văratul turmelor în munte și iernatul în câmpie la care participa numai ciobani angajați „cu anul” pentru îngrijirea turmelor de animale sau care făceau parte din familia mocanului, proprietarul turmei.

c) păstoritul local, în hotarul satului, care era practicat în satele Branului de Sus, în Șirnea și Fundata prin organizarea stânilor pe pășunile din sat, proprietate devălmașă.

Brănenii au pendulat între munții Bucegi și Piatra Craiului și din Pănicerul Sohodului până la Pasul Strunga

Spațiul pastoral brănean cuprinde și fânețele și pășunile din zona hodăilor, din hotarul satului, cu drumurile și potecile de plai care le leagă de globul de munte destinat văratului. (Praoveanu, 2019, p.33)

Sfârșitul secolului al XVIII-lea, constituie perioada de apogeu în practicarea transhumanței, perioadă care se va prelungi însă și în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Un grup de oieri, mari proprietari din zona Branului, încep să arendeze de la domnitorii și boierii din Țara Românească, pășuni pe versantul sudic și chiar pe cel estic al Carpaților Meridionali. Pe parcursul timpului, condițiile de arendare a munților, evoluează în raport direct cu dezvoltarea comerțului și a piețelor interne și externe de desfacere a produselor pastorale. Andrei Veress remarca în lucrarea „Păstoritul ardelenilor, în Țara Românească și Moldova” că: „Până la 1630 păstorii din Țara Bârsei plăteau proprietarilor de munți o arendă în bani sau în natură, după învoială, iar vistieria domnească nu le cerea nici un fel de dijmă. (Morariu, Stoica, 1981, p.21-22)

Colibașii de din sus de Bran-consemnează un document din 1771-trăiesc timp de pace în Țara Românească de unde își aduc nu numai alimentele lor, ci și vitele și le duc acolo la iernat, iar unii își duc și vara oile la pășunat. Un

document din 1843 menționează că brănenii au închiriat munții Rucărului și Dudele mari de la Dâmbovița.Șirmenii închiriau prin licitație, cu plata „în brânză” de la musceleni, munții Funduriei și Grindu aparținând boierului Gogu Baștea Ionescu din Rucăr, munții Colți și Valea Speriată, proprietatea boierului Moise Bunescu din Rucăr. (Praoveanu, 2019, p.56)

Aceiași colibași brăneni la 1788 arendaseră de la boierul Cârștica din Târgoviște, niște munți pentru pășunatul cu suma de 1077 lei. (Meteș, 1925, p.108)

Circulația intensă dinspre Transilvania spre Țara Românească a mai avut și un alt efect deloc de neglijat și anume acela al unor valuri masive de emigrări, din cauze social-economice, politice sau religioase.Emigranții în Principate,erau cunoscuți cu numele de:mocani sau bârsani, cei din jurul Brașovului, țuțuieni cei din satele dinspre munte din jurul Sibiului, așa-numiții mărgineni, toți aceștia erau oieri; dar numele cel mai larg răspândit era de ungureni, în înțelesul de origine de sub stăpânirea ungurească: Transilvania și Ungaria. Satele întemeiate și locuite numai de ei s-au numit Ungureni, în altele s-au așezat într-o parte a satului, cu pămânenii, și atunci partea lor se numea cu numele vechi al satului adăugat și cu Ungureni.În Argeș avem astfel satele Albești –Ungureni, Bădenii-Ungureni, Uda-Ungureni, Căpățânenii-Ungureni, Ceparii-Ungureni, Cerbu-Ungureni, Oeștii-ungureni, și Valea Ungurenilor, iar în Muscel avem Berevoieștii-Ungureni.

Oricât de izolate ar părea regiunile pastorale, transhumața prezintă în linii mari, unitate și un sens definit care nu poate fi înțeles decât în lumina prefacerilor pe care le-a favorizat:Întreținerea legăturilor dintre românii trăitori sub diferite stăpâniri, mișcările de populație angrenate de oieri în timpul deplasărilor periodice, circulația valorilor și omogenizarea limbii și a obiceiurilor, răspândirea producțiilor populare cu ce au acestea mai de preț,toate acestea sunt numai o parte din șirul marilor împliniri care ne arată că acest fenomen pastoral reunește în ansamblul său câteva secole de istorie socială românească. (Sireteanu, 2017, vol2, p.38)

În îndelungata și frământata istorie a acestor locuri, culoarul Rucăr-Bran are merite de necontestat la nivel național. Sub aspectul structurilor de istorie, cultură și tradiții existente între cele 2 țări, acest culoar a permis o osmoză spirituală excepțională, pentru dezvoltarea culturii tradiționale românești.

În contemporaneitate, revalorizarea prin cercetarea interdisciplinară a acestui spațiu în egală măsură geografic și istoric aduce beneficii majore pentru înțelegerea unor aspecte de prim ordin pentru civilizația românească.

Bibliografie

1. CEUCA VALER, BLEDEA GHEORGHE-Țara Durerilor, Editura ziarului „Desrobirea”, Sfântu Gheorghe, 1944
2. GHELASSE LION- Mocanii-importanța și evoluția lor social-economică în România, Institutul de arte grafice „Tiparul Românesc”, București, 1941
3. GHINOIU.I coordonator, Atlasul Etnografic Al Romaniei- Vol.II, Ocupațiile Editura Academiei Române, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2003
4. MATEI HORIA, Istoria României în date, Editura Enciclopedică Română, București, 1972
5. METEȘ ȘTEFAN-Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX. Editura Științifică București, 1971
6. METEȘ ȘTEFAN-Păstori ardeleni în principatele române Editura Librăriei Diecezane Arad, 1925
7. METEȘ ȘTEFAN-Relațiile comerciale ale Țerii Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII lea, Tipografia lui W.Kraft Sighișoara,1921
8. MORARU OLIVIA, STOICA GEORGETA-Zona etnografică Bran, Editura Sport-Turism, București, 1981
9. MURGESCU COSTIN-Drumurile unității românești, Editura Enciclopedică, București 1996
10. OLTEAN VASILE -Configurația istorică și bisericească a Brașovului, sec.XIII-XX, Editura Andreiana, Sibiu, 2010
11. PÂRNUȚĂ GH., RĂUȚĂ MIHAI- Tezaurul documentelor comunei Rucăr-Muscel județul Argeș, vol.1-2, Editura Făt-Frumos, București, 2004
12. PÂRNUȚĂ GH., TRÂMBACIU ȘTEFAN - Tezaurul documentelor comunei Rucăr-Muscel județul Argeș, vol.3, Editura Făt-Frumos, București, 2005
13. PÂRNUȚĂ GH.-Rucăr-Muscel-Istoric, Case Memoriale, Amintiri,- Editura „Vasile Cârlova”, București, 1996
14. POPESCU SIRETEANU ION-Termenii păstorești în limba română, vol.1,2,3, Editura Alfa, Iași, 2003
15. PRAOVEANU IOAN-Așezările Brănene-Editura Etnologică, București, 2019
16. PRAOVEANU IOAN-Ocupațiile, sărbătorile și obiceiurile populare din satele brănene -Editura Etnologică, București, 2019

TRANSHUMANȚA - UN TULBURĂTOR FENOMEN CE A DEFINIT ISTORIA NEAMULUI NOSTRU

*Napolion Neluș TOMA, profesor inv. primar
Școala Gimnazială „Simion Mehedinți” SOVEJA*

*„Folclorul și mitologia spațiului carpatic, este parte din
ADN-ul nostru, este canalul prin care ne conectăm la înțelepciunea
strămoșilor noștri, la natură, la eul străvechi și primar din noi.”*

Apariția Mioriței, „acea inspirațiune fără seamăn, acel suspin al brazilor și izvoarelor de pe Carpați” (Mihai Eminescu), a fost și este plasată în contextul transhumanței. Și în opinia mea este o afirmație corectă,

Conform DEX, dar și a explicațiilor bătrânilor de demult cu care am discutat, transhumanța este legată de animale care sunt strămutate dintr-un loc în altul, pe spații vaste, după anotimpuri, în special toamna și iarna, în vederea asigurării hranei necesare acestora.

Românii au rămas de-a lungul secolelor, un neam în care păstoritul a jucat un rol esențial. Cu nu mult timp în urmă, încă mai avea loc la scară mare unul din cele mai tulburătoare fenomene care au definit istoria acestui neam: transhumanța

Subiectul este vast, fiind imposibil de clarificat aici în detaliu. De fapt, nu vin înaintea dumneavoastră cu noutăți, ci doar cu niște însemnări din lecturile mele cu privire la acest fenomen, și el, la rândul-i, precum Miorița, supus multor judecăți și, deci diverselor interpretări, de azi, legați fiind toți, în prezent, prin fire invizibile la lumea modernă.

Două fragmente de text, unul inedit, provenit din amintirile profesorului Constantin Tomescu, păstrat în arhivele naționale, al doilea fiind un raport întocmit de Anton Rațiu, membru al echipei de sociologi ai Institutului Central de Statistică, condusă de Anton Golopenția, care, în perioada 1941-1944, a efectuat o amplă investigație printre comunitățile de români întinse de la Bug până spre munții Caucaz, stau la baza celor mai jos expuse, fără a le lua drept afirmații personale, ci doar reamintite în contextul temei propuse aici. Și am considerat de mare importanță să le aduc aici în discuție, ca o contribuție modestă la clarificarea acestui fenomen turburător, cum spuneam – transhumanța ce a definit istoria neamului nostru. Menționez că subiectul a fost abordat și de cercetătorul George Enache, în 2011, având la bază aceleași surse, materialul său fiind la rândul-i o sursă de documentare pentru cele mai jos prezentate. Repet că cele ce vă sunt prezentate sunt o actualizare a anumitor informații despre fenomenul transhumanță, care sper să fie o provocare pentru posibilele dezbateri ce vor avea loc.

Reiese din însemnările lui Constantin Tomescu că transhumanța era o

uluitoare desfășurare de forțe, minuțios organizată. Și nu era vorba de o migrațiune, cum spuneau unii istorici străini care susțineau teoria imigrației în ceea ce privește prezența românilor pe aceste meleaguri. (Să amintim că chiar întemeierea localităților Soveja (de unde provin eu) și Cașin este pusă de unii ca fiind rezultatul transumanței, fapt total greșit) Deducem clar că este mai mult o "pendulare", e drept, la distanțe impresionante, însă într-un areal bine delimitat și stabilit, cu rol strict funcțional în cadrul economiei pastorale, în care criteriul climei și al locurilor de pășunat joacă un rol important.

Transumanța trebuie privită ca o întreprindere permanentă a oierilor veacurilor trecute cu frecvență mare în arealul păstoresc ardelean, preponderent montan, unde iernile sunt foarte aspre. Transhumanța a avut însă urmări demografice surprinzătoare. Căci numai așa se poate explica existența unor sate de români până în munții Caucaz, alături de moldoveni, aceștia fiind, conform autorului amintit, urmași ai păstorilor transilvăneni. ***„Gândind în limitele frontierelor moderne, pentru noi pare o surpriză să aflăm astăzi că, odinioară, grupuri de români s-au răspândit pe o arie așa de întinsă.. Spațiul carpato-danubiano-pontic este miezul locuirii noastre, iar fenomenul în discuție, prezența unor șezări românești înafara acestui miez a fost afectat de o anume percepție impusă în perioada comunistă, ca acestea fiind spații în care românii erau ținuți captivi, văzuți ca simplii agricultori stric sedentari.”*** Turmele se duceau și se întorceau periodic, pe un traseu cu locuri de popas bine stabilite, care în timp deveneau adevărate spații de locuit în care ciobanii cumpărau locuri, construiau case, saivane, unde se opreau la întoarcere sau unde poposeau în următorii ani. Mai mult, în aceste locuri se stabileau definitiv adesea membri ai familiilor de ciobani.

Deducem, așadar, că transhumanța sugera libertatea oierilor, iar lucrul acesta nu convenea câtuși de puțin unora. Însă, până atunci, ***„timp de mai bine de 1.000 de ani, păstorii "vlahi" au circulat, în spații extinse din munții Tatra până-n Pind, mai apoi în stepele cuprinse între Carpați și Caucaz, asigurând astfel formidabila unitate de limbă, cuget și simțire românească și dovedind că niciodată munții Carpați nu au fost o barieră între frați.”***

Cu întinsele lor legături în întreg spațiul românesc și dincolo de el, cu spiritul lor de libertate și cu forța lor economică, acești păstori au înțeles să-și păstreze credința străbună, tradițiile, limba, obiceiurile, preferând ades chiar să plece cu turmele lor spre alte ținuturi unde-și puteau exprima credința în mod liber. În trăiștile lor acești ciobani au dus până departe cărți de rugăciuni, ceasloave de grai românesc și simțire creștinească. Au dus rugăciuni, pe care le citeau dintr-o carte - un ceaslov, tipărit în românește la Sibiul Transilvaniei, spunând „Tatăl nostru”, „Doamne miluiește-ne pe noi”. Lângă icoane ardeau candelile aprinse peste tot în camerele bacilor și ale ciobanilor.

Venind mai aproape, spre secolul al XIX-lea, constatăm că fenomenul transumanței s-a menținut și găsim fapte care dovedesc cele mai înainte

prezentate, făcând referință în mod special la ardelenii care erau păstori „per excelențiam”, cum afirma George Coșbuc. **„Aceștia creșteau oi; primăvara, vara și toamna le pășteau pe munții din împrejurimi, iar spre sfârșitul toamnei și pe iarnă, coborau turmele lor de oi, la care adăugau și alte turme ale unor săteni, spre Dunăre, ca să ierneze ori în Dobrogea, pe atunci turcească, ori să treacă mult mai departe, în Crimeea, ba și-n Caucaz, pe unde erau pășuni bogate și mai cald, iar stăpânitorii acelor locuri, turci sau tătari, le îngăduiau, trăgând folos din pășunat.”**

Aduc în discuție, ca susținere spusele savantului Simion Mehedinți, sovejan, în povestirea sa „Pribeagul”, din opera literară „OAMENI DE LA MUNTE”. „... pe la Înălțare și pe la Ziua Crucii prindeau a răsună din depărtare tălâncile: banga-banga, iar copii dau năvală cu capul gol vestind în gura mare: - Vin oile, vine herghelia, vin brețcanii”. La trecerea oilor, băietanii satului, îndată ce învățau să-și lege singuri nojițele la opinci, se angajau cu simbrie la brețcani”.

Această circulație a oilor, așa-numita transhumanță românească, e cunoscută de istoria noastră națională și reprezintă un interesant capitol, întrucât prin ea s-a întins aria românească pe vaste teritorii încă din timpul când tătarii stăpâneau pe la Marea de Azov, în Crimeea, iar turcii stăpâneau Dobrogea, ce aparținuse Munteniei în secolul al XIV-lea, sub Mircea cel Bătrân. Pe atunci popoarele slave, rușii erau departe, în sus, spre Moscova. Prin transhumanța aceasta, românii din principate sau din Transilvania s-au deplasat dincolo de hotare, mulți au rămas pe-acolo cu turmele lor, sub stăpânire turco-tătară, și-au alcătuit noi gospodării pe loc, au întemeiat sate românești cu preoți și primari români, cu limbă română vorbită și scrisă oficial. După ce-și înjghebau gospodăria, tinerii veneau în satele lor și se căsătoreau cu fete românce. Condițiile de viață acolo, a acestor familii de oieri, erau lesnicioase și erau acceptați, întrucât stăpânitorii le dădeau deplină libertate și le cereau, în schimb, o dare în natură. Ei nu pretindeau de la mocani bani, căci n-aveau ce face cu ei. Dintr-un catastif, printre alte însemnări, se arată cantitățile de mielusei, ce se dădeau pașilor, pentru dreptul de a paște acolo turmele de oi. În primăvară, când fătau oile, pașa își trimitea oamenii săi, care alegeau cam 10 la sută din mieluseii cu blana mai frumoasă și mai grași. Uneori ei cereau și oi sau brânză. Există texte folclorice, în proză, în versuri care vorbesc de transhumanță, "Alde Jalbă și Pănuș/ Pasc oile prin Hinducuș/ Alde Șendre, mai dihai/ A ajuns și prin Altai", versuri consemnate în însemnările amintite.

Se consemnau în documentele ce se făceau numele ciobanilor, care însoțeau turmele de oi în călătoria lor, numărul oilor fiecărui proprietar, ce semn avea fiecare turmă pe blana oilor, câți câini-dulăi le însoțeau și numele lor, data plecării din locurile de baștină, pe unde au pășunat turmele pe cale, plata pășunatului, despre hrana ciobanilor, staționarea la Brăila, unde se făcea pregătirea de a trece peste Dunăre și altele.

Se consemnează dovezi că în cursul trecutelor secole români, plecați cu turmele de oi spre o climă mai caldă iarna și cu pășuni, au pătruns adânc dincolo de Nistru, care era hotarul Moldovei. Sunt așezări numeroase, ce au întâlnit armatele noastre, peste Nistru, peste Bug și mai departe, cu prilejul crâncenei lupte din anii 1941-1944 pentru dezrobirea Basarabiei și realipirea ei la patrie. Sunt sate întregi, cu nume românești, locuite de frați ai noștri, care-și mențin naționalitatea și, în mare măsură, și limba strămoșească...

Un intelectual transnistrean, Nicolae Smochină, a studiat în anii 1941-1943 viața de pe întinsul Transnistriei și a publicat în editura de stat o foarte prețioasă lucrare, cu date oficiale, stabilind nume de sate românești, viața tradițională românească, la o populație care în 1942 număra 500.000 de frați români, conștienți, în mare parte, de obârșia și naționalitatea lor.

Reiese din însemnări că una din poartile importante de trecere era Brăila. Bacii aveau nevoie să se pregătească înainte de a trece toamna cu turmele de oi peste Dunăre, motiv pentru care au cumpărta pe la Brăila un teren... Când ajungeau turmele în spațiul Lacu Sărat, la 3-4 km de oraș, acolo se opreau la pășcut, pentru care se plătea o taxă la primărie. Iar bacii și parte din ciobani își spălau în grabă albiturile, hainele lor în cazane, curățau putinele pentru brânză, strecurătoarele, lingurile mari, cântăreau bulgării mari de sare pentru oi, pregăteau șubele, cușmele pentru iarnă. Când toate acestea erau în rânduială, turmele se mânau pe malul Dunării; acolo erau bacuri angajate și pe ele intrau toți, oameni și oi, câinii și toată familia și toate cele necesare pregătită pentru iarnă, Un remorcher trăgea bacurile până la malul dobrogean, din fața Brăilei, un loc potrivit de debarcare, ce se numea turcește până mai anii trecuți, "Ghecet", ce se traduce în românește prin "trecere".

Unele turme avansau pe pământul Dobrogei spre satul turcesc "Beștepe" din județul Tulcea, ori și mai jos, până pe la Hârșova, Topalu. Contractau cu pașa pășunatul turmelor în timpul iernii și rămâneau toți pe-acolo până se desprimăvara; se plătea darea convenită în miei, turmele se ridicau spre Dunăre, le treceau și staționau tot în localitatea Lacu Sărat. Și în acest ritual ciobănesc se desfășura transhumanța an de an.

Cum au ajuns românii în stepile din nordul Mării Negre, în spațiul ucrainean de dincolo de Bug? Găsim explicații în aceleși însemnări. Unii au ajuns prin colonizările efectuate la acea vreme din ordinul Ecaterinei a II-a a Rusiei țariste. Dar, în afară de aceasta, multe așezări sunt locuite de ciobani veniți cu turmele de oi nu numai de pe teritoriul Basarabiei și al Moldovei, ci și din Ardeal: din Țara Bârsei, din Țara Făgărașului sau a Sibiului." Gh. Pavelescu, în articolul *"Aspecte din spiritualitatea românilor transnistreni – Când și cum au ajuns românii în Transnistria e o problemă de istorie și de etnografie. Se pare că este totuși vorba de străvechi expansiuni păstorești a-istorice, de mocani ardeleni și moldoveni. Este important că aceștia au venit aici cu avutul lor material și spiritual" ...*

„Dacă mulți români din Basarabia au fost dislocați de pe pământurile natale și colonizați în Ucraina, dincolo de Bug, din ordinul țarinei Ecaterina a II-a, cam același lucru s-a petrecut și cu o parte din românii din Ardeal. În cursul veacului al XIX-lea și mai cu deosebire după războiul vama din 1885, s-au strecurat în Ucraina o mulțime de oieri din jurul Sibiului: Cracovia, Sibiel -Vale, Săliște, Cheluș, Rod, Poiana și Rășinari, dar și din alte localități. Locurile pe unde au băcit acești oieri cu turmele lor au fost deosebit de întinse.

Prizonierii din Primul Război Mondial au descoperit pe cursul de jos al fluviului Volga mulți oieri și proprietari români din Transilvania. Așa, în gubernia Samar trăia un mare proprietar, care fusese oier în orașul Bugurusan, Petre Samoilă, din Săliștea Sibiului. În Dubăsari s-au așezat numeroși oieri mărgineni bogați, ajunși conducători în acest târg din stânga Nistrului.

Am considerat important a aduce în fața Domniilor Voastre aceste consemnări care dovedesc prezența românilor pe vaste teritorii de dinafara spațiului autohton, urmare a transhumanței, și ca o dovadă că românii și-au păstrat identitatea cu sfințenie chiar și departe de spațiul original românesc, și mai ales că participați la această sesiune de comunicări sunt și reprezentanți ai comunităților românești din mai multe regiuni locuite de români, situate înafara granițelor României, spații ce se circumscriu vastului teritoriu al civilizației Cucuteni. În plus, eu aparțin unui colț de spațiu românesc foarte important pentru abordările de azi – SOVEJA- cuib al capodoperei cum o numește dl prof. Constantin Macarie – pe unde treceau drumurile oierilor în procesul de transhumanță.

ZIDUL LUI HADRIAN ȘI VALURILE LUI TRAIAN – DOUĂ SISTEME DE APĂRARE CONSTRUITE LA EXTREMITĂȚILE DE VEST ȘI DE EST ALE IMPERIULUI ROMAN

¹Valeriu DULGHERU, ²Natalia PIHLER-TENNENBERG,
²Alex PIHLER-TENNENBERG, ¹Ilie MANOLE,
¹Sergiu ZAPOROJAN

¹Universitatea Tehnică a Moldovei
²Birminghăam, Marea Britanie

*„Ce de-a lucruri n-ar ști să povestească de-ar avea grai ruinele acestea?
Când te gândești c-a fost atată viață aici... inimi care s-au iubit, ochi care-au
plâns, viteji care și-au vărsat sângele pe zidurile acestea...”*
(Alexandru Vlahuță)

Rezumat: Imperiul Roman a fost cel mai mare imperiu ca durată de existență (a durat peste 700 de ani!) din istoria omenirii. Este și imperiul care a lăsat cele mai multe urme, care de fapt a pus bazele civilizației europene și nu numai. Pe parcursul existenței sale a fost supus invaziilor permanente ale barbarilor din afara lui. Pentru a se apăra întrucâtva de aceste invazii împărații romani au construit diverse fortificații. Prezentând un interes aparte pentru romani spațiul de la nordul Mării Negre care era un coridor care lega Vestul de Est, dar și prin care aveau loc cele mai dese incursiuni ale nomazilor din est, regele Traian a construit câteva valuri de apărare care-i poartă numele. Succesorul său la tronul Imperiului Hadrian a construit zidul care-i poartă numele la extrema de vest a Imperiului, pe insula britanică, separându-se de actuala Scoție. Sunt două sisteme de apărare construite aproximativ în aceeași perioadă (pe parcursul a 200 de ani), dar se vede cu câtă pietate își păstrează acest segment al istoriei britanicii și cu câtă nepăsare le tratăm noi, românii. În lucrare se prezintă o analiză comparativă a ceea ce a fost la începuturi și ce avem astăzi în aceste două extreme ale fostului Imperiu Roman.

1. Introducere

Într-adevăr ce păcat că toate aceste ruine nu pot să povestească istoriile lor. Un mare iluminist german vorbea despre dulcea limbă română și istoria purtătorului ei că nouă ne-a rămas „doar pietrele care vorbesc” pentru a ne reconstitui din cioburi multimilenara noastră istorii. S-au stăruit vecinii noștri să rămână cât mai puține documente scrise care să certifice dreptul nostru multimilenar la acest teritoriu. Dimpotrivă, popoare venite tocmai din nordul Uralilor, încearcă să-și legitimizeze dreptul asupra actualului teritoriu (care tot traco-daco-român a fost!) de milenii. Fiind în Marea Britanie îmi căzuse pe mâini o carte de istorie universală cu un volum de peste 700 p. în format mare, ilustrată, aflată la a 6-a ediție cu titlu de adevăr absolut. La una din pagini care

data perioada 2000 p.Hr. găesc în Europa unicul popor din cele cunoscute Hungary (cu 2000 de ani înaintea lui Hristos!). Mult mai târziu, prin sec. IX găesc că Maghiarii sunt veniți din est și după o serie de incursiuni, ajungând până la Roma, fiind înfrânți de Carol cel Mare, se stabilesc în Panonia, actuala Ungarie. Iată cum poate fi falsificată istoria, iar ungurii, având o diasporă puternică (cât face doar Soros), pot falsifica orice pentru ași legitima existența în acest spațiu.

Sunt puține surse scrise despre istoria Neamului nostru. În multe cazuri doar pietrele vechilor cetăți, construcții, pietrele funerare, mai pot spune câte ceva. Despre acest lucru scrie cunoscutul poet german Martin Opitz (1597-1639). În perioada 1622-1623 a vizitat Principatul Transilvaniei la invitația principelui Gabriel Bethlen, unde a activat ca profesor de literatură și filozofie la gimnaziul din Alba Iulia. În a. 1922 a început opera monumentală *Dacia antiqua* care însă a dispărut misterios. Tot în această perioadă a scris poemul Zlatna, care este o adevărată odă adusă limbii române și vorbitorilor ei: „*Înscrisele cuvinte în pietrele de aici / Nici un puhoi pârdaľnic trecut în goană, aici*

*Fulgerul, nici timpul nu le-au putut distrage,
Doar cerul le sărută, la ele când ajunge.*

.....
*Sub ele dorm bărbații de care azi aminte
Ne aduc aceste stele de piatră și cuvinte.
Din depărtate Asii venind pe cai gonaci ...
Călcând în goană goții cu alți-n șir grăbit
Al Daciei și al Romei pământ de mult râvnit
Nu șterg a voastre nume, cum nu v-au nici învins
De v-ați păstrat lumina așa cum e înscris ...
Cu biciul nici Atila cu hoardele de sciți
Nu poate frânge neamul /Nepieritoarei ginți”.*

Într-adevăr, în multe cazuri doar pietrele mai vorbesc despre trecutul nostru multimilenar. O filă nescrisă până la capăt este perioada cuceririi Daciei de către romani. Pe lângă multiplele comori traco-dacice, monumentalele vestigii precum cele de la Sarmisegetusa, un rol important în completarea golurilor istoriei noastre îl joacă Columna lui Traian de la Roma, pe perimetrul căreia sunt sculptate scene privind cucerirea de către Traian a Daciei. Ajunși stăpâni în această parte de est a Imperiului între Marea Neagră și Carpați Traian a purces la fortificarea hotarelor Imperiului, atacat permanent de barbarii din est dar și de dacii liberi din nord-estul actualei României. Unul din sistemele de fortificare au fost cele trei valuri numite în cinstea împăratului Traian.

2. Valurile lui Traian

Imperiul Roman a fost cel mai mare imperiu ca durată de existență (a durat peste 700 de ani!) din istoria omenirii. Este și imperiul care a lăsat cele mai multe urme, care de fapt au pus bazele civilizației europene și nu numai. Pe parcursul existenței sale a fost supus invaziilor permanente ale barbarilor din afara lui. Pentru a se apăra întrucâtva de aceste invazii împărații romani au construit diverse fortificații. Prezintă un interes aparte pentru romani spațiul de la nordul Mării Negre care era un coridor care lega Vestul de Estul sălbatic, dar și prin care aveau loc cele mai dese incursiuni ale nomazilor din est, împăratul Traian a construit câteva valuri de apărare care-i poartă numele. Primul val ar fi fost construit în actualul județ Constanța (v. fig. 1), unde astăzi o localitate poartă numele de Valul lui Traian. Alte două valuri se află în Basarabia (fig. 2) [1]. Valul lui Traian de Jos pornește de pe malul Prutului lângă satul Vadul Lui Isac, continuă între Vulcănești și Bolgrad de unde pe

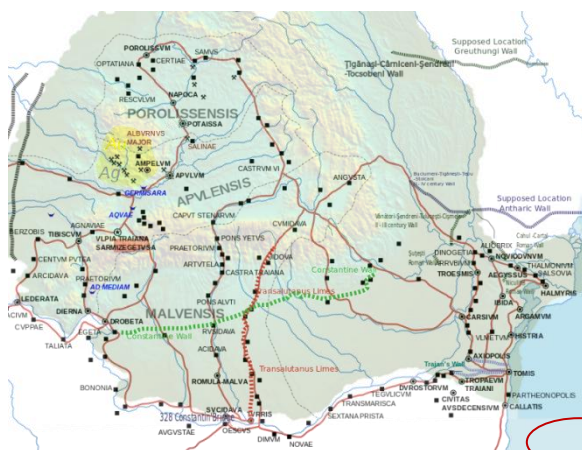

Fig. 1. Cele trei valuri ale lui Traian în Dobrogea și sudul Basarabiei.

Fig. 2. Valurile lui Traian basarabene, după o hartă de Veltman (1827).

teritoriul actual al Ucrainei cotește spre lacurile Ialpug, Katlabuga și Kitai, sfârșind pe malul abrupt al lacului Sasâc în localitatea Eschipolos raionul Tatarbunar. Lungimea totală a acestuia însumează 126 km [2].

A doua fortificație numită Valul lui Traian de Sus se întinde pe o lungime de 120/138 km și pornește, de asemenea, de la malul Prutului de lângă marginea sudică a orașelului Leova continuând spre Copcui, Seliște, Cazangic, traversează lunca Săratei până la Ecaterinovca și Gradiște în valea Cogâlnicului după care prin luncile Coștangeliei și a Schinoasei ajunge la Batâr, de unde traversează valea pârâului Ceaga, iar lângă Sălcuța trece Botna și se termină pe platoul Chițcani-Copanca pe Nistru. Șanțul adiacent din care s-a scos pământul este în partea de nord a valului. Înălțimea este de aproximativ 9 m, lățimea la

bază – 24 m. Nivelul de păstrare este oarecum satisfăcător, unele porțiuni fiind afectate de arătură anuală, drumuri de țară etc. [2].

Abordările acestei teme a fost în atenția istoricilor din cele mai îndepărtate timpuri. La Dimitrie Cantemir, în „*Descrierea Moldovei*”, acesta este denumit în text „șanțul împăratului Traian” și că prezintă „un șanț între două valuri” care, traversând râul Hierasus (Prut – greșit, probabil Siret) lângă satul Traian (denumirea veche a localității Vadul lui Isac) și Botna la Căușani, trece prin întregul teritoriu tătăresc și se termină la Tanais (Don). De fapt această informație este greșită: nu există val mai la est de Nistru și cel din Moldova nu trece pe diagonală de la Vadul lui Isac la Tighina. În prezent majoritatea cercetătorilor sunt de părerea că două dintre valurile din sudul Moldovei – Șerbești-Tulucești (Galați) și Vadul lui Isac – Tatarbunar au fost construite de romani (secolele I-II e.n.). Primul proteja vadul Barboși-Dinogeția, al doilea Aliobrix - ul și trecătoarea de lângă acesta peste Dunăre. În preajma valului au fost găsite monede romane de la Traian, Antonius Pius, Philippus Arabs. De aici pornea un drum roman ce unea Bărboșii cu Tyras-ul și care trecea pe lângă viitorul oraș Reni. Pentru o perioadă de timp aceste valuri prezentau un forpost avansat al Imperiului contra multiplelor invazii dinspre nord-est. Cercetările arheologice pe anumite porțiuni ale Valului de Sud confirmă că a fost edificat de către romani în secolele I-II. Tot mai mulți cercetători sunt de părerea că două dintre valurile din sudul Moldovei – Șerbești-Tulucești (Galați) și Vadul lui Isac – Tatarbunar au fost construite de romani (secolele I-II e.n.) [2].

Există opinia că Valurile lui Traian sunt vestigiile construcțiilor defensive din epoca împăratului Traian, sau linia de demarcare dintre romani și „lumea barbară” printre care și dacii liberi – carpii. La acel moment, romanii deja erau prezenți la gurile Dunării, acolo unde exista provincia romană Moesia Inferior (pe teritoriul Dobrogei și al Bulgariei de Nord). Totuși, înființarea noii provincii Dacia a sporit importanța regiunii, astfel încât a crescut și necesitatea întăririi hotarului din zona unde Dunărea se varsă în Marea Neagră. „*Valul se presupune că avea deasupra o palisadă (fortificație formată din pari înfiți în pământ), alături un șanț, precum și o suprafață plată între val și șanț, denumită „bermă”*” [2]. Reconstituirea grafică a valului a fost făcută de Claudiu Călin, pe baza informațiilor oferite de arheologul Sergiu Popovici (fig. 3).

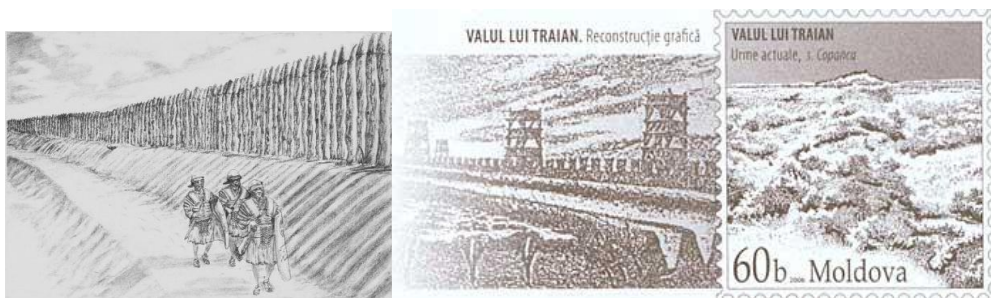

Fig. 3. Reconstituirea grafică a Valului lui Traian de Jos.

Există însă mai multe opinii privind originea acestor valuri. Totuși, recent s-a propus o datare a Valului lui Traian de Jos pe baza analizei formării în timp a orizontului de humus din sol. Concluzia a fost că perioada de ridicare a

Valului lui Traian de Jos din regiunea Odesa, de exemplu, nu depășește secolul II era noastră. Astfel, există probabilitatea ca Valul lui Traian de Jos să fi fost început chiar în perioada împăratului Traian, care a domnit între anii 98 și 117. Totuși principiile strategice de construirea a unor fortificații la nordul Mării Negre sunt puse în practică de către romani ceva mai înainte – încă din a II-a jumătate a secolului I p.Hr., prin tendințele de extindere a *limes*-ului moesic către nordul Mării Negre și de transformare a acesteia în *mare nostrum*. Astfel de considerente tactice intraseră în vederile strategilor romani mai cu seamă în timpul guvernării lui Tiberius Plautius Silvanus Aelianus. Eminent strateg, acesta pacificase sudul Moldovei prin demonstrații de forță. Totuși, în lipsa unei frontiere naturale, trasarea în teren a unei linii *limitibus*, care să delimiteze zona de influență romană de cea a barbarilor pare să se fi petrecut doar în timpul lui Traian.

Pe întinderea Valului lui Traian de Jos, savanții identifică trei porțiuni. Prima este de 34 de km, de la satul Vadul-lui-Isac și până la satul Tabacu din preajma lacului Ialpuș. Această porțiune se caracterizează prin existența unei berme (o suprafață plată între val și șanț). Porțiunea respectivă a fost amenajată cu multă grijă și s-a păstrat cel mai bine. Înălțimea Valurilor la etapa actuală nu depășește 1,5-3 m. Pe unele porțiuni valul s-a păstrat relativ bine (v. fig. 4).

Fig. 4. Starea actuală: a) Valul lui Traian de Sus; b) Valului lui Traian de Jos.

O hartă franceză (v. fig. 5) [4] arată că de fapt Valul de Jos are o continuare peste Prut prin comuna Tulucești spre sud. „*Punem în sfârșit pe harta județului o atracție turistică de nivel internațional, călcând pe urmele Zidului lui Hadrian, reabilitat de englezi și devenit o mare atracție turistică – parte a aceluiași sistem de apărare de la granițele Imperiului Roman. Proiectul cel mai important este valul lui Traian la Tulucești, unde dorim reconstituirea unui tronson de limes roman. Vom solicita autorizație Ministerului Culturii. Echipa de cercetare este constituită și se va trece la efectuarea săpăturilor, pentru a se extrage tot ce se poate din artefacte, apoi, tot ce s-a colectat se va constitui ca*

Fig. 5. Valul Traian de jos continuat peste Prut (a); prevedere zidul Traian după restaurare.

un mic muzeu de sit. Reconstrucția se va face exact pe val: palisada, șanțul, drumul, foișoarele”, a declarat Cristian Căldăraru, directorul Muzeului de Istorie din Galați. Este o inițiativă foarte importantă. Ce bine ar fi ca această idee să fie preluată și de cei din Basarabia. La Vadul lui Isac actualul primar Ion Iorga încearcă să scoată din anonimat acest important monument istoric, editând un buletin informativ. În perioada de organizare a programului cultural al Simpozionului „Cucuteni 5000 REDIVIVUS: științe exacte și mai puțin exacte” din a. 2016 autorii, împreună cu regretatul profesor Valerian Dorogan, au vizitat Valul lui Traian de jos de la Vadul lui Isac (fig. 6), planificând petrecerea în cadrul Simpozionului a unui moment simbolic. Astfel doi renumiți artiști, Marcel Zgherea și Victor Celan, au jucat o scenă pe acest Val al lui Traian de jos, fiind în rolul de vameși romani (fig. 7). Deocamdată promovarea acestor Valuri ale lui Traian are loc sporadic. Aici ar trebui să colaboreze Muzeul de Istorie din Cahul cu Muzeul de Istorie din Galați pentru a atrage fonduri, în special, europene, pentru reconstrucția Valului (zidului) lui Traian de Jos după exemplul savanților din Marea Britanie.

Fig. 6. Prof. V. Dulgheru, V. Dorogan, S. Zaporozjan și I. Manoli pe Valul Traian de Jos (s. Vadul lui Isac, iulie, 2016).

Fig. 7. Artiștii M. Zgherea și V. Celan în rolul de vameși romani pe Valul lui Traian de Jos (s. Vadul lui Isac, octombrie, 2016).

3. Zidul lui Hadrian

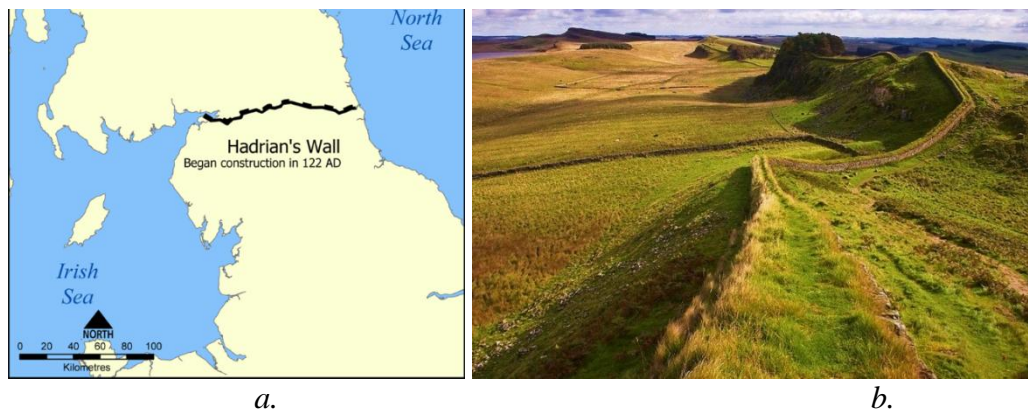

Fig. 8. Zidul lui Hadrian: a) harta Zidului; b) o porțiune bine păstrată a Zidului Hadrian.

Zidul lui Hadrian este o mare realizare a istoricilor și arheologilor britanici. Englezii știu concret (spre deosebire de noi!) când împăratul Hadrian a construit zidul, care-i poartă numele. Zidul lui Hadrian a fost o fortificație construită în anii 120 - 128 d.Hr. sau 120 - 130 d.Hr. [5] în Anglia romană, la ordinele împăratului roman Hadrian (117-138), care a fost rudă cu Traian (a fost căsătorit cu nepoata lui Traian). Zidul începe la gurile râului Tyne și ajunge până la Solway Firth, Marea Irlandeză, și este poate cel mai legendar traseu turistic din nordul Marii Britanii (fig. 8, a,b). Reprezenta limita de nord a Imperiului Roman, dincolo de care începeau teritoriile ce aparțineau triburilor libere ale acelor meleaguri, inclusiv ale picților.

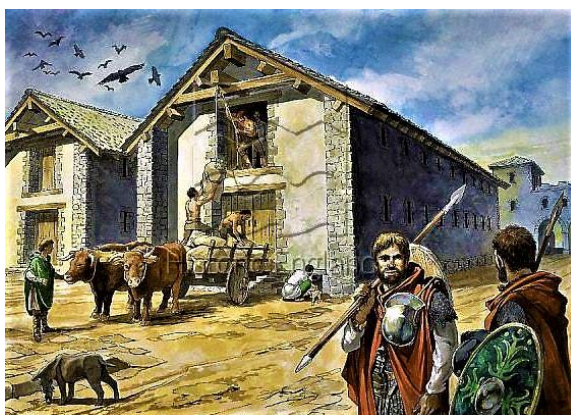

Fig. 9. Viața cotidiană a ostașilor romani în forturile Zidului Hadrian.

Vallum Hadriani nu era un simplu zid. El cuprindea porți, clădiri pentru cazarea trupelor și turnuri de veghe. Cele mai cunoscute sunt forturile Vindolanda, Birdoswald ș.a., în care ostașii romani (unii cu familiile lor) își duceau viața cotidiană în perioadele de liniște (fig. 9). Deseori se spune că forturile din zidul lui Hadrian asigura o viață dificilă și confort redus. Însă elita militară și administrativă beneficiau de condiții foarte bune de viață. Săpăturile arheologice care se fac arată că locuințele persoanelor

de văză erau prevăzute cu încălzire prin podea (hypocaust), băi ș.a. comodități. Uriașa fortificație se întinde pe o lungime de 500 de kilometri, iar zidul ce străbate acest teritoriu imens are înălțimi cuprinse între 4 și 5 metri. La moment, unicul zid european este o structură uimitoare, de o importanță arheologică majoră, apreciată de către turiștii din întreaga lume. Patrimoniul Mondial UNESCO protejează ce a mai rămas din Zidul lui Hadrian. Peste 100000 de turiști ajung anual în nordul Angliei, dornici să admire spectaculoasa zonă. Câteva muzee mici au fost amenajate în zonă unde sunt expuse obiecte extrem de vechi de o valoare incomensurabilă.

Construirea Zidului lui Hadrian a durat șase ani, la care au participat peste 15000 de legionari romani, între care existau și arhitecți, zidari ori meșteri pietrari de diferite etnii. Printre aceștia se numărau asturienii (din Peninsula Iberică), sirieni dar și geto-daci. „*Cohors I Aelia Dacorum*” a fost un regiment de infanterie (o cohortă) al corpului de auxiliari al armatei romane. Cohorta a fost creată în vremea împăratului roman Hadrian în provincia romană Dacia, lucru petrecut mai devreme de anul 125 d.Hr. Unitatea constituită din geto-daci a fost dislocată, pentru aproape întreaga sa existență, la hotarul de nord al provinciei Britania, în forturile aferente Zidului lui Hadrian (Birdoswald, Vindolanda).

Urme ale dacilor în Vindolanda au fost găsite mai puține. Pe una din pietrele funerare a fost descifrat următorul text: „*To the shades of the departed Cornelius Victor, Singularis Consularis with twenty-six years service, a citizen of the Pannonians, son of Saturninus the Primus Pilus, he lived fifty-five years and eleven days. His wife saw to this [memorial]*” (RIB 1713; piatră funerară) (Către spiritele celor plecați: *Cornelius Victor, consul, a servit 26 de ani. Nativ din Panonia, fiul lui Saturnus, a trăit 55 de ani și 11 zile. Eu, soția lui, am scris acestea*”.

Analiza efectuată de autori a documentelor descoperite în diferite forturi ale zidului Hadrian a arătat că cea mai bine păstrată porțiune a Zidului Hadrian și cu cele mai multe urme dacice este cea din jurul localității Banna (actualul Birdoswald), unde descoperirile arheologice indică încartiruirea Cohortei I Dacice (Cohors I Aelia Dacorum) timp de mai mult de un secol, căreia i se alătură ulterior și Cohorta I Tracă. Drept confirmare vine inscripția pe o piatră găsită în fortul Birdoswald (fig. 10) [6]: „*Sub comanda lui Modius*

Fig. 10. Inscripție care confirmă prezența ostașilor dacilor în fortul Birdoswald.

pe o piatră găsită în fortul Birdoswald (fig. 10) [6]: „*Sub comanda lui Modius*

Julius, legatul împăratului cu puterea de pro-pretorian, Prima Cohortă a Dacilor (constituită aici) sub comanda tribunului Marcus Claudius Menander”.

Analiza vestigiilor arată că din cele 20 de cohorte enumerate în documentul AE 1997.1779a [7], care se aflau în Britania sub comanda lui Trebius Germanus, 4 din ele (*Cohors Primae Aelia Dacorum milliaria; Cohors Secundae Pannoniorum; Cohors Secundae Dalmatarum; Cohors Septimae Thracum*) erau dacice, chiar dacă numai una din ele era numită Dacică [8,9,10]. Care ar fi explicația prezenței masive a dacilor în Britania? Una din versiuni ar fi impresia bună lăsată de luptătorii daci ai lui Decebal asupra împăratului Traian (nu în zadar ei sau învrednicit de înveșnicire pe Columna care-i poartă numele), făcându-l să-i recruteze în calitate de soldați auxiliari.

Am avut un vis de a vizita Zidul lui Hadrian și fortul Vindolanda. S-a realizat acest vis în vara trecută grație unui program organizat de ginerele și fiica care locuiesc în Marea Britanie. M-a surprins mulțimea de turiști echipați în modul corespunzător (în zonă poate să plouă de 2-3 ori pe zi). Bătrâni, și mai puțin bătrâni, familii întregi cu copii unii chiar mici (și noi am fost cu nepoțica de apr. 4 ani și nepotul de 7 ani!) cu rucsacuri în spinare merg kilometri întregi de-a lungul Zidului, urcă și coboară anumite porțiuni dificile sub acest aspect. Există la britanici un bun hobby ca în zilele de weekend să facă turism, indiferent de timp, care în majoritatea cazurilor este ploios. Am mers și noi kilometri întregi de-a lungul Zidului (fig. 11). Am urcat și coborât mai multe porțiuni de drum cu acces dificil. Am vizitat cunoscutul Fort Vindolanda cu descoperirile arheologice în aer liber (fig. 12, 13) și minunatul muzeu cu vestigii descoperite în urma săpăturilor arheologice (fig. 15). Am asistat la o prelegere a unui profesor (conducătorul echipei de arheologi, doar el fiind arheolog, ceilalți fiind voluntari, care efectua la acel moment săpături arheologice) care ne-a explicat ce a fost deja descoperit și cât a mai rămas sub pământul acoperit cu iarbă verde (fig. 14).

Fig. 11. Porțiuni bine păstrate ale Zidului lui Hadrian (foto: Dulgheru V., 2019).

Fig. 12. Zone explorate în fortul Vindolanda (foto: Dulgheru V., 2019).

Fig. 13. Reconstituire grafică a Zidului lui Hadrian (foto: Dulgheru V., 2019).

Fig. 14. Lângă Zidul lui Hadrian (foto: Dulgheru V., 2019).

Fig. 15. Nepoțica Lidia în armură de centurion roman. Muzeul din Vindolanda (foto: Dulgheru V., 2019).

Concluzii:

Să facem o comparație între cele două valuri construite la extremele de vest și est ale Imperiului Roman: Zidul (Valul) lui Hadrian din Marea Britanie, relativ bine conservat și foarte bine pus în circuitul turistic, și Valul (zidul) lui Traian din Basarabia pe cale de dispariție. Au fost două fortificații importante, având funcția de a apăra Imperiul Roman de năvălirile barbarilor. Dacă ne-am valorifica mai bine trecutul nostru glorios nu ne vom întâlni cu cazuri când veneticii, apăruiți în acest spațiu mult mai târziu ne spun că suntem oaspeți apăruiți în acest spațiu carpato-danubiano-pontic dintr-o „nebuloașă” greu de explicat istoricește. Specialiștii basarabeni împreună cu cei din România ar trebui să facă eforturi comune pentru a reconstitui ceea ce a fost Valul lui Traian de Jos, care începe pe teritoriului actual al României (regiunea Șerbești-Tulucești (Galați), Vadul lui Isac, sfârșind pe malul abrupt al lacului Sasâc în

localitatea Eschipolos raionul Tatarbunar. Poate atunci vom avea mai puțin dornici să demonstreze că sudul Basarabiei (Bugeacul este de milenii pământ găgăuzesc, rusesc sau ucrainesc.

Bibliografie

1. <http://luncaprutuluidejos.md/2017/02/Valul-lui-Traian.php>
2. Bratco D., Haheu V. *Enigmele valurilor lui Traian din Basarabia...* <https://moldovainprogres.com/enigmele-valurilor-lui-traian-din-basarabia/>
3. Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 1-2; 10, 7-9; CIL III, 7620; XVI, 44
4. <https://www.youtube.com/watch?v=3ydwcnxgMIk>
5. <http://www.roman-empire.net/tours/empire/hadrians-wall.html>
6. Collingwood R.G., Wright R.P. *The Roman Inscriptions of Britain*. Oxford, 1965.
7. Biggins J.A., Taylor D.J.A. *A Survey of the Roman Fort and Settlement at Birdoswald, Cumbria in Britannia xxx (1999) pp.91-110.*
8. Dulgheru V., Dulgheru N., Pichler-Tennenberg A., Cantemir L., Chiriac G. *Aspecte inedite din viața populației Imperiului Roman consemnate pe tăblițe cerate și pe tăblițe subțiri din lemn de stejar. Al VI-lea Simpozion Internațional Cucuteni 5000 Redivivus: științe exacte și mai puțin exacte. Culegere de lucrări. Ed. Palatul Culturii Iași, România, 2011, p.31-38.*
9. Turnbull L. *Hadrian's Wall History. Trails Guidebook II*. Newcastle, 1974 (<http://www.roman-britain.org/places/banna.htm>).
10. Embleton R., Graham F. *Hadrian's Wall in the Days of the Romans*. Newcastle, 1984, pp.234-242.

ISTORIA ROMÂNIEI ÎN SIMBOLURI FEMININE

*Rodica ȘORONESCU, economist
Universitatea Tehnică "Gheorghe Asachi" din Iași*

Am ales să discut astăzi despre valorile istorice în simboluri feminine deoarece, trăim într-o perioadă de profunde schimbări ale echilibrelor sociale, morale și spirituale, o perioadă în care, puterea și independența femeii, deși de o importanță incontestabilă, riscă să piardă din esența frumuseții și eleganței cu care a fost inzestrată.

În ceea ce privește echilibrul dintre putere și eleganță, istoria României este țesută atât în război și sânge, în demnitate și independență, în patriotism cât și în parfum de femeie, femeie ce și-a câștigat locul în legendă la granița dintre datoria față de familie și datoria față de țară. Poate că vremurile trecute nu au fost atât de îngaduitoare cu femeia, așadar, aceste exemple merită cu atât mai mult, recunoașterea și respectul nostru.

De la mamele ce și-au dedicat întreaga viață familiei asigurând echilibrul de bază al societății la femeile ce și-au dedicat viața visului de a excela în științe, arte sau chiar pe front, femeia, în toată esența ei, trebuie definită prin multitudinea resurselor ei sufletești, intelectuale și biologice, așadar, putem vorbi de valoarea feminină ca un echilibru bio-psiho-social și emoțional.

În istoriografia noastră milenară virtuți precum vitejia, demnitatea, atașamentul față de pământul natal sunt frecvent asociate neamului dacilor și urmașilor, fiind de netăgăduit că aceste nobile calități s-au datorat cu prisosință și grijii materne, care este autoritatea supremă ce a făcut posibilă supraviețuirea până aproape de zilele noastre a substratului dacic. De-a lungul istoriei noastre zbuciumate, femeile mame, surori și fiice, au dus mai departe elementele culturii și civilizației proprii, atunci când armele bărbaților nu au mai putut opri dușmanii, răzbunându-i astfel pe cei ce au căzut apărând glia stramoșească. Am în vedere scena 65 de pe Columna Traiană, unde, în preajma unei clădiri, interpretate de Radu Vulpe ca templu, un grup de femei dăce, posibil preotese, torturează prizonieri romani folosindu-se de torțe.

Ca urmași demni o am în vedere pe Ecaterina Teodoroiu, cea care în timpul Primului Război Mondial a hotărât să lupte activ din dorința de a-și răzbuna familia distrusă și, a cerut permisiunea comandantului Diviziei 2 să fie transferată într-o unitate de combatanți. A luptat pe front ca soldat, a fost apoi promovată și felicitată personal de Regele Ferdinand.

În Constituția României din 1866 se preciza "dreptul la asociere garantat tuturor cetățenilor țării". Pornind de la acest drept femeile încep să devină vizibile prin asociații și organizații, care au avut inițial un specific de binefacere și încercau să promoveze drepturile femeilor, cum a fost "Uniunea

Educatoarelor Române”, fondată la Iași în 1908, care avea ca obiective „să pregătească adevărata emancipare economică și culturală a femeii române”.

Emanciparea s-a creat prin educație, iar accesul la educație în Vechiul Regat a fost extins după independență, însă era prezentă tendința de a nu încuraja femeile să studieze, trecând printr-un proces dublu, atât de includere cât și de excludere socială. Era permis accesul în universități, dar în realitate nu foarte multe femei erau absolvente de facultate, iar după absolvire aveau în continuare nevoie de suportul financiar al unui bărbat, marcând această perioadă în cea a premiselor mișcării feministe, care milita pentru „iluminarea clasei feminine”.

În anul 1920, Mitropolitul Miron Cristea a rostit o cuvântare în care arată rolul femeii în dezvoltarea neamului, lăuda pe bunele creștine, care într-un ceas de grea cumpănă, au luat apărarea bisericii străbune: „Viitorul este în mâna femeilor, pentru că ceea ce devine omul, aceea el devine pe urma mamei sale, oameni cu suflet nobil au avut mame nobile și evlavioase; furtunile, suferințele trec și omul se întoarce la religia sa, la acea credință pe care a învățat-o de pe buzele mamei sale, de aceea dea Domnul să păstrați de-a pururea credința.”

Fiecare popor are marile sale valori, iar România are un număr impresionant de personalități care au purtat cu cinste imaginea țării noastre peste hotare și au influențat generații de-a rândul prin performanțele lor. Evidențierea unor personalități remarcabile care și-au adus contribuția la dezvoltarea umanității reprezintă adevărate modele de urmat.

Femeile Neamului Romanesc au fost deschizătoare de drumuri în numeroase domenii, au excelat în arte, literatură, știință, au influențat direct sau discret, sfera politicului și au luptat pentru visurile și idealurile lor cu un sistem care, nu le-ar fi dat nici o șansă, dar au învins în mod extraordinar, devenind pioniere atât în domeniile de activitate cât și deschizătoare de drumuri pentru noile generații.

Prima femeie inginer din Europa a fost o româncă, Elisa Leonida Zamfirescu. A încercat să urmeze cursurile Facultății de Drumuri și Poduri din București, dar a fost respinsă tocmai din cauză că era femeie. Ulterior, aceasta a mers la studii în Germania, devenind în 1912 prima femeie inginer de pe continent.

Prima româncă aviator a fost Elena Caragiani Stoenescu, a studiat la Aerial League School, dar i-a fost refuzată diploma de absolvire, pe motiv că e femeie. Mai târziu, în 1914, a reușit să își ia brevetul de pilot în Franța.

Prima femeie din lume care a primit o diplomă de doctor în Drept a fost Sarmiza Bilcescu. Aceasta a mers la cursurile Facultății de Drept din Paris și a absolvit în 1890, devenind doctor în Drept.

Primul inginer silvicultor din lume de sex feminin a fost tot femeie. Pe numele ei Aurora Gruescu, aceasta a terminat studii de silvicultură în București și a fost singura femeie într-o promoție de absolvenți de gen masculin.

Elena Văcărescu a fost prima femeie româncă membră a Academiei Franceze, o persoană recunoscută pentru bogata sa activitate literară din Paris. A primit din partea prestigioasei instituții un premiu pentru volumul „Chants d’Aurore” („Cântecele zorilor”). În 1925 aceasta a devenit și membră a Academiei Române.

Elena Negruzzi, a fost prima femeie avocat, o persoană care a întâmpinat numeroase dificultăți până să fie admisă în Barou. Acesteia i s-a permis accesul în profesie doar după șase ani de încercări și respingeri sistematice, toate din cauză că era femeie.

Sofia Ionescu a fost o femeie care s-a remarcat în domeniul medicinei, aceasta fiind prima doctoriță care a făcut o operație pe creier. Evenimentul s-a produs în 1944 și a fost o intervenție de succes asupra unui copil care fusese victima unui bombardament în timpul războiului.

Prima alpinistă care a urcat pe Alpii Elvețieni a fost Elena Ghica, o femeie care provenea din înstărita familie Ghica și care, la vârsta de 10 ani vorbea deja 9 limbi străine, iar la 14 ani a tradus în germană „Iliada” lui Homer.

În domeniul arhitecturii, pionieră în rândul femeilor românce este Virginia Andreescu Haret. A urmat cursurile Universității de Arhitectură, devenind, mai tâziu, prima arhitectă din România și a zecea din lume.

Cecilia Cutescu-Storck a fost prima profesoară la o universitate de artă din Europa. Aceasta a fost pictoriță și a avut o influență majoră asupra artelor în perioada interbelică, absolvind cursurile Academiei de Arte Plastice din București.

Irina Burnaia (1909 - 1997) a fost prima femeie pilot care a zburat peste Carpați.

Smaranda Brăescu a fost prima aviatore care a doborât, în 1931, recordul mondial pentru parașutismul practicat de femei printr-un salt de 6.000 de metri. Ea a fost și primul pilot din Europa care a obținut brevet în SUA.

Prima româncă ce a zburat în condiții de ceață peste Marea Baltică, dar și pilot care a participat la raiduri aeriene a fost Marina Știrbey

Regina Maria – prima femeie membră a Academiei Franceze de Arte Frumoase.

Medic și cercetătoare în psihologia infantilă, Florica Bagdasar (1901 - 1978) a fost prima femeie ministru din România.

Martha Bibescu a publicat peste 40 de cărți, este celebră drept scriitoare și a condus un spital în timpul ocupației germane din 1917-1918.

Asociația pentru Emanciparea Femeilor a fost fondată în 1911 de Eugenia Reuss-Ianculescu, o activistă feministă româncă, aceasta susținând și modificări legislative pentru susținerea femeilor, salariu egal cu al bărbaților, dreptul acestora de a avea acces în diverse profesii - precum cea de avocat.

Calypso Botez a fost mai ales activistă pentru drepturile femeilor. A studiat istoria și filosofia la Universitatea din Iași.

Sofia Nădejde a fost publicistă, romancieră și activistă pentru drepturile omului. A fost prima care a contestat celebrul citat al lui Titu Maiorescu, potrivit căruia femeile sunt mai puțin inteligente decât bărbații și a condus, astfel, mai multe cercetări pentru a dovedi contrariul.

Elisabeta Rizea: o femeie cu o putere interioară incredibilă, care a luptat împotriva regimului comunist și, din această cauză, a și stat la închisoare timp de șase ani. După ce a fost eliberată, a continuat să lupte, iar ulterior a fost arestată și încarcerată pentru 25 de ani. În 1964 a fost eliberată.

Prima gimnastă care a primit nota 10 în istoria gimnasticii a fost româncă Nadia Comăneci, obținând această performanță în 1976 la Jocurile Olimpice de la Montreal. Succesul ei este apreciat și astăzi, fiind recunoscută drept una dintre cele mai celebre gimnaste din lume

Prima soprană care a avut vreodată un rol principal într-un spectacol, scris special pentru ea, a fost Hariclea Darclee, care a interpretat faimoasa Tosca.

Smaranda Gheorghiu – prima femeie care a călătorit la Polul Nord

Dacă este să ne referim la ideologia religioasă, deosebit de importantă în istoria țării noastre, indiferent la cine ne referim - Sfinții Părinți, Bărbați înțelepți care, fie că au fost mucenici, fie au fost teologi de renume sau oameni ai faptelor mari, toți au avut în spate ființe minunate - femei și mame creștine. Modelul acestora din urmă a fost mereu Maica Domnului, cea care a suferit alături de Fiul ei. Istoria Bisericii ne ofera exemple deosebite în acest sens. Sfânta Teodora de la Sihla este singura sfântă din Biserica creștin-ortodoxă, româncă. Ne referim deasemeni și la mamele ce au ajuns în paginile pildelor și poveștilor ortodoxe, cum ar fi Emilia, mama Sfântului Vasile cel Mare, Antuza, mama Sfântului Ioan Gură de Aur, Irina, mama Sfântului Fotie cel Mare, Marta, mama Sfântului Simeon Stâlpnicul, mame ce au oferit exemplu de credință, nădejde și dragoste nemărginită.

Secțiunea a II-a

CULTURA ȘI CIVILIZAȚIE

REPERE ISTORICE ÎN EVOLUȚIA LECTURII PUBLICHE ONEȘTENE

*Doina BRUMĂ, bibl. ing.
șef serv. Relații cu publicul-Prelucrare documente,
Biblioteca Municipală „Radu Rosetti”, Onești*

Abstract: *The Municipal Library "Radu Rosetti" is the continuator of the library of the "Cosânzeana" Society, established in 1928 in Onești. The society aimed to promote culture and reading in the community. After the Second World War, by uniting the library of the "Cosânzeana" Society with the one of the Community Center, the Village Library was born, becoming, after 1957, the Town Library, then the Municipal one, in 1968. The rapid evolution of the Petrochemical Platform and of the Onești city forced the library to adapt to cultural and social changes. After a continuous development of the services and a journey through various spaces, which are always larger, but improper and never sufficient, in 1990, the librarians undertakes the steps for the construction of a new library building. The construction began in 1994 and was inaugurated in 2001. From this moment, the institution, which now bears the name of the writer Radu Rosetti, goes far beyond its condition, becoming a true cultural center.*

Preliminarii

Primele semne ale dezvoltării mișcării bibliotecare se ivesc pe văile Trotușului și Oituzului la sfârșitul sec. al XIX-lea. Trei evenimente importante: elaborarea Regulamentului bibliotecii din comuna Bogdănești, aflată lângă Onești, la 16 februarie 1890, de altfel primul document de acest fel din România; înființarea, în 1896, a Casei Școalelor, care, și prin bibliotecile sătești, impulsionează dezvoltarea culturală a populației rurale; elaborarea „Regulamentului pentru funcționarea bibliotecilor populare” - 26 august 1898 atrag înființarea, la începutul sec. XX, a bibliotecilor din satele Buciumi și Onești.

Puternice influențe în cultivarea interesului pentru lectură al populației de la sate au Casele Naționale, apărute în iarna anilor 1917/1918. Atunci, un grup de luptători aflați pe front, încartiruiți pe văile Trotușului, Cașinului și Oituzului, aparținând Armatei I și a II-a, se întâlnesc la Onești și iau inițiativa înființării acestor adevărate focare civilizatoare. Misiunea lor cuprindea: cultivarea tradițiilor strămoșești, a portului, cântecului și jocului popular, ocuparea creatoare a timpului liber al tineretului și organizarea de spectacole artistice pentru săteni.

Inaugurarea primei Case Naționale din România are loc la tot la Onești, odată cu deschiderea, la 25 Decembrie 1917, a teatrului sătesc, construit prin eforturile soldaților și sub îndrumarea arhitectului bucureștean Vasilescu, sublocotenent în rezervă.

Imediat după aceea, se deschid Casele Naționale de la Cașin, Tg. Trotuș, Borzești, Parincea. Toate aceste edificii beneficiau de „o sală de sfaturi și teatru,

o sală pentru bibliotecă și citit, o sală de expoziții, o sală de tir distractiv, un pavilion de horă, aparate de gimnastică și diferite alte aparate întăritoare pentru copii și adulți”.

Mica bibliotecă a Casei Naționale de la Onești avea câteva sute de volume.

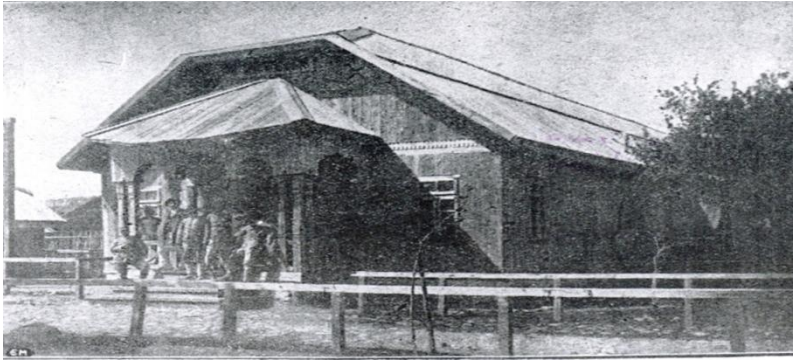

Fig. 1. Casa Națională Onești, Teatrul și Sala de șezători.

Societatea „Cosânzeana”

Activitatea Casei Naționale educă gustul oneștenilor și crește nevoia acestora de a-și diversifica preocupările culturale.

Ca urmare, în 1928, un grup de elevi și studenți pasionați înființează o societate culturală, numită „Cosânzeana”, care își propunea să se ocupe de activitatea de timp liber a tinerilor din comună, prin organizarea unor manifestări cultural-artistice. Din grupul de inițiativă au făcut parte Ion Pelin, Andrei Molnar, Cicerone Călinescu, Margareta Călinescu.

Ei înființează curând și o bibliotecă, pentru ca toți tinerii oneșteni să aibă șansa de a citi și de a cunoaște. Constituită la început prin donațiile inițiatorilor și mai apoi ale unor importanți oameni de cultură, cum ar fi pedagogul Grigore Tăbăcaru sau avocatul Cicerone Nechiforescu, biblioteca a continuat să se susțină financiar prin organizarea de spectacole, șezători și baluri, care valorificau înclinațiile artistice ale tineretului.

Biblioteca de azi deține încă volume care au aparținut bibliotecii Societății „Cosânzeana”, pe multe din ele aflându-se și numele donatorilor: înv. Dumitru Desagă, studenta Aurelia Lemnar, Ion Văgăunescu, Cicerone Călinescu, Nicolae Lemnar, Ștefan Covaci și alții.

De altfel, primul bibliotecar al micuței biblioteci, care deținea aprox. 700 de volume, a fost Ștefan Covaci, student la Cluj, care se stinge din viață la câteva luni după preluarea acestei sarcini.

În anul următor, responsabilitatea bibliotecii este atribuită Margaretei Călinescu, funcționară la Banca „Oituzul”.

Ea își aduce aminte, în 1978, la 50 de ani de la înființare, despre

organizarea bibliotecii: se afla în localul școlii, iar cărțile erau așezate inițial într-un dulap, în ordinea numerelor de inventar, apoi pe formate. Existau registre atât pentru evidența volumelor, cât și a cititorilor.

În deceniul 4 al secolului XX, regăsim societatea „Cosânzeana” și biblioteca sa implicate, alături de Căminul Cultural, proaspăt înființat, deținător, la rândul său, al unei biblioteci, în organizarea activităților adresate oneștenilor, fie ele de factură artistică: teatru, dans, interpretare corală, lectură, fie de factură științifică și practică: cursuri de scurtă durată pe teme de agricultură, biologie, istorie, științe naturale.

1940-1960

Între anii 1940-1944, activitatea bibliotecii, ca și a celorlalte tinere instituții cu misiune culturală se întrerupe, din cauza intrării României în cel de-al doilea Război Mondial. Biblioteca pierde atunci o bună parte din fondul de carte.

După 1948, prin reunirea colecțiilor bibliotecilor Societății „Cosânzeana” și Căminului Cultural, ia naștere, cu un fond de aprox. 2000 volume, „Biblioteca sătească”, ce funcționa într-o încăpere a Căminului Cultural, în fapt, fosta Casă Națională.

În 1952, Hotărârea Consiliului de Miniștri 1635/1952 schimbă dramatic existența oneștenilor. Ea prevedea construirea Grupul Industrial Borzești și orașului [Onești](#) pe vechea vatră a satului.

Cele două decenii care au urmat au adus anularea în totalitate a fostei localități și construcția din temelii a noului oraș. Perioada în care s-a ridicat orașul a însemnat un efort susținut al tuturor echipelor de constructori, cazați mai întâi în colonii de muncă. Chiar în acele condiții, aspectele culturale ale vieții nu au fost lăsate deoparte. Săptămânalul „Oneștiul nou” reflectă destul de des, pe lângă tot felul de activități – teatru popular, concursuri pe diverse teme, formații artistice, etc – progresele înregistrate în munca bibliotecarilor. Apar în aceste pagini, pe lângă referiri la biblioteca orașenească, și știri despre biblioteca Clubului „Constructorul” și despre mici biblioteci de cartier.

Fig. 2. Lectură în grup la Șantierul 3 – Oraș (1963).

În mod elogios sunt apreciate eforturile documentariștilor din bibliotecile uzinelor de pe Platforma Petrochimică. Aceste biblioteci, foarte bine dotate, deținând documente de actualitate provenite din străinătate, au susținut în mod real cercetarea științifică desfășurată la complexul industrial de la Borzești.

1961-1970

În 1961, sistematizarea noului Bulevard Oituz impune demolarea școlii și mutarea bibliotecii orașului, inclusiv a celor 11 000 de volume, în 3 săli de pe arealul Conacului Aslan, devenit „Casa Pionierilor”. Tot atunci se introduce accesul liber la raft, iar sălii de lectură i se adaugă un modul pentru lectura presei.

Dezvoltarea orașului, infuzia de tineri intelectuali veniți într-un adevărat exod spre Mecca industriei chimice, pun în fața bibliotecarilor sarcina de diversificare a ofertei pentru public, de adaptare a ei la grupele de vârstă. Acest lucru devine posibil începând cu 1963, când biblioteca se mută în 3 apartamente de bloc, unde funcționează două secții: una pentru adulți și alta pentru copii, plus o sală de lectură.

Pe parcursul câtorva ani, până în 1968, cele trei biblioteci de aici au făcut eforturi pentru ca litera cărții să ajungă până în locurile cele mai îndepărtate, înființând biblioteci de casă și mobile, asumându-și totodată rolul de îndrumător metodic pentru bibliotecile din cartierele orașului.

În acest timp a apărut, odată cu noua construcție a Casei de Cultură (cea veche își avusese sediul în chiar clădirea fostei Case Naționale), Biblioteca Sindicatelor. Cu un spațiu generos, care permitea o bună organizare a colecțiilor și cu o atmosferă primitoare, aceasta a funcționat în paralel cu Biblioteca orașului, până după 1990.

În 1968, biblioteca, devenită municipală, înregistrează aprox. 39.000 volume și este tot mai vizibilă în spațiul cultural oneștean.

1970 este un an de cumpănă în istoria bibliotecii. O hotărâre arbitrară desființează trei biblioteci municipale din țară, printre care și pe cea din Onești.

1971-1990

Cu sprijinul academicianului Miron Constantinescu și prin susținerea organelor locale, biblioteca oneșteană își redeschide porțile în februarie 1971, ca filială a bibliotecii județene, iar în 1972 devine din nou independentă, străduindu-se să recupereze deficitul de cititori și să-și recâștige aprecierea în percepția publică.

Fig. 3. Secția de împrumut copii și depozitul secției adulți – 1973.

Perioada extinderii orașului și a construcției zonei „Mărășești”, ca și numărul mare de instituții școlare din acest areal, au impus deschiderea, în 1979, a primei filiale a Bibliotecii Municipale. Intitulată „Cosânzeana”, ca un remember al începuturilor, ea a ocupat, mai întâi, un mic spațiu în uscătoria unui bloc. Mai târziu, pe măsură ce solicitările au crescut, sediul filialei a fost mutat în spații din ce în ce mai mari, mai întâi într-o garsonieră de pe Bd. Oituz, nr. 47, apoi într-o clădire de birouri, pentru ca azi să ocupe întreg parterul unei școli.

Odată cu extinderea spațiului la un al 6-lea apartament, în 1982, la bibliotecă se desfășoară audițiile muzicale susținute de dr. Dorin Speranția - fiul filosofului Eugeniu Speranția și nepotul scriitorului Theodor Speranția, om providențial pentru cultura oneșteană - într-o sală special amenajată, cu scaune comode și aparatură adecvată, în care există și o pianină.

Deși frigul Deceniului 9 a străbătut și bibliotecă, întunericul n-a reușit să acopere lumina cărților și nici bunăvoința și strădania bibliotecarilor, care au impus-o în comunitate ca pe un furnizor competent de informație și de loisir.

1990-2001

După 1990 apar perspective noi generate de descentralizarea tuturor sectoarelor de activitate, inclusiv a celui cultural, de tendințele de înnoire a paradigmei profesionale, de transferarea accentelor pe misiunea socio-formatoare a bibliotecii. Astfel, în cele 8, acum, apartamente din str. Progresului 1 și 3 lucrează 11 angajați, sunt adăpostite peste 110 000 de volume și sunt oferite spre consultare peste 150 000 volume anual. Biblioteca se prezintă cu secții de împrumut pentru adulți și copii, sală de lectură, sală de audiții și proiecții, sală pentru cercurile de șah și rebus, compartiment de evidență și prelucrare a cărții, informare bibliografică, Filiala „Cosânzeana”, compartiment de recondiționare a cărții, totul pe o suprafață nu mai mare de 365 m².

Mai mult ca oricând, solicitările crescute pentru serviciile bibliotecii evidențiau lipsa acută de spațiu și limitarea posibilităților de evoluție a colecțiilor și a ofertei culturale.

Ca urmare, după demersuri bine argumentate, mai întâi către factorii de conducere locali, apoi la Guvernul României, conduse cu perseverență și credință în izbândă de directorul de atunci al bibliotecii, se aprobă construirea unui nou local de bibliotecă. Lucrările demarează în 1994, continuând pe parcursul câtorva ani.

1995 marchează momentul din care identitatea bibliotecii se asociază cu numele scriitorului Radu Rosetti, personalitate culturală inedită prin amalgamul de luciditate și pragmatism, pe de o parte, de autenticitate și bonomie pe de altă parte, prin multitudinea preocupărilor și prin spiritul său cercetător și voluntar, care l-au făcut remarcant la sfârșit de secol XIX și început de secol XX. De altfel, destinul întregii sale familii se împletește surprinzător de strâns cu istoria și viața socio-culturală a acestei zone.

În anii următori, conturându-și un profil din ce în ce mai proeminent în marea familie a bibliotecilor românești, Biblioteca Municipală "Radu Rosetti" organizează manifestări ample, cum ar fi Colocviile Bibliotecii, simpozioane sau expoziții dedicate personalităților oneștene de largă recunoaștere. Totodată, își asumă misiunea de stimulare a creativității în rândul tineretului, inițiind două concursuri devenite, de-a lungul anilor, naționale: Concursul de ex libris și Concursul de proză scurtă, intitulat mai întâi „Poveste fără sfârșit” și apoi „Radu Rosetti”. Permanenta disponibilitate a personalului crește de la an la an numărul utilizatorilor, făcând neîncăpător spațiul existent.

Năzuința bibliotecarilor oneșteni devine realitate în 2001, când Biblioteca se mută în noul său sediu, aflat, poate nu întâmplător, pe terenul deținut, cândva, de nepotul lui Radu Rosetti, avocatul Rene Bogdan.

Fig. 4. Noua clădire a Bibliotecii Municipale „Radu Rosetti”- 2001.

2001-2019

Întreaga activitate se redimensionează iar echipa instituției, racordată la schimbările intervenite în bibliotecile din întreaga lume, transformă însuși conceptul de bibliotecă, orientându-l către acela de centru cultural zonal, unde oneștenii sunt întâmpinați cu o interesantă și diversă ofertă culturală.

Biblioteca dispune de o aulă cu 120 de locuri, un spațiu multifuncțional pentru activități neconvenționale, o sală de expoziții, spații dedicate tuturor activităților specifice, iar din 2016, de o ludotecă.

Aici se succed, pe lângă activitățile de promovare a cărții și lecturii, numeroase proiecte de educație nonformală pentru majoritatea categoriilor de vârstă.

Dintre toate se remarcă, totuși, Stagiunea Muzicală, desfășurată începând cu anul 2002, în parteneriat cu Academia de Muzică „Gh. Dima” din Cluj, dar și cu alți actanți culturali, care oferă melomanilor ocazia întâlnirii cu virtuozii ai artei interpretative ori cu maștri ai scenei lirice, atât din țară, cât și din străinătate.

Biblioteca este, de altfel, partener al unui număr impresionant de instituții și organizații nonguvernamentale din întreg arealul trotușean. Prin activitățile desfășurate împreună cu acestea, biblioteca reușește să vină în mod real și eficient în întâmpinarea nevoilor de informare, educație și dezvoltare personală ale oneștenilor.

Bibliografie

1. *Cozma, Niculina, Popovici, Tasica. 70 de ani de lectură publică oneșteană. Bacău: Plumb, 1998.*
2. **** Doi ani de muncă. București: Din publicațiile Caselor Naționale, 1920.*
3. *Verde, Rozalia, Verde, Teodor. Monografia Municipiului Onești în date. Onești: Magic Print, 2003*

**„GRAMATICA SPAȚIULUI FICTIONAL ÎN
«PATIMILE» LUI MIRCEA CIOBANU”**

Ștefan DINCESCU, membru
al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Bacău

Figurile spațiului concentraționar – din *Patimile* lui Mircea Ciobanu – sunt *groapa*, *strâmtoarea* și *ocna*. „*Cel mai drept dintre noi*”, cel hăituit de sangvinari, se prăbușește într-o *groapă*, într-o „*pâlnie cu maluri*” („*Cum negura*”). Cu ochii săi cei bulbucăți de spaimă („*de unde chem pupila stă cât ochiul*” – „*Cum negura*”), el neacceptând să abandoneze *scutul* (obiect al ofensivei, cât și al defensivei, integrabil în simbolismul instrumental din *Patimile*, alături de *zale*, de *armură* și de *platoșă*, alături de *spadă*, de *lance* și de *suliță*, de *roată* și de *lanț*), neprihănitul cavaler repudiat de zei, precum și de semeni („*Măinile fraților tăi – le-ai privit mai de aproape? / Oriunde, în orice capcană, / numai în mâinile lor să nu cazi.*” – „*Febra, I*”), ascultă foșgăiala sicarilor, a maștrilor torturii, agenți ai absconsului autocrat ubicuu, urmăritul, în ipostaza de scriitor, orientându-și discursul către un destinatar intern („*soră mare*”), acest semn al izolării totale: „*Da, sus pe maluri se aud potcoave, / de ieri le-aud ocolul, soră mare, / și-o latură de scut mi-apasă șoldul: / de unde chem pupila stă cât ochiul – / și ce nu văd urăsc, și ce nu-mi cade / sub degete m-acoperă cu scrumul.*” („*Cum negura*”)

În țara spânzuraților, a lapidaților și a imolaților, a decapitaților și a zdrobiților cu roata, în țara ocnelor cu robi, poetul, „*tras pe roată / din creștet până-n tălpi, sub hula ploii*” („*Ninsori de sare*”), se racordează la martiriul nației, calvarul individual topindu-se în magma calvarului colectiv: „*Ninsori de sare, vinete ninsori, / voi nori fierbinți și viscole de sare, / sudori uscate voi, ale mulțimii / de robi, în șir, care plutesc deasupra / lichidelor saline, voi vârtejuri / suflând pe gura ocnelor duhoarea / și pulberea tavanelor surpate, / cristale voi, topiți-vă în rană, / plutiți cu lavă prin rugina vie / a sângelui, urniți la vale sloiuri, / spălați cu foc aceste oase prinse / la capete în sunete de calcar, / în somn să nu mai spun că, tras pe roată / din creștet până-n tălpi, sub hula ploii, / dau morții zeciuală de-ntunerice.*” („*Ninsori de sare*”)

Cei ce ne descăpățânează libertatea („*Mâna maimarelui taie cu torța cuvinte, / scrie-n văzduhuri poruncile fumului roșu, / mâna maimarelui, arsă, arată spre lanuri*” – „*Laudă*”) – istoria o confirmă, și-am învățat-o îndelung și bine! – niciodată nu își desăvârșesc destrucțiunea, chiar dacă astfel pare să fie. Dacă trupul, în captivitate trăind noi, se expune primejdiilor și schingiuirilor greu chiar și de imaginat, spiritul (aparent ațipit?!) reușește să își conserve rezervele de nativă luminiscentă protectoare. Zidurile oricărui Gulag

(„strâmtoarea cu prinșii”) se fisurează, se erodează, pulverizându-se în cele din urmă, iar vocile rezistenței, ale riposteii („desimea / celor ce cad în capcană cântând despre ruguri”) fraternizează pregătind dezghețul: „Torțe la șir, aplecate-n strâmtoarea cu prinșii, / noaptea o-ncumpănă. Clară, treimea rășinii / satură flacăra, flacăra bate pe clinuri, / urne pe clinuri sfărâm și uleiul din urne / fierbe lumină și miruie gresii la vale. / Laudă oaselor, varului lor și cenușii, / laudă-nvinșilor, rugului lor și desimii / celor ce cad în capcană cântând despre ruguri, / celor ce intră în armură cum intră-n capcană.” („Laudă”)

Figurile spațiului concentraționar – *groapa, strâmtoarea și ocna*, decamufând viziunea cetății inchizitoriale, a Gulagului românesc – coabitează cu figurile spațiului recluzionar: *orașul și insula, odaia și casa*. Orașul, alunecând temporal și temporar într-o cetate inchizitorială, este Sodomă și Golgotă, deopotrivă.

În turnurile, temnițele și piețele cetății se regizează spectacolul tragediei „*celui mai drept dintre noi*”, subiect al tuturor pedepselor imaginabile – tortură, decapitare, spânzurare, lapidație, autodafeu și imolație. În poezia română, Mircea Ciobanu nu are vreun concurent redevabil pe tema atrocității omului (a semenului, a fratelui). Pentru că insistăm asupra temei, să cităm „*Vacarmul*” (variantă), care propune figura lapidatului, considerându-l elocvent pentru cei ce văd o iluzie în mansuetudinea fratelui. Identitatea lapidatului se dezvăluie prin sintagma „*coapsa de aur*”, el fiind chiar Pitagora, fondator al pythagorismului prin școala esoterică din Samos, translocată în Crotona, în sudul Italiei (Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, p. 520).

Poemul „*Vacarmul*” reprezintă o variantă a altui text. Dacă recitim vol. *Vântul Ahab* (1984), descoperim (la pagina 11) „*Crotona după Laertios*”, în a cărei variantă s-a constituit „*Vacarmul*”. (Re)citind: „*Niciun cuvânt nu-nțelegi. Să mai spun că prin fața / casei lui Milon / ulița curge la vale? / Pulberea ei răsturnată de-a dreptul din cer / să mai spun că se-aude vuind? / Vara e-n iulie. Câinii de câmp, însetații, / intră-n Crotona cu nările-n vânt – / podul numit Al avarilor sună fierbinte sub labelle lor. / Fără greș au simțit, / de trei ori fără greș, de departe, că-n mijlocul pieței, / doar la doi stânjeni de leagănul / sfintelor lanuri de bob / leșul geometrului crește și geme din greu / sub movila de pietre.*” („*Crotona după Laertios*”), dispăre orice incertitudine în privința identității lapidatului. Eul poetic manevrează semnificatul cultural, îl înrămează într-o altă istorie, dintr-un alt spațiu geografic, el voind să blameze (indirect, protector pentru sine) ferocitatea și ablepsia societății manifestate față de creator, iar procedeul le este comun și altora (Dorin Tudoran și Doinaș, în poezie, sau Romulus Dianu, în proză).

Calvarul și moartea „*celui mai drept dintre noi*” ni se datorează, căci, devenind complici prin poltronerie, prin frumos protest la gura sobei („*toți ai mei, surori, frați buni ca mierea / au adormit; mănâncă-n somn, aleargă, / de-*

asemenea în somn, pe la petreceri, / spun vorbe-n timp ce vorba-și pierde tâlcul” – „Noapte de februarie”), ne desolidarizăm trăind, fericiți, blestemul Turnului Babel: „*Vara e-n iulie. Căinii de câmp, însetații, / intră-n oraș, pe tăcute, cu nările-n vânt, / podul numit Al Avarilor sună fierbinte / sub labela lor. Fără greș au simțit, / de trei ori fără greș, de departe, că-n mijlocul pieței, / leșul celui mai drept dintre noi / crește și geme din greu sub movila de pietre. // Căinii de câmp, însetații, / chiar pentru el au venit. Cei ce fug de răcoarea / și umbra pădurii / chiar pentru el au venit. / Pentru el, din iubire, fac salturi prelungi, / pentru el se opresc și dau roată statuii din parc, / pentru el au sărit peste ziduri. În câte / feluri se pot sătura din viscerele lui și din măduva / oaselor lui / în tot atâtea feluri și urlă. Știi de pe-acum / cine-l va prinde de gât, / cine va da să răzbată cu botul spre inima lui, / cine-i va rupe mai repede / coapsa de aur – / urlatul lor s-a-nțețit pe-nțeleșul oricui. Numai spusă // fratelui tău, cel ce stă peste drum în pătratul ferestrei / vrei și nu poți s-o-nțelegi. Între tine și el / bitumul curge la vale, / magma lui răsturnată de-a dreptul din ceruri / poartă corăbii pe roți de oțel, / cârduri blindate și turnuri cu toată vederea spre șesuri, / niciun cuvânt nu-nțelegi. Gura / fratelui tău stă deschisă de ieri – și-n lăuntru / limba i-o vezi cum lucrează cu spor, / limba lui, măscăriciul mărunt cu veșmânt stacojiu, / zvârcolindu-se vesel și fără simbrie între tavanele / gurii și dinții / sfărâmători.” („Vacarmul”)*

Cetatea inchișitorială închide casa, odaia de scris, unde acționează scribul cel pândit de Puterea mașteră („*Astfel dictai / scribului tău – pe când vița-de-vie lucra / chiar la ferestrele tale. / Lesne i-a fost să pătrundă sub solzii de plumb / ai înaltelor turnuri, / ardezii și țigle să-nlătore, / lesne i-a fost să se cațere până la streășina caselor tale.*” – „Scrib în amurg”), ele fiind spațiu al creației, al recluziunii imanente („*Vorbele mulților, fără de număr prieteni, / sunetul clar al brățării / celei mai blânde femei unde sunt? / [...] / Azi ești mai singur ca-n pântecul maichii, acum o vecie, / «sub inima ei, sub bătăile inimii ei».*” – „Ziua pierdută”), spațiu al bolirii ființei („*Șapte zile-ai zăcut; șapte zile-ai vorbit fără șir, / săptămâna s-a dus – și te clatini.*” – „Portret în decembrie”), spațiu-armură („*iar se-aude apa / lovind podeaua cu berbeci fluizi*” – „Jaf”), ambele semnificând evidenta bipolaritate: prezent – trecut, prezent – viitor, afară – înăuntru, eu – ceilalți, lianții acestora (simbolic vorbind) fiind scara, ușa, fereastra.

Cel ce s-a bătut să ajungă la Roma, adică să se deschidă Lumii total, să scape din țarcul barbariei comuniste, se zăvorăște în casă, pentru că veacul „*păcătos, cu demoni stând la pândă, / cu tineri delatori pășind agale / pe urmele bătrânilor lor dascăli*” se regenerează continuu, pentru că pe ulițele cele roșii insul cel năruit se lovește și de nepăsarea semenilor săi, dar și de indiferența unui Dumnezeu care și-a uitat propria creație: „*Veac douăzeci, la capăt, pe sub norii / noiembrie de plumb și frunză neagră – / și tu care ascuți cu-nfiorare / de-aici, din casa ta, cum se rărește / la marginea orașului suflarea*

/ unei făpturi pierind de răul febrei – // (...) // «Ai fost la Roma?» «Nu», răspund. «Mai bine. / Rămâi de tot acasă, trage ușa, / ascunde cheia și coboară storul. / Fă ce-ai făcut și-acum un veac, adică.» // Pe ulițele roșii cade omul. / Nici îngerul, nici omul nu-l ridică.” („Veac douăzeci, la capăt”)

În poezia lui Mircea Ciobanu *insula* simbolizează refugiul imperfect, deoarece solitarului i se numără urmele („*Dar insula cu tufe poartă nume / de rai ferit! Dar pot să-mi caut hrana / și fără tine care-mi numeri urma!*” – „Un glas”), dar și stabilitatea în instabilitate, creația în distrugere, de vreme ce în centrul *insulei* joacă histrionul, bolnavul de sine, ahtiutul de măști, o unicitate devenind o multiplicitate care fascinează și sperie deopotrivă: „*De-ar fi-ntuneric, Doamne. Ca o plagă, / pe insulă, o umbră de gnomon / arată vremea cât rămâne-ntreagă / bolnavului de sine histrion.*” („Arena”)

Fiind o altă „*lume la scară mică, o imagine a cosmosului completă și perfectă*”, *insula* din *Patimile* evocă refugiul „*unde conștiința și voința se unesc pentru a scăpa de asalturile inconștientului*” (*Dicționar de simboluri*, pp. 475-476): „*Rămân aici la miezul celor patru / ieșiri spre larg. Un vânt de alaun / ridică trepte reci de amfiteatru / și valuri vin și-n cerc se suprapun. // Oprită-n mal, arena plutitoare / vibrează surd, pe margine, de voci. / Din bolgăile-adânci, necruțătoare / aud mânia zeilor feroci.*” („Arena”)

Spațiului ființării cotidiene, al reclusiunii și al enunțării – *casa* bătrânului, *casa* lui Făt-Frumos cel Bătrân, *odaia de scris*, spațiu al agonizării, unde te reîntâlnești cu Ursitoarele, pregătindu-te de *marea călătorie* („*De trei ori trei bătrâne femei au intrat / în odaia de sus. Au venit nechemate; / n-au nume, de-aceea și vin nechemate și fără să bată la ușă / în casele omului.* /” – „Febra”, III) – îi corespunde, în planul opoziției, spațiul vacuității, unde evocarea *celuilalt* se rarefiază prin asaltul copilului: „*Cât despre sufletul cui a plecat, / spun că se-ableacă încet peste marginea / câinii cu apă. / Apa, din pricina lui, se retrage / pe fundul câinii, adânc.*” („Casa Mariei”) Ușa, în care se izbește copilul, nu separă spațiile, ci le încastrează, copilul fiind o *autoscopie auctorială*, ea descinzând din ispita *morții onirice*, de care nu este străin niciun poet: „*Cine-a rămas să închidă / ușile casei, / cine le-a-nchis a văzut / urma, pe zid, a icoanelor, / urma lor ca de fum. / Casa e goală. / Nu se mai află năuntru / decât un scaun bătrân. / Scaunul stă neclintit sub pervazul ferestrei. // O vreme l-au pus lângă praguri, / o vreme în capătul mesei; / haina stăpânei acum îi îmbracă / umerii nalți. // Haina și ea e bătrână / și-adusă de spate. / Cum soarele apune la marginea urbei / golul din haină, adânc, s-a făcut mai adânc. // Afară e iar sărbătoare. / Naiuri și fluiere, / cobze și multe viori te răpesc pentru demonii / cei mai firavi ai tristeții. // Copilul lovește cu pumnii în ușă, / se nalță pe vârfuri și țipă. / Vrea să intre în casă. / Nu nimerește zăvorul.*” („Haina stăpânei”)

Jalonând „*Gramatica spațiului ficțional în «Patimile» lui Mircea Ciobanu*”, să ne reamintim că „și în cazurile limită de folosire a propriei vieți

în scopuri artistice, fie că este vorba de un poem liric sau de o narațiune în proză, scrisă la persoana întâi, în care se utilizează date biografice ale autorului, cel care ne adresează cuvântul nu poate fi decât o ființă fictivă” (Carlos Bousoño, *Teoria expresiei poetice*, p. 49).

Bibliografie

1. Mircea Ciobanu, *Patimile*, Editura Tineretului, 1968
2. Mircea Ciobanu, *Etica*, Editura Albatros, 1971
3. Mircea Ciobanu, *Cele ce sunt*, Editura Eminescu, 1974
4. Mircea Ciobanu, *Patimile*, Editura Cartea Românească, 1979
5. Mircea Ciobanu, *Versuri*, Editura Eminescu, 1982
6. Mircea Ciobanu, *Vântul Ahab*, Editura Eminescu, 1984
7. Mircea Ciobanu, *Marele scrib*, Editura Albatros, 1985
8. Mircea Ciobanu, *Viața lumii*, Editura Eminescu, 1989
9. Mircea Ciobanu, *Patimile*, Editura Eminescu, 1991
10. Mircea Ciobanu, *Poeme*, Editura Princeps, 1994
11. Mircea Ciobanu, *Anul tăcerii*, Editura Vitruviu, 1997
12. Carlos Bousoño, *Teoria expresiei poetice*, Editura Univers, 1975
13. Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, 2004
14. *Dicționar de simboluri* (coord. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant), Editura Polirom, 2009

**„DORIN TUDORAN: «A FI SAU A NU FI
UN POET POLITIC»?»**

*Daniel Florin DINCĂ, prof. dr.
Școala Gimnazială „Chetriș”, Bacău*

Cea din urmă propoziție a microeseului lui Doinaș – „*O zi în natură, o zi în istorie*” – este: „*În ultimă analiză, Respirație artificială e un remarcabil volum de poezie politică, denunțând în principal una din demoniile lumii moderne: «arta» de a inventa dușmani, pentru simpla plăcere de a-i lichida.*” [p. 249], în care pentru prima oară se utilizează sintagma „*poezie politică*” în dreptul unui volum de versuri al lui Dorin Tudoran, asta întâmplându-se chiar în anii de glorie ai naționalismului ceaușist.

Ce l-a făcut pe Doinaș să își încheie, cu propoziția de deasupra, insuperabila pledoarie despre volumele *O zi în natură* (1977) și *Respirație artificială* (1978)? Să fi fost ea, zisa propoziție, accentul mai apăsător așezat pe ceea ce s-a rostit ori mai degrabă pe ceea ce nu fusese formulat la vedere din pricina contextului socio-politic șaptezecist? Oare Doinaș își îndemna cititorii să treacă dincolo de cuvintele sale, să îi substituie generalului ingurgitabil (vezi „*demoniile lumii moderne*”) particularul autohton, ferin, pe care îl clocea în sângele ei mefitica dictatură ceaușistă?

Pentru criticul literar Dumitru Micu, Tudoran rămâne „*cel mai aprig și curajos contestatar din ultimii ani ai deceniului opt*” [p. 363], care, din pricina luptei cu sistemul, a „*emigrat în 1980 în Statele Unite*”, o eroare de situație temporală, drept urmare să îl corijăm pe sus-numitul istoric literar. Tudoran a părăsit România pe 24 iulie 1985, după ce solicitase să i se aprobe cererea de expatriere, depusă la 7 aprilie 1984, și după ce făcuse greva foamei între 25 aprilie 1985 și 6 iunie 1985. În 1980, autorul *Respirației artificiale* trăia în țară și avea să publice, în circumstanțe pe care nu le discutăm acum, cărțile *Nostalgii intacte* (Eminescu, 1982) și *Adaptarea la realitate* (Dacia, 1982).

Pe când unele „*versuri polemice le păreau irelevante comentatorilor*”, ele fiind „*simplă frondă, paradă de agresivitate*”, când „*majoritatea poemelor nu doar din culegerile citate, ci și din cele următoare*” erau consonante „*mai mult cu poezia pură decât cu cea militantă*”, excepția avea să se materializeze prin *Respirație artificială*, care vehicula o „*poezie politică (anticomunistă, firește), dar – bineînțeles – nu în expresie fățișă, ci aluzivă și parabolică*” [D. Micu, p. 363].

După cum se instalează în real, Virgil Ierunca distingea două tipuri de poeți, ai turnului de fildeș, adică poeți ai absenței, și ai Turnului Babel, adică poeți ai prezenței. Primii dau satisfacție contextului brutal, oferind, celor ce îi

supraveghează „părintește”, ocazia mulțumirii de sine. Cumințenia condeierilor turnului de fildeș se vede ca proces de sumisiune față de Putere, pe care n-o incomodează, ci o slujesc chiar nevrând: „*Poeții epigonici ai absenței sunt decorul de lux al contextului și cum nu pun probleme, cetatea nu numai că-i tolerează, dar îi și onorează. În felul acesta puterea își făurește un alibi decorativ: totul e în ordine. Avem și noi poeții noștri!*” [Virgil Ierunca, p. 110]

În opoziție cu poeții absenței, în cetate lucrează poeții prezenței, ai Turnului Babel, niște solitari și taciturni, niște sarcastici și nefericiți, niște revoltați și mistuiți de modernitate. Dorin Tudoran se numără printre ei, în figura lui concentrându-se exemplar cele mai multe dintre atributele definițiilor ale poezilor prezenței: „*În acest «realism» – confluență a contrariilor și contradicțiilor – se rotunjesc câteva figuri, pe cât de aparent negative, pe atât de stenic-existențiale: distanța ca sfidare a evidențelor, sarcasmul ca muzică a conștiinței și, bineînțeles, revolta – revolta ca pâinea cea de toate zilele a poezilor mușcați de modernitate. (...) Toți acești poeți, descumpănitori, «realiști», anunță prezența necesară ce face joncțiunea între poezie și adevăr, între cânt și interogație, între demisie și demnitate. Fiindcă se poate vorbi de o demnitate a poeziei, de o responsabilitate a poeticului, mai ales când cetatea e asediată de inerțiile omogenizante ale consensului nediferențiat.*” [V. Ierunca, p. 111]

De-acum, odată cu vol. *Respirație artificială* și „*La vie en rose*” (din *Pasaj de pietoni*), conștient fiind de ceea ce se întâmplă cu Puterea și cu societatea, cu sine și cu poezia, Dorin Tudoran își anunță cititorul – pe care vrea să și-l fidelizeze, într-o complicitate particulară, oferindu-i o motivație pentru evoluția de la *Mic tratat de glorie* la *Pasaj de pietoni* – că, sub presiunea exteriorului agresiv, a depășit scriitura calofilă, realul somând poemul să i se supună, să se schimbe radical: „*Tânjesc să mai scriu / o poezie / ca-n vremea adolescenței: / purtându-mă frumos / cu preafrumoasele cuvinte / așezându-le – cu grijă / în sicriile lor scumpe / de diamant / ca-ntr-un tabel / al lui Mendeleev / vătuiindu-le / împotriva frigului / croindu-le cămăși / de borangic / împotriva zăpușelii. Dar / deschizând ochii văd: / bulldogi / rânjind la mine / colți aburiți / de sânge / și degetele drepte mele / zdrențuite; / în cealaltă mână / strâng disperat / unealta hingherului / (ce bine că sunt / ambidextru!) / strâng disperat / unealta hingherului / și privesc viitorul / cu încredere, / cu nerușinată încredere!*” (D.T., „*Confesiune*”)

Această „*Confesiune*” din *Pasaj de pietoni* – pe care o citează Virgil Ierunca în „*Dorin Tudoran și revolta evidențelor*” (1980) și Laurențiu Ulici, în *Literatura română contemporană, I – Promoția 70* (1995) – are o dublă funcție, ca artă poetică. Pe de o parte, „*Confesiune*” plasează – în prim-plan – luciditatea eului creator care se supraveghează în actul enunțării, făcându-și publică evoluția, iar, pe de altă parte, îl contrapune pe Dorin Tudoran celor ce au căzut sub vraja Puterii, deci „*negustorilor de râme*”, manufacturierilor de

partid: „Ultimele versuri conjugă procesul dintre învingerea vremelnică a poetului și voința sa de a continua trânta cu realitatea, cu cei ce o poleiesc și-o poluează, cu «poeții de azbest», de pildă, pe care-i strivește sub apostrofa sa vocativă: «Voi / nu veți lua foc / în vecii vecilor / căci sângele vostru / e o leșie / mirosind a editoriale! // Voi / nu veți face umbră / nici unui pământ / căci mușchii voștri / au putrezit sub plapuma dogmelor!»” [V. Ierunca, pp. 113–114]

Cu toate că nu citează decât fragmentar „*Poeților de azbest*”, renunțând, nu înțelegem de ce, la versurile: „*Voi / nu veți muri / niciodată / – Nepieritorilor! – / căci / de fapt / când ați trăit voi / alde Necesias / alde Lychesias – / Servum pecus!*”, Virgil Ierunca vede cum atitudinea eului poetic ia forma sarcasmului care „*crește până la un fel de epopee a deriziunii*” [V. Ierunca, p. 114].

Cel ce lecturează poezia lui Dorin Tudoran ajunge în fața aceleiași întrebări aparent gordiene: este ori nu Tudoran un poet politic? Răspunsul lui Virgil Ierunca, în opoziție cu părerea lui Dumitru Micu, este negativ: „*Poet al prezenței, poet «angajat», Dorin Tudoran nu ocolește nimic. El e un martor stingheritor doar pentru «poeții de azbest» ori pentru «traficanții de râme». Dorin Tudoran nu este – în definitiv – un poet politic. Ci numai unul adevărat. (...) Poetul modern auscultă «sufletul lucrurilor care bate răzbunător» și trage consecințele. Le-au tras și Rimbaud, și Lautréamont, și Ezra Pound, și Antonin Artaud, și Dylan Thomas. Poezie de divorț existențial, muiată în «ploaia de mercur» a fracturării tuturor conformismelor.*” [V. Ierunca, p. 115]

Când și-a pregătit antologia *Tânărul Ulise*, Dorin Tudoran – alcătuiind selecția de referințe critice – a reținut părți din articolul „*Evoluția unui poet*”, pe care Nicolae Manolescu îl publicase în „*România literară*” (nr. 10/1980). Din ceea ce s-a preluat în *Tânărul Ulise*, extragem: „*Respirație artificială și recentul Pasaj de pietoni (admirabil ilustrat grafic de Vasile Olac) conțin, într-o parte a lor, și un cu totul alt tip de poezie, pe care o cred cea mai autentică și modernă de până astăzi a lui Dorin Tudoran. (...) Noutatea, în timpul din urmă, o constituie poeziile cu aspect de parabolă și cu temă morală sau socială, ce ating un punct major de interes în ciclul (și în poemul cu acest nume) La vie en rose din Pasaj de pietoni. (...) Poezia lui Dorin Tudoran s-a asprit considerabil și a adoptat un ton aproape dur. (...) Poezia se apropie acum de formele discursului și ale poeziei zilnice, e neglijentă, batjocoritoare, declarativă, dialogată, epică, directă, alegorică, nervoasă și enervată.*” [N. Manolescu, pp. 346–347]

În *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, N. Manolescu – în paginile consacrate lui D. Tudoran – s-a bazat pe „*Evoluția unui poet*”, făcând foarte mici retușuri și adaosuri, cum se observă citind comparativ: „*Respirație artificială și [a. ...] Pasaj de pietoni (admirabil ilustrat grafic de Vasile Olac) conțin, într-o parte a lor, și un cu totul alt tip de poezie,*

pe care o cred cea mai autentică și modernă a lui Dorin Tudoran. (...) Noutatea, în timpul din urmă, o constituie poeziile cu aspect de parabolă și cu temă morală sau socială, ce ating un punct major de interes în ciclul (și în poemul cu acest nume) *La vie en rose* [b. ...]. Poezia lui Dorin Tudoran s-a asprit considerabil și a adoptat un ton aproape dur. (...) Poezia [este acum curat politică și] se apropie [c. ...] de formele discursului și ale prozei [d. ...] zilnice, e neglijentă, batjocoritoare, declarativă, dialogată, [e. ...] directă, [f. ...] nervoasă și enervată.” [N. M., p. 1093]

Prima concluzie („Dorin Tudoran **nu este** – în definitiv – **un poet politic.**”), a lui Virgil Ierunca, din „Dorin Tudoran și revolta evidențelor” (1980), și cea de-a doua („Poezia este acum **curat politică...**”), a lui N. Manolescu, din *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* (2008), nu din „România literară” (nr. 10/ 1980), de unde „Evoluția unui poet” avea să treacă în *Literatura română postbelică – Lista lui Manolescu – I. Poezia* (2001), sub titlul „Pasaj de pietoni”, evidențiază dubla rostire a spiritului critic, dacă îl avem în vedere, în primul rând, pe Manolescu.

Cum să ne explicăm saltul interpretativ de la *nonpolitic* la *politic*? Mai puțin printr-o mai bună cântărire a obiectului poetic? Mai mult prin schimbările care s-au petrecut, după 1990, în societatea românească, unde libertatea criticului literar nu se mai întâlnește cu cizma poliției politice, în ghearele căreia se frământaseră existența și poezia lui Dorin Tudoran, în care judecătorii fenomenului artistico-literar, profesioniștii, nu se mai văd obligați „să facă veritabile loopinguri pentru a nu produce, prin comentariul lor, un act de delațiune” [Laurențiu Ulici, p. 69].

Alăturând propoziției doinașiene: „În ultimă analiză, Respirație artificială e un remarcabil volum de poezie politică, denunțând în principal una din demoniile lumii moderne: «arta» de a inventa dușmani, pentru simpla plăcere de a-i lichida”, enunțul: „Nemai fiind numai bucurie a spiritului și prilej de exersare a imaginației în frumoase volute stilistice, poezia e acum pentru Dorin Tudoran o armă a purificării morale și un mod al demnității intelectuale în impactul cu existența social-istorică” [L. U., p. 118], ne întrebăm dacă semnatarii lor, Doinaș și Ulici, vor fi având mai multe de spus, dar nu au făcut-o din cauza cenzurii, evitându-se focalizarea atenției „organelor” asupra lui D. Tudoran, aceștia trăind și ei starea de insecuritate în care aluneca oricine nu se supunea cultului „Cizmarului General”, una dintre „maladiile rușinoase, nedemne de acest secol” [D. Tudoran, în vol. *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, p. 531].

Reprivind înspre trecutul predecembrist, reținem că opera literară, interpretarea profesionistă și lectura de ocazie încercau – în caz că agenții literari (autor, comentator și cititor) reușeau să trăiască în acord cu ei înșiși, nu după rețeta supraviețuirii prin oportunitate – să eludeze vigilența cinegetică, obtuzitatea și vendeta zelatorilor Puterii. Arta veritabilelor loopinguri ale

interpretării părea să fie instrument protectiv, lectura aspirând să fie formă de insumisiune socio-politică, eticul și esteticul fraternizând într-o cetate în derivă, care avea mai puțin nevoie de vrăjile imaginarului, ci mai mult de fapte, de conștiințe insuperabile în odiseea redresării morale: „În exercițiul lecturii, cititorul își formase un foarte acut simț al detectării adevărului cel adevărat ascuns sub frazeologia neutră sau conformistă a textului literar. Latura propriu-zis estetică a unei cărți trecea în umbra laturii așa-zicând etice, impactul moral, iar nu cel estetic decidea prestigiul unei cărți, ca să nu spun valoarea ei. (...) Poate că niciodată n-a fost lectura literară o formă de protest și, totodată, un prilej de defulare ca în anii optzeci.” [L. U., p. 69]

Că poetul, criticul și cititorul formau, uneori, o triadă imbatabilă – primul specializându-se în negoțul cu „șopârle” literare, al doilea fiind un abil comentator al discursului dual, iar al treilea, cititorul, alăturându-se celor doi, în calitate de colecționar de „șopârle”, într-un act de cooperare conspirativă, protectoare – nu a reprezentat nici înainte de 1990 și nu constituie nici după 1990 vreun mare secret, așa cum rezultă și din spusele postdecembriste al lui Dorin Tudoran: „Am recitat de curând unele comentarii critice la Respirație artificială și Pasaj de pietoni. Este un spectacol extraordinar să vezi cum, într-un limbaj fatalmente esopic, comentatorii încercau, pe de o parte, să nu se expună furiei organelor ușor de iritat, iar pe de altă parte, să nu fie nedrepte cu volumele respective, să semnaleze măcar, dacă nu chiar să comenteze deschis, în ce constau ruptura, noutatea, agresivitatea lor. Chiar am discutat, de curând, cu Laurențiu Ulici despre un asemenea text al său, care chiar m-a emoționat la aproape două decenii de la scrierea lui.” [D. Tudoran, în „Convorbiri literare”, 8/8/1999]

Că „Marele merit al acestor poeme violent-acuzatoare e – paradoxal – lipsa lor de militantism propriu-zis politic.” [I.B. Lefter, p. 11] este dificil, dacă nu imposibil, să poți accepta fără de rezerve. Lui D. Tudoran – luptându-se cu Puterea, cu instituțiile, cu fobiile și cu interdicțiile ei – nu i-a trecut prin minte că ar fi trebuit să toarne în rime vreun program politic de mântuire a României, pe puncte, pentru că doar astfel ne-ar fi oferit temeuri să îi așezăm pe frunte cununa poetului politic, fără să tot pertractăm azi.

Dar „Tudorache”, „blestematul ăla de poet”, ce a făcut? S-a ținut de fleacuri! Scriindu-i scrisori lui Ante Pavelici (de Scornicești), s-a încăpățânat să își păstreze ochii pe care haidamacii lui I. Vlad și N. Pleșiță îi doreau scoși: „«Idioșilor, / dar ochii lui, / ochii blestematului ăluia / de poet, / unde sunt? / Neisprăviților, / nu sunteți buni de nimic!» // și-n același timp / cu-o năpraznică lovitură de picior / răstoarnă panerul de răchită: / iarba pare o imensă masă de biliard / răvășită – / bile / multe bile albe / însângerate / numai bila roșie lipsește; / Ante Pavelici a avut / încă o zi proastă – / poate mâine, cine știe?” [D. T., „Mâini de pianist”, în Pasaj de pietoni, pp. 30–31]

Cum acela care în 1984 se considera „ostatic politic”, chiar asta și fiind,

să nu fie judecat drept poet antisistem? Cum cel ce, în primăvara lui 1985, notase în jurnal: „Încă o dată la Procuratură. (...) Sunt amenințat, și mai apăsător, cu detalii: pușcăria; nu mai plec niciodată, nici la Brăila; nu mai ies om din pușcărie etc. Dar nimeni nu-mi arată legea și paragraful care spune: «Greva foamei constituie o infracțiune penală.»” [D.T., în vol. *Kakistocrația*, p. 20] să nu intre în galeria acelor spirite a căror nobilă revoltă împotriva totalitarismului ne face să ne simțim mai întregi și mai demni, mai curați și mai buni, deși partea lor de câștig se cântărește doar în fericirea de-a fi supraviețuit: „Ca să nu mai spun că, în cazul meu, datorită unor împrejurări de care încerc să uit, important a fost că am rămas în viață. Aș fi putut sfârși, foarte ușor, ca Gheorghe Ursu sau atâția alții.” [D.T., în „Convorbiri literare”, 8/8/1999]

Bibliografie

1. Dorin Tudoran, *Pasaj de pietoni*, Editura Cartea Românească, București, 1979
2. Dorin Tudoran, *Tânărul Ulise*, Editura Polirom, Iași, 2000
3. Dorin Tudoran, *Kakistocrația*, Editura Arc, Chișinău, 1998
4. Dorin Tudoran, *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, Editura Polirom, Iași, 2010
5. Ștefan Aug. Doinaș, *Dorin Tudoran, O zi în natură, o zi în istorie*, în vol. *Lectura poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1980
6. Dumitru Micu, *Dorin Tudoran, în Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., București, 2000
7. Virgil Ierunca, *Dorin Tudoran și revolta evidențelor*, în vol. *Subiect și predicat*, Editura Humanitas, București, 1993
8. Nicolae Manolescu, *Dorin Tudoran, în Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
9. Laurențiu Ulici, *Dorin Tudoran, în Literatura română contemporană. I – Promoția 70*, Editura Eminescu, București, 1995
10. Ion Bogdan Lefter, *Poezia „omului revoltat”*, în vol. *Dorin Tudoran, Viitorul facultativ / Optional Future*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999

ÎN CONTRA DIRECȚIEI SCOATERII OPEREI LITERARE MIORIȚA DIN PROGRAMUL ȘCOLARĂ

Constantin MACARIE, profesor
președinte Fundația „Simion Mehedinți-Miorița” Soveja, Vrancea

„CĂ L-APUS DE SOARE/
VREAU SĂ MI TE-OMOARE...”

„Numai prin cultura noastră țărănească
vom însemna și noi ceva în lumea asta mare.
Cu armele Occidentului nu vom bate niciodată
Occidentul și va trece multă vreme până vom
înceta a fi o caricatură sau, în cel mai bun caz,
o copie fără importanță a Apusului”
(Constantin Brăiloiu)

Descoperită, după cum bine se știe, la Soveja, în 1846 de către Alecu Russo, ce era la acea vreme în surghiun politic acolo, „Miorița” a trezit un interes uriaș atât prin forma ei, cât și datorită mesajelor ce stau ascunse și care tot ies ca dintr-un izvor miraculos. Și toate acestea au stârnit discuții aprinse, controversate, conflicte de interes, vrajbă și răfuieți. S-a ajuns atât de departe, încât s-a discutat să fie scoasă din cărțile școlare și...uitată. Păi dacă „**uităm cine ne sunt strămoșii! Uităm de Mircea și de Ștefan! Uităm cine ne sunt străinii! Uităm de lance și dușman! Uităm de Adevărul sfânt! Uităm censeamnă conștiința! Uităm de-al poeziei cânt! Uităm colindele și plaiul! Uităm părinții prea cărunți! Uităm să zămislim copii! Și pe sărman, și pe flămând, și pe cei morți, și pe cei vii, îi tot uităm pân-la mormânt! Uităm ce este Miorița ! Dacă uităm, dacă uităm, cine suntem, cine suntem...?**”

Este revoltător, condamnabil că tocmai una dintre marile creații clasice ale literaturii universale să devină inacceptabilă în propria-ne țară? Unde s-a mai pomenit așa ceva cu o poezie?! De unde atâta ură împotriva ei?

Un poem național unește poporul. Nu înțeleg de ce acest poem dezbină la noi, românii! Căci Miorița a fost invocată în conflictele politice nu o dată. Mulți așa-ziși politicieni și-au susținut programul politic cu versuri din Miorița. Mai mult, la comenzi politice sau de alt interes, Miorița a fost interpretată voit greșit, inventând în ea mesaje incredibile, de care românul e străin. Așa că Miorița, un poem simplu, dar deosebit de frumos, ieșit din mintea, sufletul unui păstor „**neștiutor nici de limbă, nici de gramatică, nici de versificațiune**”, cum spune Eminescu, a fost folosită în multe scopuri, ades meschine, că, cică ar fi nocivă, dăunătoare națiunii, individului.

Miorița a devenit mărul discordiei între intelectuali, îndată ce a fost publicată. Cărturarii de bună credință nu admit, culmea, că țărani au putut gândi ceva mai mult, mai abstract, mai luminos decât gândesc ei înșiși. Ei explică totul pe dos și înjosesc Miorița. Și totul de la o percepție greșită, conform căreia Miorița prezintă o întâmplare reală și că ciobanul ar fi fost, cu adevărat, ucis. Ceea ce se întâmplă în ultima vreme cu marile valori ale culturii noastre, și deci și cu Miorița, am numi-o „demitizare”. Marele critic literar și scriitor George Călinescu consideră Miorița unul din cele patru mituri fundamentale ale culturii populare românești:

1. Mitul etnogenezei poporului român legenda Dochiei și a lui Traian- ;
2. Mitul erotic, ce l-a inspirat pe Eliade Rădulescu în Poezia Zburătorului.
- 3 Mitul jertfei pentru creație – Meșterul Manole (Mânăstirea Argeșului)
4. Mitul morții și al transumanței – Miorița

Și în contextul acestei demitizări”, s-a ajuns atât de departe că s-a propus scoaterea ei din manualele școlare, din programa școlară. Și ne întrebăm, ca adevărații români ce trăim apartenența la creatorul Mioriței, dar și la imensele valori ale poporului nostru: Cum se face că această creație clasică de dimensiuni universale să fie ignorată, respinsă în propria țară, de propriul popor, cu atâta înverșunare?!

Oameni de cultură de valoare au explicat Miorița după cum li s-a potrivit lor mai bine.. Alții au atacat și contrat păreri lor, adăugându-se celor ce nesocotesc valoarea Mioriței. S-a ajuns ca chiar Nichita Stănescu, să fie derutat, încât să afirme că „Miorița este școala tristeții naționale”. Nu Miorița este tristețe națională. Tristețea națională sunt aceste păreri anti – Miorița, antiromânești.

Dar care sună aceste „demitizări”, atacuri la adresa Mioriței? Ele provin de la niște întrebări, afirmații ale unor specialiști în materie.

1. Cine a descoperit MIORIȚA?
2. Cine este autorul MIORIȚEI?
3. Miorița este o poemă ce dovedește că românii sunt un popor de ucigași.

4. Miorița, prin atitudinea ciobanului în fața morții anunțate induce un sentiment de resemnare, de neputință, de supunere oarbă în fața destinului, induce starea de lașitate, defetismul, refuzul la implicare, fuga de răspundere, acel nu se poate altfel. Aceste ultime mesaje despre atitudinea ciobanului în fața morții le găsim recent exprimate în chiar contextul disputelor politice ale vremii. Iată unele dintre ele!

Citez Mihai Neamțu: *„Afecțiunea românească pentru Miorița și pasivitatea față de vestea morții vorbește despre un anumit mod de-a înțelege timpul. Cum se traduce faimosul „amor fati” în mentalitatea colectivă? Cum se explică eșecul construcțiilor noastre politice și debilitatea socială? Nu suntem oare vinovați pentru c-am ales mai curând oița năzdrăvană în locul*

curajului și al simțului pentru dreptate probat de Vitoria Lipan (în Baltagul)?”

Citez pe o judecătoare din județul Timiș care recent spune: **”Generațiile întregi, crescute la umbra Mioriței, au deja înscrise lașitatea și defetismul în codul genetic. Lipsa de implicare, fuga de răspundere, veșnicul „nu se poate” sunt cartea lor de vizită.**

Comunismul i-a învățat pe cei mai mulți să tacă, cu capul plecat, sperând că, târându-se, nicio sabie nu i-l va tăia. Pe cei puțini privilegiați i-a învățat să fie aroganți, obraznici și abuzivi, dar slugarnici cu puternicii zilei.”

Și s-o luăm sistematic, de la început. Dar bine e ca atunci când vrem să judecăm MIORIȚA să punem lectura înaintea judecății. Să mergem la întâlnirea cu Miorița, cu ochii în text, citindu-l. Și să amintesc un fapt. Miorița nu se analizează, nu se judecă... Ea se simte. Cu buzele, cu sufletul. Și vă invit să o simțim. Pentru că ea spune lucruri neștiute, ascunse, moștenite în noi, pe care nici noi nu știm că le ținem înlăuntru. Așa de bine sunt ascunse. Iar ceea ce facem noi acum, nu este o analiză, ci este o descifrare a mesajelor, la care vă invităm să facem efortul de a le înțelege în corpusul ei de capodoperă. Este o invitație de suflet la descoperirea a celui CEVA ascuns, genetic în noi, în contextul complexe noastre existențe de la naștere și până la moarte. S-o citim atent cu ochii minții și ai sufletului. Și apoi cu pași înceteți, fără prejudecăți, să o percepem cu toate simțurile noastre, de descendent din acest popor.

Deci, cine a descoperit Miorița?

Cred că nu mai este pentru nimeni un secret că MIORIȚA a fost descoperită de Alecu Russo, la Soveja, în martie 1846, în timp ce se afla în surghiun, pe motive politice, la Mânăstirea Soveja, din Vrancea.

Conștient că se află în fața unei capodopere, de îndată, Alecu Russo o trimite prietenului său, Vasile Alecsandri, care o publică în 1850 în Foaia Bucovina, sub titlul Mieroara, cu specificația că ***„această baladă mi-a fost adusă din Munții Sovejei de D: A: Rusu, care o descoperi, împreună cu multe altele în vreme cât a fost ecsilat pe nedreptate la mânăstirea Sovejii”***.

Republicată în 1866 în volumul Poezii populare ale românilor, la București, dar fără specificația de mai sus, ci alta, Miorița a devenit mărul discordiei în lumea literară și nu numai. Și de când a fost publicată, Miorița „străbate lumea”, spune prof. Ion Filipciuc, de la Câmpulung Moldovenesc și dedică chiar o carte acestor colindări.

Primele atacuri au venit când s-a pus în discuție cine a descoperit Miorița. A fost o dezbatere care a fost provocată de chiar prietenul lui Alecu Russo, Vasile Alecsandri, care, în a doua jumătate a anului 1866 ne propune volumul „Poezii populare ale românilor” ce se tipărește la București, în care nu se mai pomenește nimic despre cel care a cules-o din „munții Sovejii”. Alecu Russo murise între timp. Din contră se face mențiunea într-o notă la Dolca, precum că

„această baladă a Dolcâi precum și cea a Mioriței le-am cules din gura unui baci, anume Udrea, de la stâna de pe muntele Ceahlău... într-o frumoasă seară de vară a anului 1842...”. Cel care consemnează acest fapt este chiar Vasile Alecsandri. Este total neadevărat și s-a dovedit în critica literară că este doar o încercare, o rătăcire dictată din anumite considerente ce țin de intervențiile asupra textului ale „bardului de la Mircești”, prin care ar fi vrut să-și aroge descoperirea baladei, care uimise lumea prin frumusețea ei. Și critica literară a demontat și acest neadevăr. Vasile Alecsandri în călătoria la care face referire, nu a juns niciodată pe Ceahlău.

Și de aici marea dispută cu privire la autorul Mioriței, ce este folosită și ca un alt argument de a nu fi inclusă în programa școlară de limba română, mai ales la categoria literatura populară. Și să explic!

Realizarea culegerii de „Poezii populare” a lui Vasile Alecsandri nu a fost apreciată de toată lumea, mulți critici exprimându-și îndoiala asupra valorii acesteia pentru spiritul veacului, dar nu numai, ci și pentru eternizarea valorii și talentului poporului român. Duiliu Zamfirescu îl considera pe Alecsandri "un rău culegător de poezii populare", apreciind că acesta "s-a înșelat fundamental când a crezut că poate introduce unele dulcegării sentimentale în viața versificată a poporului nostru".

Duiliu Zamfirescu l-a contestat pe Alecsandri că a "liricizat" în mod exagerat o creație literară eminentă epică. Cu alte cuvinte, era acuzat pentru faptul, recunoscut de altfel de Vasile Alecsandri, că s-a intervenit în textura poeziei populare autentice, aceasta fiind finisată cu instrumentele omului de înaltă cultură, lucru care conducea, în opinia unora, la o falsificare a autenticității operei autorului anonim.

Cine este autorul MIORITEI?

Mai recent Nicolae Manolescu emite o altă părere, spunând undeva că Miorița ar trebui inclusă în opera poetică a lui Vasile Alecsandri... Că, vezi Doamne, Alecsandri ar fi „stilizat-o” într-atât încât nu mai aparține folclorului, sufletului etnic românesc, ci a devenit o creație – o capodoperă, ce-i drept, a unui autor anumit, iar acesta este Vasile Alecsandri!...”

Bizara teză a lui Nicolae Manolescu privitoare la Miorița poate fi luată în seamă, poziționând-o în contextul largului front anti-naționalist și anti-românesc deschis după 22 decembrie 1989...

Câteva aspecte se cuvin a fi luate în discuție întru apărarea autorului anonim ca adevărat creator al Mioriței, justificând oarecum atitudinea lui Alecsandri, cea de intervenție pe textul original (mă refer la cel ieșit din gura voinicului de la Soveja), dar și original(cu referire la cel transcris de Alecu Russo la momentul culegerii). Aici trebuie făcută precizarea că asupra textului original(al ciobanului) ai avut loc vrând, nevrând trei intervenții. Prima este că Russo obișnuia să scrie tot ce culegea în limba franceză(vezi legenda Piatra

Teiului) și fără îndoială că anumite cuvinte din română au fost traduse cu un al corespondent franțuzesc. A doua este aceea când Alecsandri l-a readus în limba română. Iar a treia este intervenția „stilizată” recunoscută a lui Alecsandri. Și aici avem un mare handicap: nu există un text original, de la Soveja. (avem pe cele de la Tg Mureș și Cleja, ce este cu totul altceva).

De ce a intervenit Alecsandri pe text? Cel care ne-a introdus pe marea scenă a literaturilor din Europa a fost "poetul ginteii latine", Vasile Alecsandri. După cum se știe, extraordinara carieră a baladei Miorița în cultura română modernă pornește de la vestita culegere de "Poezii populare ale Românilor", adunate și întocmite de Vasile Alecsandri și dedicată Doamnei Elena Cuza în anul 1862, însă publicată abia la începutul anului 1866.

Este știut că cel care l-a apărat pe poetul de la Mircești a fost Titu Maiorescu. Maiorescu subliniază foarte bine contextul cultural și de mentalitate în care a acționat Vasile Alecsandri la jumătatea secolului al XIX-lea. Preocupările lui Alecsandri în ceea ce privește folclorul popular românesc erau de notorietate, decurgând din programul „Daciei Literare” al lui Kogălniceanu. Iar rezultatele au fost valorificarea în mediul cultural european a imaginii românilor, a talentului său creator puțin cunoscut, sau recunoscut. Vasile Alecsandri, entuziasmat de frumusețea poeziilor noastre populare, simte un fel de mândrie patriotică și îndemnul de a le arăta în toată splendoarea lor Europei. Și de aici intervenția pe text, o intervenție pur emoțională, chiar patriotică am spune, pe formă, dar nu și pe conținut. Și tot de aici tentația de a-și aroga dreptul de culegător și al Mioriței.

Iar demersurile lui Alecsandri au avut multiple consecințe. Mai întâi a stârnit interesul pentru folosirea limbii române de către clasele conducătoare din România ce foloseau mai mult limba franceză. În al doilea rând a reorientat gustul publicului spre creațiile autentice românești, ignorate, sau mai bine spus aproape necunoscute. Din acest motiv, versiunea lui Russo-Alecsandri a Mioriței, (acesta din urmă poate fi considerat „un șlefuitor al diamantului brut al variantei populare”) va deveni pentru mulți etalon în descifrarea mesajului acestei creații populare, în ciuda numărului extrem de mare de variante descoperite - varianta lui Șincai, varianta de la Cleja(-Bacău), cele din Vrancea și multe, multe altele. Astfel, cântecul „Meoara” își face intrarea în cultura română modernă prin Alecsandri, cu ajutorul lui Alecu Russo, cel care a decoperit-o la Soveja. De atunci Miorița a generat dezbateri îndelungi și opinii diferite în jurul ei, care justifică pe deplin calificarea sa drept "mit". Mitul este sămânța din care derivă în mod organic toate aspectele realității, punctul de la care pornește "cultura". A scrie despre istoria unei civilizații pornind de la analiza miturilor sale fondatoare devine un obiectiv urmărit de toți marii oameni de cultură.”

„Miorița a intrat în centrul tuturor abordărilor literare cu privire la creația populară și „a devenit o oprire obligatorie pentru orice om de cultură

preocupat de destinul neamului românesc, generându-se astfel în scurt timp o literatură uriașă, imposibil de inventariat” (ION FILIPCIUC)

Care-s mesajele Mioriței?

Există destule voci denigratoare a Mioriței, a autorului ei. Între acestea și una - cea mai jignitoare la adresa poporului român, considerat un popor de ucigași. Această etichetare derivă din faptul că nu se recunoaște, nu se vrea a vedea că Miorița nu are un deznodământ. Crima nu se produce. Ea este presupusă („și de-o fi să mor”) tocmai pentru a crea spațiul, un punct de pornire a testamentului ciobanului, o motivare de afirmare a concepției populare cu privire la viață și moarte. Dar mă întreb: - Crime se petrec numai în spațiul nostru carpato-danubiano-pontic, în „spațiul mioritic”? (Și denigratoare mi se pare folosirea acestei sintagme - „spațiul mioritic” - a lui Blaga în alte contexte (economice, politice etc.). Fără îndoială că se petrec pe toată întinderea planetei. Iar motivele sunt multiple: erotice, sociale, economice, rasiste etc. Și atunci de ce doar noi suntem cotați ca un popor de ucigași, pornind de la o simplă operă a unui om din popor? Și de ce de aici toate crimele din istoria noastră sunt considerate ca fiind generate de MIORIȚA, induse de cei doi ciobani?

În tulburătorul proces de transhumanță asemenea evenimente se vor fi produs. Și aceste crime ce se produc în toate mediile, la toate națiile acestei planete. Crimele roduse pe traiectul transhumanței au generat meditația ciobanului care a pornit de la presupunerea că „dacă mi se întâmplă și mie?!”. Și de aici căutarea unui răspuns. Meditația diurnă se transformă brusc, sub cerul înstelat, în tovărășia brazilor, a munților, a lunii, a stelelor, acompaniat de lătratul câinilor, de clinchetul tălăgilor, a liniștii, în meditație nocturnă.

Acum ciobanul caută o soluție pașnică, devenind meditativ. De acum ciobanul este o voce a eului liric, în care se trezesc gândurile, dorurile ce-i cârmuiesc viața. Între acestea și prietenia cu natura, atât de bine sugerată și în Toma Alimoș (Toma a lui Moș, de fapt, la origine).

Ciobanul trăiește prima emoție existențială gravă, știindu-se, ca orice ființă, vulnerabil în singurătatea naturii. Și atunci se trezește în el acel CEVA ascuns pe care nici el nu-l știa că-l poartă genetic, drept moștenire. Acum durerea sfărâmă în cuvinte bucuria de a trăi, dragostea de viață, de muncă, de oile sale, de tradiție, de cântec, de măicuță... Și de aici se naște poezia. Căci testamentul său este adevărata poezie ce dă farmec și valoare de capodoperă baladei.

Așa cum am mai spus, acum se declanșează meditația omului matur. Se declanșează o involburare a gândurilor ce urmează o cale a ordinii firești. „Mândrul ciobănel” își organizează mental un ceremonial impresionant, spectaculos, utilizând tot ce știe din tradiția populară. Trupul lui va fi redat pământului. O știe bine, dar nu oricum și oriunde, ci „în dosul stâniei”, „în strunga de oi”, și încredințează acest ceremonial chiar ucigașilor săi. Astfel „

cel ungurean/ și cu cel vrâncean” devin din tovarăș de transhumanță și apoi ca odioși complotiști, pioși coparticipanți la ceremonialul îngropăciunii. Se vede clar că asasinatul se petrece doar în mintea ciobanului moldovean și de aceea nu este preocupat decât de punerea în scenă cât mai impresionant a unui ceremonial al îngropării sale.

Deci nu resemnare, nu fatalism, nu scepticism. Din contra optimism. Miorița este un triumf al vieții împotriva morții, pus în lumină prin această „liturghie cosmică”, un as din mâneca ciobanului mioritic. Autorul anonim care a fost și este permanent în căutarea frumosului, a eticului în tot ce face, găsește frumosul și în moarte. Cu alte cuvinte găsește, precum spune Arghezi și „ în bube mucegaiuri și noroi... frumuseți și prețuri noi”.

Teoria fatalistă, a resemnării este cea mai dezavantajoasă pentru noi, periculoasă chiar în definirea existenței noastre. Așadar, fatalism?! Un "fatalism" greu de acceptat într-o perioadă în care neamul românesc era chemat de istorie să se împlinescă în sfârșit pe plan european..

Ș-apoi să ne reamintim versul trecut voit sau nu neobservat, neluat în seamă: „și de-o fi să mor”. Autorul anonim nu spune și cum „ o fi să moară”. Ar putea să moară într-o luptă vitejească în bâte, în topoare, în care șim bine „Unde-i unul nu-i putere...unde-s doi puterea crește! Și ucigașii sunt doi. Sau poate fi ucis în somn, dormind „iepurește”, cum spune poporul, sub aripa stâniei, pentru a păzii oile de sălbăticiuni. Sau chiar „mișelește”, înjunghiat pe la spate într-o negociere a pretențiilor. precum Toma Alimoș de către boierul Manea. Deci nu poate fi adusă în discuție ideea acceptării fără luptă a destinului, atâta timp cât acest „ de-o fi să mor”, lasă posibilitatea și acestor întrebări: „ În ce condiții”. Iar ciobanul nu face altceva decât își imaginează posibila moarte, își pregătește un ceremonial care să îndulcească moartea, concepând-o ca o reintegrare în calmul și liniștea naturii, ca pe nuntă cu „o mândră crăiasă/ a lumii mireasă”

Trăit departe de lume, în singurătatea munților, departe de ai săi, având ca prieteni oile, câinii, fluierile și apoi munții, brazii pâltașii „ frățiori”, dormind sub cerul liber acoperit de stele, mângâiat de lună, toți și toate îi vor fi alimentat imaginația, văzându-i ca actorii participanți la „nunta sa” cu acea „ fată de crai”.

Mihai Neamțu în articolul „Despărțirea de Miorița”, vorbește de fatalismul generat de Miorița și imperativul înnoirii, încercând să motiveze tragismul istoriei noastre ca afectat de atitudinea ciobanului moldovean. Și după ce expune cele mai înainte arătate: **„Să ne întrebăm: mai este actuală Miorița dacă vorbim despre viitor? Ce poate fi salvat din această capodoperă literară pentru supraviețuirea României în mileniul III? Concepția pastorală despre lume și viață nu te ajută să evoluezi în cadrele instituționale ale veacului nostru (cu tot ceea ce înseamnă acțiune, competiție și globalizare).”**

Iată cum se constătește atacul asupra Mioriței! „Noi, când ne distrugem

obiceiurile, de fiecare dată când vrem să ne promovăm țara, recurgem la tradiție...”(Ion Coja)

Creația în discuție nu este expresia unei concepții "fataliste" despre lume, ci o viziune grandioasă despre o victorie asupra morții. Iar această victorie are loc prin recurgere la absolut, cu chiar prețul morții.

Mai mult. „Poetul are în fața morții întotdeauna un as în mânecă - METAFORA”. „Mândrul ciobănel” scoate din mâneca sufletului său metafora grandioasă a nunții cosmice, prin care se vede reintegrat în natură. Iar ideea este subtil și măreț sugerată prin acel paralelism uman-natural, atât din portretul „măicuții bătrâne” făcut ciobanului, cât și din viziunea nunții cosmice.

Opinia atât de antiromânească a lui Mihai Neamțu este demontată și înfierată cu cuvânt românesc, „foc ce arde într-un neam ce fără veste / s-a trezit din somn de moarte ca viteazul din poveste” de către Ion Coja. O reproduc cu drag, cu sentimentul mândriei de a fi urmaș al ciobanului mioritic, dar și cel al trăirii pe viu în familia mea.

„Anticomuniști cu arma în mână, dispuși în orice clipă să se sacrifice pentru libertate și demnitate, au fost numai românii români! Niciun minoritar etnic sau religios printre partizanii anticomuniști din munții României! În Făgăraș sau în pădurea Babadagului, în Maramureș sau în munții Banatului, în Apuseni sau Vrancea, au suferit și s-au jertfit numai urmașii ciobănașului mioritic, care ortodox, care greco-catolic... Și atât! Alții nu au mai fost! Picior de ungur sau de sas, de evreu sau de țigan! De reformat sau adventist, care să fi urcat pe cărările de munte ale suferinței și jertfei... Ale demnității eroice!... Faptul că fiecare dintre acei partizani din munți, martiri și eroi deopotrivă, știau ca pe Tatăl nostru colinda baladei Miorița nu i-a făcut să lepede arma din mână! ...Ci, dimpotrivă!” scrie Ion Coja.

Și o asemenea experiență au trăit-o unii și la Soveja, ridicându-se împotriva comunismului prin anii 50.

Amintește Ion Coja că „părintele Radu Leonte din Sibiu, arestat în seara nunții sale, în iarna lui 1941, și întors la soția sa abia în septembrie 1964, întrebând cu teamă, cu sfială, cum e să stai în temniță 24 de ani?...a răspuns cam așa: „**Dragul meu, primii patru-cinci ani sunt mai grei, căci abia după aceea pricepi care este câștigul tău că te afli acolo...**”

Un răspuns a dat, peste ani, Mircea Eliade, care realizând un bilanț al marilor exegeze aplicate Mioriței, aduce în discuție, problema "terorii istoriei", o preocupare devenită aproape obsesie pentru istoricul religiilor. Moartea ciobanului este un răspuns la această teroare, ce ar putea fi valabil într-o lume contemporană dominată de absurd și represiune: **"Hotărârea aceasta de a te supune destinului nu trădează concepția pesimistă a existenței și nici pasivitatea de care s-a vorbit atât de mult. Mesajul cel mai adânc al baladei îl constituie voința ciobanului de a schimba sensul sorții sale, moartea ca fenomen inevitabil, de a-și transforma nenorocirea într-un moment al**

liturghiei cosmice, imaginându-și moartea în "nuntă cosmică, „mistică” îngăduind să-și biruie propria soartă.”

Au fost momente în istoria noastră când am fost striviți, fără a avea vreo șansă de a ne alege destinul, de a ne opune acestuia. Seamănă moartea ciobănașului, de ar fi avut loc vreodată, cu unele momente din istoria Neamului.

Vreau să mai amintesc, dincolo de mesajele atât de valoroase ce le emană Miorița, și valoarea artistică a poemei, prin care se situează între marile capodopere ale lumii., ca argument pentru păstrarea și studierea ei în școală.

Miorița, această baladă unică „în toată structura ei este așa de artistică, plină de simțire așa de înaltă pentru natura eternă, ... eu o socotesc drept cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru” scria „ Ceahlăul prozei românești,, , cel de al treilea mare Mihai al românilor,,.

Balada Miorița ascunde în testamentul ciobanului multiple SEMNIFICAȚII, idei. Ceea ce preocupă cel mai mult este mesajul acestei poeme ascuns în testament. Un mesaj complex pe care un simplu român, și apoi alții(Miorița are și ea caracter colectiv) l-a pus în acest poem - perlă a spiritualității românești, mesaj ce stăruie în fiecare din noi. Și totul prin procedee artistice de mare rafinament poetic. Se spune că în Miorița găsești mai multe mesaje decât cuvinte. Și așa adăuga că fiecare cuvânt așezat artistic, având marea capacitate de a spune adevărul, potențează mesajele.

Dar despre acestea în altă lucrare.

Iată câteva considerente pe care le-am reținut ca argumente ce dau Mioriței valoarea morală și artistică atât de mare, atât de complexă, încât chiar dacă o vom uita așa cum există pericolul acestui timp, nu vom uita niciodată ce am simțit când am citit-o. Trecerea ei în manuale, în pagini de cărți, de culegeri, ar părea că sunt o garanție a neutării ei. Și ne întrebă:- Oare e deajuns?, și „Oare nu-i păcat?!?!

Dar iată că și din cărți se cere scoaterea ei. Iar pentru aceasta s-a constituit și Asociația Anti-Miorița ce are ca obiective:

-înlocuirea conceptului de acceptare a unor valori perpetuate greșit de-a lungul timpului în societate, precum Resemnarea, Spiritul de Sacrificiu, Invidia și Lasitatea sau Fatalismul, valori care au generat un real prejudiciu de mentalitate, evoluție și moralitate cetățenilor români, cu cel de reformare a viziunii individului asupra propriei condiții, prin promovarea de valori precum Responsabilitate Civică, Asumare, Curaj, Respect, Unitate și Empatie.”

Și tot aici să reamintesc spusele unei judecătoare din județul Timiș, a cărei atitudine privind „ a fi judecător” o împărtășesc, dar nu și motivațiile: **”Generațiile întregi, crescute la umbra Mioriței, au deja înscrise lasitatea și defetismul în codul genetic. Lipsa de implicare, fuga de răspundere, veșnicul „nu se poate” sunt cartea lor de vizită.**

Comunismul i-a învățat pe cei mai mulți să tacă, cu capul plecat,

sperând că, târându-se, nicio sabie nu i-l va tăia. Pe cei puțini privilegiați i-a învățat să fie aroganți, obraznici și abuzivi, dar slugarnici cu puternicii zilei.”

La o atentă analiză a cestor afirmații, orice om pe care îl preocupă educația, profilul moral al neamului, fără a avea pregătirea de specialitate va observa că sunt motivații lipsite de temei. Nu Miorița este VINO VATUL. Ci altele și altele ce țin de amplul și complexul proces al educației continue prin toate mijloacele și formele. Există în manualele școlare, în programa școlară recomandări de texte literare ce sunt alese toată necorespunzător și care nu au ce căuta în procesul de educație pe care literatura îl potențează.

Nu Miorița induce acele atitudini amintite anterior, ci cu totul altele. Halowen-ul, filmele de groază, porno, cărțile și revistele porno și cu conținut obscen, perpetua reformare a educației.....și multe altele sunt nocive educației astăzi. Mai mult subminarea autorității învățătorului, profesorului prin diferite „dispoziții și circulare”. Dar să nu ne facem că nu observăm că și noi educatorii avem vina noastră, ce vine din indiferența și nesocotirea rolului educației prin talent, tact pedagogic, ce să prevină conflictul școală-elev-familie. Școala, compartimentul cultural al fiecărei localități unde se investesc bani mulți doar cu salariile, fără a se face ceva pentru educarea adulților dincolo de școală trebuie să-și coreleze eforturile în direcția cultivării acelor atitudini mai sus invocate: **Responsabilitate Civică, Asumare, Curaj, Respect pentru neam și țară, pentru tradiții, Unitate în cuget și în simțiri și Empatie.”**

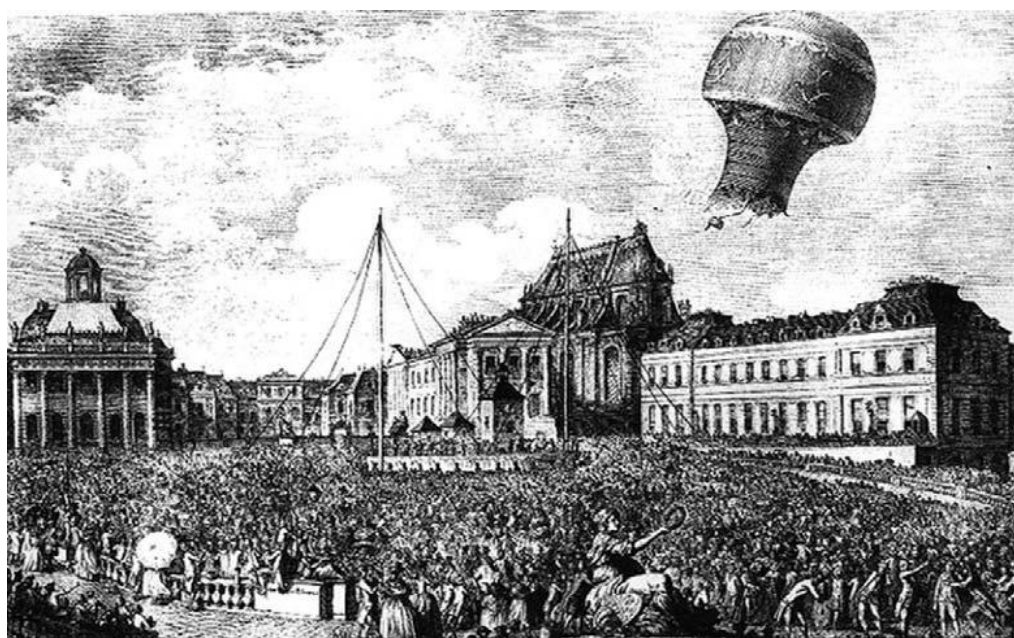
Apoi să scriem istoria neamului nostru corect, adevărată. Cărțile de istorie să spună adevărul. De la vitejia străbunilor, de la sacrificiul neamului învățăm cele mai sus spuse, dorite ca elemente definitorii ale profilului românului adevărat. Să scoatem la suprafață adevărul ce se tot conturează, pe care străinii chiar îl recunosc, acela că civilizația noastră stă la baza tuturor civilizațiilor. Să spunem și să convingem cine suntem cu adevărat.

Importăm idei, forme fără fond, obiceiuri străine neamului, fără discernământ, ci de dragul emancipării europene, mai degrabă din servilism. Și acestea ne distrug ca nație, nu Miorița. Recent se propunea ca elevii să fie instruiți să mănuiască armele, pistolul, deci să vină la școală, la petreceri înarmați. Dar de ce nu îi obligăm să învețe dansurile noastre populare: hora, sârba etc., tradițiile noastre atât de frumoase. În Grecia nu poți să iei bacalaureatul dacă nu știi dansurile populare grecești. Spune „nea Mărin” - regretatul Amza Pelea: „- Mă fraților, văzut-ați voi pe americani jucând Capra...?!”

Așadar, să lăsăm Miorița în matca ei românească, în pagini de carte, în programele școlare și să învățăm copiii să interpreteze corect mesajele Mioriței și să lăsăm Miorița în casa ei, care este a părinților, a străbunilor noștri.

Secțiunea a III - a

ȘTIINȚE EXACTE ȘI TEHNICE

**PROF.UNIV. DR. MARGARETA PONI (1889-1973).
MĂRTURII DE REFERINȚĂ BIOGRAFICĂ ȘI
ȘTIINȚIFICĂ**

*Monica NĂNESCU, Oana FLORESCU
Complexul Muzeal Național "Moldova" Iași
Muzeul Științei și Tehnicii "Ștefan Procopiu"*

1. Date biografice

Profesor, cercetător și om de cultură, Margareta Poni (Fig. 1) s-a născut la Iași, în data de 9 martie 1889⁷, la ora 10 dimineata, în casa de pe strada Kogălniceanu, nr. 9. Părinții săi au fost ilustrul profesor chimist Petru Poni și scriitoarea junimistă Matilda Cugler Poni.

8

Fig. 1. Margareta Poni

9

Fig. 2. Petru și Matilda Poni, părinții Margaretei

⁷ În certificatul de naștere este greșit trecut anul nașterii ca fiind 1899, pentru că tatăl, Petru Poni ar fi avut 58 de ani, fiind născut în 1841 și nu 48 de ani cum scrie în actul de naștere. Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Margareta Poni, Dosar nr. 1

⁸ Arhiva Muzeului Poni-Cernătescu

⁹ Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Fotografii, Dosar nr. 216

Margareta Poni a avut șapte frați și surori: Petru (1867-1921), Elena (1868-1919), Lucia (1878-1956), Alexandru (1879-1950), Ioan (1880-1881), Ecaterina (15 noiembrie 1882–10 august 1883) și Viorica (16 decembrie 1890–octombrie 1903). Din cauza diferenței mari de vârstă dintre frați, Margareta Poni a crescut mai mult singură.

10

Fig. 3. Elena Poni (1868-1919)

11

Fig. 4. Petru P. Poni (1867-1921)

12

Fig. 5. Viorica, Lucia, Margareta

La vârsta de doi ani, Margareta Poni, alintată Coca sau Eta, se afla la București, împreună cu familia, Petru Poni, tatăl ei fiind ales, în 1891, Ministru al Instrucțiunii publice și al Cultelor. În capitală locuiau într-o casă elegantă situată pe strada Dorobanților la numărul 59, închiriată de la Ion Brătianu.

Dintr-o scrisoare¹³ a lui Alexandru Poni trimisă bunicilor, la Iași și datată 15 noiembrie 1891, aflăm că Margareta știa deja să scrie la vârsta de doi ani (Fig. 7).

¹⁰ Arhivele Naționale Iași – Fond familial “Poni”, Mapa “Fotografii”, dosar nr. 7

¹¹ Arhivele Naționale Iași, Fond familial “Poni”, Mapa “Fotografii”, dosar nr. 21

¹² Arhivele Naționale Iași, Fond familial “Poni”, Mapa “Fotografii”, dosar nr. 283

¹³ Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Petru Poni, dosar nr. 1626

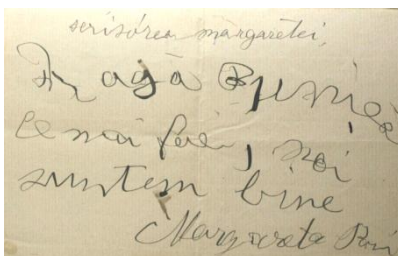

Fig. 7. Scrisul Margaretei Poni la vârsta de doi ani

În aceeași perioadă, Margareta îi însoțea pe părinții săi în străinătate, bucurându-se de întreaga lor apreciere. Profesorul Petru Poni îi arăta multă încredere și o îndemna să învețe tot ce era necesar ca să știe să se descurce în acel context: *“Hai cu mine să vezi cum iau biletele, cum se înregistrează bagajele, cum se face revisia vamală, pentru ca atunci când vei pleca numai cu mămuța tu să mă înlocuiești așa ca să nu aibă nicio grijă”*.

În data de 1 iunie 1901, Margareta Poni este admisă în clasa I de liceu, pregătită de profesori particulari¹⁴. În perioada 1911 – 1912 studiază sculptura la Paris, deoarece tatăl ei era convins de talentul Margaretei pentru artele frumoase, apoi, în 1914, după revenirea în țară, se înscrie la Facultatea de Drept a Universității Alexandru Ioan Cuza, unde devine licențiată. Mai târziu, se înscrie la Academia din Montpellier, la Facultatea de Filosofie, specializarea Latină și Limbi vii, în data de 24 iunie 1925.

Preocupată și de treburile casnice, Margareta Poni se îndeletnicea cu amenajarea grădinii din jurul casei. Câteva fragmente de scrisori din corespondența cu tatăl său dovedesc acest interes deosebit. Le prezentăm în continuare: *“Dragă Mărgărică, am primit astăzi scrisoarea ta (cu data 29/V) în care îmi spui tot ce ai făcut în grădină. Și eu am cumpărat sămânțe după lista ta. Sunt însă câteva pe care nu le-am găsit. Cepele de zambile, mi-au spus că se cumpără toamna. Tuberoza și chicorée frisée nu erau în magazinele la care am fost. Am găsit sămânță de Anghenari de Laon. Tu vei găsi poate în cartea de grădinărie modul și epoca în care trebuie sămănat și îngrijirea ce trebuie să li se dea”*¹⁵. Răspunsul Margaretei nu întârzie: *“Tătuță dragă, Azi am mai cumpărat niște răsaduri de curechi care cred că au să se prindă foarte bine căci chiar acuma a început din nou să ploaie... Între ploi s’a mai sămănat în grădină fasole, bob, castraveți și cartofe însă merge încet fiind-că e glod mare. Copacii au fost toți sapați. O mie de sărutări, Margareta”*.¹⁶

¹⁴ Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Petru Poni, inv. 565/26

¹⁵ Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Margareta Poni, dosar nr. 373

¹⁶ Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Petru Poni, dosar nr. 1282

Fig. 11. Margareta Poni în grădina casei

În anul 1928, la îndemnul profesorului Radu Cernătescu, Margareta s-a înscris la Facultatea de Științe a Universității din Iași, iar după trei ani de la prezentarea lucrării de licență în domeniul chimiei, din 30 iunie 1931, devine doctor în chimie la Universitatea Mihăileană din Iași, cu mențiunea Foarte bine. Teza de doctorat este intitulată *Combinății complexe ale diaminelor izomere ciclice cu săruri metalice*.

După susținerea doctoratului a lucrat ca asistentă în cadrul laboratoarelor de fizică, chimie-fizică și analitică, chimie anorganică de pe lângă secția de fizico-chimice a Facultății de Științe.

17

Fig. 12. Petru Poni și Margareta Poni în laboratorul de chimie minerală

¹⁷ Arhivele Naționale Iași, Fond familial “Poni”, Mapa “Fotografii”, dosar nr. 138

2. Activitatea didactică și științifică

Ca asistent universitar la Școala politehnică “Ghe. Asachi” din Iași, este recompensată cu Medalia Centenarului Regelui Carol I, în data de 9 mai 1939¹⁸.

În timpul celui de al Doilea Război Mondial, Margareta Poni și sora sa, Lucia Poni, împreună cu profesorul Radu Cernătescu sunt refugiați la Zlatna, în județul Alba, fiindu-le pusă la dispoziție o locuință aflată în proprietatea lui George Suci¹⁹.

Casa a fost lăsată în grija familiei Ion Palamaciuc. Din inventarul realizat de Margareta Poni, la întoarcerea din refugiu, aflăm multe lucruri interesante legate de compartimentarea casei și piesele de mobilier existente la momentul respectiv. Astfel, casa era compusă din hol de primire, salon, cancelarie (birou), salonaș, dormitor, baie. Margareta Poni a întocmit și un inventar cu piesele de mobilier și obiectele de artă distruse sau furate în timpul războiului, daunele ridicându-se la suma de 18 milioane de lei²⁰.

Margareta Poni îl însoțește pe profesorul Radu Cernătescu o dată cu trecerea acestuia la catedra de chimie anorganică și analitică a Universității (1940), continuând să îi fie asistentă.

În mod treptat, a trecut prin toate gradele didactice universitare: șef de lucrări, conferențiar, profesor universitar și profesor consultant la catedra de chimie anorganică și analitică, care a funcționat, după 1948, în cadrul Facultății de Chimie a Universității.

După reorganizarea Academiei Române, în 1948, a devenit colaboratoarea academicianului Cernătescu în cadrul Institutului de Chimie, a filialei Iași a Academiei.

Activitatea Margaretei Poni la Institutul de Chimie Petru Poni a început în anul 1949, iar din 1951 a devenit șef de laborator apoi a ocupat postul de șef de secție.

¹⁸ Conform Decretului Regal Nr. 1915 din 5 mai 1939, publicat în Monitorul Oficial Nr. 106 din 9 mai 1939

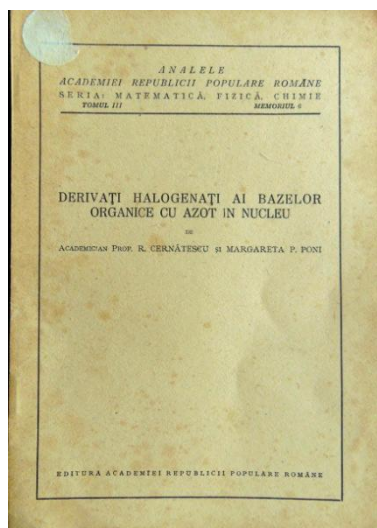
¹⁹ Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Radu Cernătescu, dosar nr. 51.

²⁰ Arhivele Naționale Iași, Fond familial Poni, Mapa Lucia Poni, dosar nr. 38

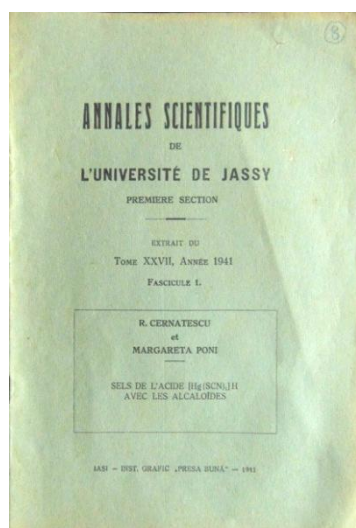
Fig. 13. Radu Cernătescu, Radu Ralea, Margareta Poni

Activitatea sa de cercetare științifică este strâns legată de cea a academicianului Radu Cernătescu. Tematica cercetării științifice se regăsește în domeniul combinațiilor complexe, pe care l-a abordat și în teza de doctorat.

22

Fig. 14. Derivați halogenați ai bazelor cu azot în nucleu

23

Fig. 15. Săruri acide cu alcaloizii

Margareta Poni a elaborat peste 80 de lucrări științifice din domeniul chimiei preparative, sinteze de complexe organice, sinteze de combinații cu acțiune bactericidă și bacteriostatică, analize fizico-chimice prin metoda

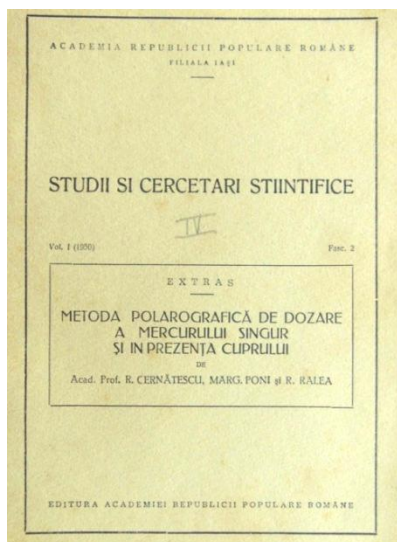
²¹ Arhiva Muzeului Poni-Cernătescu

²² Arhiva Muzeului Poni-Cernătescu

²³ Arhiva Muzeului Poni-Cernătescu

polarografică etc.

S-a numărat printre fondatorii Filialei din Iași a academiei Române și a Institutului de chimie macromoleculară *Petru Poni*. A elaborat noi cercetări privind substanțele complexe obținute cu diferite amine ciclice și săruri metalice. Împreună cu profesorul Cernătescu a obținut compuși halogenați ai bazelor organice cu atom de azot în heterociclu (Fig.13).

În colaborare cu Radu Cernătescu, M. Papafil, Elena Culianu și M. Bostan, a studiat formarea sărurilor simple și complexe ale acidului nicotinic și a acidului aurintricarbonic. Tot în această grupă de cercetări, am îngloba și formarea derivaților halogenați ai bazelor organice cu azot în nucleu (1950) cât și sărurile acidului beta naftoic (1947).

A contribuit la cercetări polarografice inițiate de profesorul Radu Cernătescu, privind dozarea unor elemente chimice²⁴.

Împreună cu profesorul Cernătescu, Margareta Poni a făcut numeroase lucrări de chimie analitică, dând o serie de metode originale pentru dozarea cationilor și anionilor.

Margareta Poni, împreună cu Radu Cernătescu, a îmbogățit cursul de chimie anorganică ținut de Petru Poni și modernizat, mai târziu, de Nicolae Costăchescu, ridicându-l la rangul de *Tratat elementar de chimie anorganică* (1951). Acest curs a servit multor generații de studenți și profesori.

Fig. 16. Radu Ralea, Eugen Papafil, Mariana Papafil, Antonie Ablov. C. Budeanu, Margareta Poni, rectorul Ion Creangă

²⁴ Savel Ifrim, **Contribuții ieșene în știința chimică**, Ed. Performantica, Iași, 2011

²⁵ Arhivele Naționale Iași, Fond familial "Poni", Mapa "Fotografii", dosar nr. 138

Pentru activitatea didactică și de cercetare desfășurată timp de aproape patru decenii, Margareta Poni a fost distinsă cu titlul de Profesor universitar emerit.

Pensionată de la catedră, în 1966, precum și din funcția de șef de secție de la *Institutul de chimie Petru Poni*, Margareta Poni a continuat să urmărească și să se implice activitatea de cercetare a institutului de care a fost legată sufletește până la stingerea din viață de la 18 septembrie 1973. A fost înmormântată la cimitirul Eternitatea din Iași, alături de părinții și familia sa.

Bibliografie

1. ****Arhiva Muzeului « Poni-Cernătescu »* ;
2. ****Arhivele Naționale Iași, Fond Familial Poni, Mapa Margareta Poni, Mapa Radu Cernătescu, Mapa Fotografii* ;
3. *Ifrim, S., Contribuții ieșene în știința chimică, Editura Performantica, Iași, 2011* ;
4. *Petrovanu, M., Herșcovici, M., Istoria chimiei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967*

EVOLUȚIA UNOR INSTRUMENTE ȘI DISPOZITIVE GEOMETRICE UTILIZATE ÎN MATEMATICĂ, ARHITECTURĂ ȘI CONSTRUCȚII (VI) - CURBA OVOID-

Cantemir LORIN, Constantin ANTONOVICI, Andrei ȘTEFAN
membru ASTR, Universitatea Tehnică "Gheorghe Asachi" din Iași
prof. gr. I, Piatra-Neamț
prof. gr. I, Buhuși, jud. Bacău

În unele dicționare, precum [1], [2], [3], noțiunea de ovoid nici nu este amintită, iar în altele, (exemplu [4]), noțiunea este tratată inexplicit, oferind posibilitatea unor confuzii, ca în definiția următoare: ovoid = în formă de ou, oval, ovoidal, oviform (lat. ovum –ou, gr. eidos – formă). Dar, se știe că ovoidul este un corp, având o [suprafață de revoluție](#) cu o singură axă de [simetrie](#), în timp ce ovalul este o suprafață plană cu două dimensiuni.

Noi am încercat să precizăm noțiunea respectivă. Curba - ovoid este o figură plană, închisă, formată din patru arce circulare (câte două egale) racordate între ele, simetrică numai față de o axă. Denumirea ei provine de la asemănarea cu forma unui ou, iar prima utilizare cunoscută este în 1776.

Comunicarea respectivă este formată din șase părți:

- I) Elemente teoretice și construcții cu rigla și compasul;
- II) Obținerea curbei - ovoid prin transformările unor curbe clasice;
- III) Curba - ovoid ca loc geometric;
- IV) Relații funcționale care se reprezintă grafic prin curbe - ovoid;
- V) Aplicații practice;
- VI) Bibliografie.

I) Pentru construcția curbei sunt necesare câteva elemente de racordare a două cercuri prin arce de cerc, detaliate în [6].

§ 1. Construcția curbei – ovoid

Reprezentarea grafică se realizează cu ajutorul a patru arce de cerc în următoarele situații:

1. Se cunoaște axa mică.

Se dă: axa mică AB; **se cere:** curba - ovoid cu această axă:

(1) Pe o dreaptă considerăm segmentul AB; (2) Mediatoarea m prin mijlocul O_1 , va conține axa mare a curbei; (3) Cu vârful compasului în O_1 se trasează cercul de rază $R = AB/2$; (4) Fie O_2 punctul de intersecție al cercului cu axa mare; (5) Se construiesc apoi semidreptele $[AO_2$ și $[BO_2$, (6) Cu vârful compasului în A, respectiv în B, se trasează două arce de cerc de rază $AB = 2R$

începând de la B, respectiv A, până la intersecțiile F cu $[AO_2]$ și E cu $[BO_2]$; (7) Construcția se termină prin trasarea arcului de cerc cu centrul în O_2 și raza $r = O_2E$ (fig. 1).

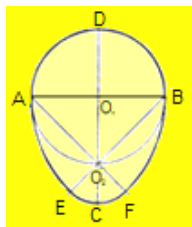

Fig. 1.

Nota: 1. Din figura 1 se poate obține ecuația curbei - ovoid: Notăm $O_1A = R$ și remarcând că $m(\widehat{ABE}) = m(\widehat{BAF}) = \pi/4$, obținem: ecuația cercului cu centrul în O_1 și raza $OB = OA = R$: $x = R \cos t$, $y = R \sin t$, $t \in [0, \pi]$; ecuația cercului cu centrul B raza $BA = BE = 2R$: $x = 1 + 2R \cos t$, $y = 2R \sin t$, $t \in (\pi, 5\pi/4]$; Ecuația cercului cu centrul în A și raza $AB = AF = 2R$: $x = -1 + 2R \cos t$, $y = 2R \sin t$, $t \in (7\pi/4, 2\pi]$;

Deoarece $AO_2 = BO_2 = R\sqrt{2}$, deci $O_2E = O_2F = r = 2R - R\sqrt{2}$, ecuația cercului cu centrul în O_2 și raza $O_2E = O_2F$ devine: $x = (2R - R\sqrt{2}) \cos t$, $y = -1 + (2R - R\sqrt{2}) \sin t$, $t \in (5\pi/4, 7\pi/4]$.

Deci, ecuațiile parametrice ale curbei - ovoid pentru $t \in [0, 2\pi]$ sunt:
 $x(t) = R \cos t$, $t \in [0, \pi]$ + $(1 + 2R \cos t)$, $t \in (\pi, 5\pi/4]$ + $(2 - \sqrt{2})R \cos t$, $t \in (5\pi/4, 7\pi/4]$ + $(-1 + 2R \cos t)$, $t \in (7\pi/4, 2\pi]$ și
 $y(t) = R \sin t$, $t \in [0, \pi]$ + $2R \sin t$, $t \in (\pi, 5\pi/4]$ + $(-1 + (2R - R\sqrt{2}) \sin t)$, $t \in (5\pi/4, 7\pi/4]$ + $2R \sin t$, $t \in (7\pi/4, 2\pi]$.

2. Tot din această figură putem calcula raportul dintre axe. Notând axa mică $AB = 2a$, $AO_1 = a$, $AO_2 = a\sqrt{2}$. Deci $O_2F = O_2C = 2a - a\sqrt{2} = (2 - \sqrt{2})a$. Prin urmare, $CD = 2a + (2 - \sqrt{2})a = (4 - \sqrt{2})a$, raportul AB / CD fiind $2 / (4 - \sqrt{2}) = (4 + \sqrt{2}) / 7 \cong 0,773$

3. Putem, de asemenea, calcula aria limitată de această curbă, precum și lungimea ei. În afară de utilizarea calculului integral, aceste elemente se pot calcula și prin metode elementare, chiar cu cunoștințe de gimnaziu. Astfel, aria este suma ariilor semidiscului cu raza AO_1 cu a sfertului de disc cu raza AB și a sfertului de disc cu raza EO_2 . Se ajunge la rezultatul $A = (3 - \sqrt{2}) \pi R^2$.

Pentru lungimea curbei se adună lungimile arcelor de cerc care limitează discurile anterioare. Obținem $L = [(6 - \sqrt{2}) / 2] \pi R$

2 Se cunoaște axa mare (prima metodă)

Se dă: axa mare CD ; **se cere:** curba- ovoid cu această axă

(1) Trăsăm două cercuri cu centrele pe CD de raze R_1 și R_2 care să treacă prin C, respectiv D; (2) Considerăm un punct T pe unul din ele; (3) Le racordăm apoi prin două arce simetrice tangente interior prin T și simetricul său U față de CD (fig. 2).

Nota: 1. Detalii despre racordare în [6];

2. În cazul când $R_1 = R_2$ se obține un oval.

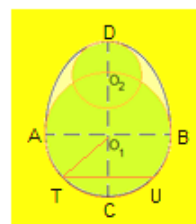

Fig. 2.

3. Se cunoaște axa mare (metoda a doua)

Se dă: axa mare CD; **se cere:** curba- ovoid cu această axă;

(1) Axa mare CD se împarte în șase părți egale $CE = EF = \dots = ID$; (2) Cercul cu centrul în H și raza HD intersectează dreapta perpendiculară în H pe CD în punctele A și B (AB este axa mică); (3) Cercul cu centrul în H și raza HC intersectează dreapta

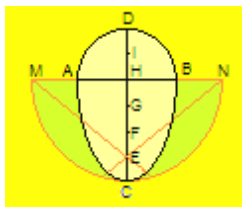

Fig. 3.

AB în M și N; (4) Arcul de cerc cu centrul în N și raza AN taie dreapta ME în P (punct de racordare); (5) Analog, arcul de cerc cu centrul în M și raza BM taie dreapta NE în Q (punct de racordare); (6) Curba se închide cu arcul de cerc cu centrul în E și raza $EP = EQ = EC$ (fig. 3).

Nota: Metoda e aplicată la realizarea tuburilor pentru canalizare și drenaj. Mai multe amănunte în V.

4. Se cunosc ambele axe (metoda întâi)

Se dau: axa mică AB și cea mare CD; **se cere** curba - ovoid.

(1) Trasăm cercul cu diametrul AB care trece prin C și are centrul în O_1 ; (2) Trasăm apoi cercul cu centrul O_2 pe CD, care trece prin D și are raza $O_2D < O_1C$; (3) Racordăm apoi cele două cercuri prin două arce de cerc tangente interior prin A, respectiv B (fig. 4).

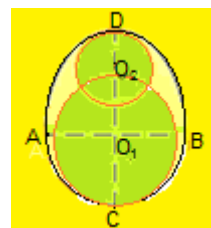

Fig. 4.

Nota: Detalii despre racordare în [5] și [6].

5. Se cunosc ambele axe (metoda a doua)

Se dau: axa mică AB și cea mare CE; **se cere:** curba-ovoid

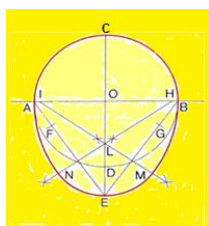

Fig. 5.

(1) Pe o dreaptă se fixează AB, axa minoră a ovoidului; (2) Se trasează mediatoarea lui AB și notăm cu C și D intersecțiile ei cu cercul de diametrul AB; (3) Extindem diametrul CD până la dimensiunea dorită a axei principale CE; (4) Pe segmentele AE și BE pornind de la A și B, se raportează cu compasul AF și BG egale cu DE; (5) Desenăm mediatoarea segmentului FE (fig. 5) și o prelungim până la punctul H (centru de racordare) aflat pe AB; (6) Repetăm operația cu segmentul GE, identificând punctul I (centru de racordare) de pe AB; (7) Cele două mediatoare se vor întâlni în punctul L (centru de racordare); (8) Cu vârful compasului în I și raza IB, se descrie arcul BM; (9) Analog, cu centrul în H și raza HA se descrie arcul AN; (10) În final, arcul cu centrul în L și raza LE, încheie curba - ovoid.

6. Se cunosc razele cercurilor și distanța dintre centrele lor

Se dau: R, r și a ; **se cere:** curba - ovoid respectivă.

Pentru ca această construcție să fie posibilă trebuie ca $R > r$ și $a > R - r$.

(1) Se trasează cercurile $C(R, O)$ și $C_1(r, O_1)$; (2) Perpendiculara în O pe linia OO_1 taie cercul $C(R, O)$ în A și B ; (3) Pe (OA) considerăm punctul O_2 astfel încât $O_2A = r$; (4) Mediatoarea segmentului O_1O_2 intersectează dreapta AO în O_3 , care este

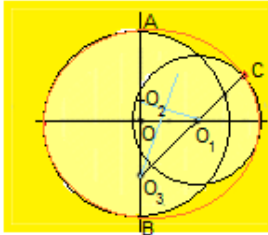

Fig. 6.

centru de racordare; (5) Arcul de cerc trasat cu vârful compasului în O_3 și raza O_3A intersectează cercul C_1 în punctul de racordare C ; (6) Construcția se încheie reluând etapele (3), (4) și (5) în punctul B (fig.6).

Nota: Dacă raportăm figura la un sistem ortogonal de axe ($Ox =$ linia centrelor și $A \in Oy$), atunci centrul de racordare O_3 are coordonatele: $x = 0$ și $y = [(R-r)^2 - a^2] / 2(R-r)$, iar raza sa, $O_3A = O_3C = [a^2 + R^2 - r^2] / 2(R-r)$.

Punctele de racordare au coordonatele $x_A = 0, y_A = R$, iar $x_C = [a(a^2 + R^2 - r^2)] / [a^2 + (R-r)^2]$, $y_C = r[a^2 - (R-r)^2] / [a^2 + (R-r)^2]$.

Ordonatele punctelor B și D sunt opusele celor lui A și C (fig. 6).

II. Curbele - ovoid obținute prin modificarea ecuațiilor unor curbe cunoscute.

Ilustrăm aceasta prin trei cazuri:

1) De la ecuația cercului $x^2 + y^2 = 1$, formăm ecuația $x^2 + t(x)y^2 = 1$ și înlocuind pe $t(x)$ cu diferite funcții vom avea diverse curbe - ovoid.

Două exemple:

a) în figura 7 a: În roșu: cerc pentru $t(x) = 1$; în albastru: ovoid pentru $t(x) = \exp(x \ln 2)$ și în verde: ovoid pentru $t(x) = \exp(x \ln 3)$;

b) Potrivit lui Jurgen Koller, Don M.

Jacobs, SUA a obținut o frumoasă curbă ovoid prin înlocuirea în ecuația cercului $x^2 + y^2 = 1$ cu $t(x) = 1,4^{x-1,6y}$ rezultând relația exponențială $x^2 + (1,4^{x-1,6y})^2 = 1$ a cărei grafic este redat fig. 7 b.

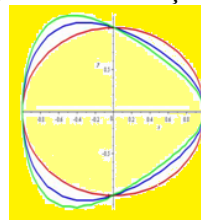

Fig. 7. a

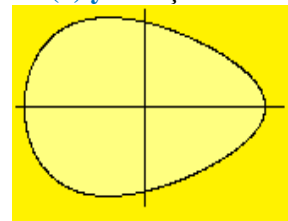
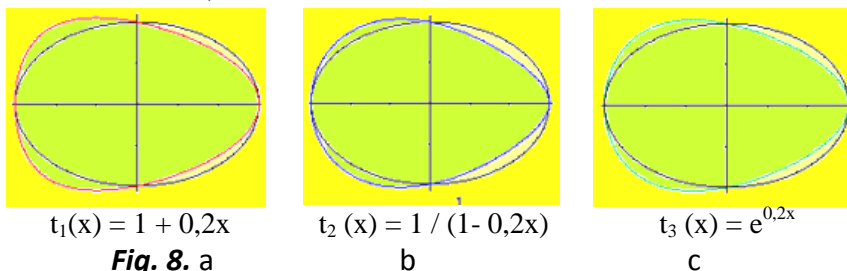

Fig. 7. b

2) Un alt exemplu îl constituie modificarea ecuației unei elipse prin înlocuirea numitorului termenului y^2 cu o funcție adecvată $t(x)$, astfel încât imaginea să devină mai mare pe partea stângă a axei ordonate și mai mică pe partea dreaptă. Astfel, începând cu ecuația elipsei (1) $x^2 / 9 + y^2 / 4 = 1$, prin înmulțirea numitorului lui y^2 cu $t(x)$ se obține: (2) $x^2 / 9 + y^2 / 4t(x) = 1$. Cele trei exemple de mai jos prezintă trei astfel de funcții pentru $t(x)$ care oferă curbe - ovoid, elipsa inițială fiind reprezentată grafic cu culoarea neagră.

În figura 8 a, $t_1(x) = 1 + 0,2x$ se obține curba ovoid roșie care se află în interiorul elipsei din partea dreaptă a axei y -lor, deoarece numitorul lui y^2 este mai mare ca 4, deci curbele aparțin unor elipse cu axe minore mai mici. Analog se poate

preciza de ce curba roșie din stânga axei y-lor se află în exteriorul elipsei negre (numitorul e mai decât 4).

În figurile 8 b și c, curbele - ovoid albastră și verde obținute pentru $t_2(x) = 1 / (1 - 0,2x)$, respectiv $t_3(x) = e^{0,2x}$, au aproximativ aceeași formă, deși, la prima vedere, ecuațiile sunt diferite. Dar, funcția $t_2(x) = 1 / (1 - 0,2x)$ poate fi scrisă ca seria geometrică după formula $1 / (1 - q) = 1 + q + q^2 + \dots$, care aici devine: $t_2(x) = 1 + 0,2x + 0,04x^2 + \dots$, iar funcția $t_3(x) = e^{0,2x}$ dezvoltată ca seria lui Taylor $f(x) = f(a) + [f'(a) / 1!](x-a) + [f''(a) / 2!](x-a)^2 + \dots$ pentru $a = 0$, este $t_3(x) = 1 + 0,2x + 0,002x^2 + \dots$.

Comparând cele trei funcții de mai sus, observăm că există inegalitățile: $t_1(x) < t_3(x) < t_2(x)$, ceea ce, grafic, înseamnă că ovoida roșie este în afară, cea verde în mijloc, iar cea albastră în interior.

3) Dacă substituim expresia $t_4(x) = (1 - kx) / (1 + kx)$ în ecuația $x^2 / 9 + y^2 / 4 t_4(x) = 1$, obținem figura 8 d:

- a) pentru $k = 0,1$ curba neagră;
- b) pentru $k = 0,2$ curba roșie;
- c) pentru $k = 0,3$ curba verde;
- d) pentru $k = 1/3$ curba albastră (triunghi), adică în funcție de valorile lui k , curba ovoid neagră devine triunghiul albastru

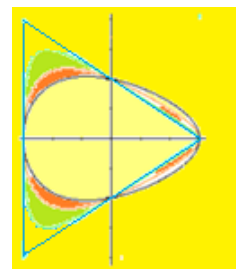

Fig. 8. d

Justificare pentru d) În cazul $k = 1/3$, $t(x) = (3 - x) / (3 + x)$, care înlocuită în ecuația (2) obținem: $x^2/9 + [y^2(3+x)] / [4(3-x)] = 1$ sau $4(x^2-9)(3-x) + 9y^2(3+x) = 0$, expresie echivalentă cu $(x+3)[-4(3-x)^2 + 9y^2] = 0$, de unde rezultă cele trei ecuații: $x+3 = 0$, $2x-3y-6 = 0$ și $2x+3y-6 = 0$, ale căror grafice sunt trasate în figura 8 c cu culoare albastră.

Generalizare Considerând elipsa (1) $x^2 / a^2 + y^2 / b^2 = 1$ și $k = 1 / a$, obținem $t_4(x) = (a-x) / (a+x)$, care înlocuită în (2) ne dă: $x^2/a^2 + [y^2(a+x)] / [b^2(a-x)] = 1$, sau $b^2(x^2-a^2)(a-x) + a^2y^2(8a+x) = 0$, echivalentă cu $(x+a)[-b^2(x-a)^2 + a^2y^2] = 0$. Aceasta descompusă în factori de gradul întâi $(x+a)[-b(x-a) + ay][b(x-a) + ay] = 0$, ne dă ecuațiile celor trei drepte: $x+a = 0$; $bx - ay - ab = 0$ și $bx + ay - ab = 0$, care pentru $a = 3$ și $b = 2$ sunt reprezentate în figura 8 d.

În [6] am prezentat construcția elipsei în coordonate polare. Metoda constă în intersectarea a două cercuri concentrice în O cu o semidreaptă mobilă [Ot, care taie cercul mic în D₁, iar pe cel mare în E₁. Paralelele la axele de coordonate prin aceste puncte se intersectează în M₁. Se cerea locul geometric al punctului M₁ când semidreapta [Ot se rotește. Construcția este menționată de matematicianul și

astronomul francez Philippe de Lahire în 1685.

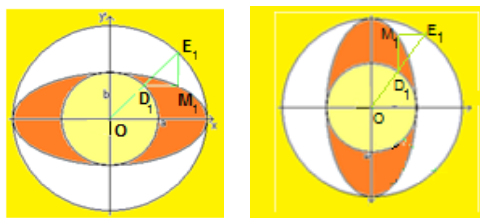

Fig. 9. a

b

Revenim asupra acestei construcții cu unele precizări: a) dacă M_1 are abscisa lui E_1 și ordonata lui D_1 , elipsa obținută are axa mare orizontală (fig. 9 a); b) dacă M_1 are abscisa lui D_1 și ordonata lui E_1 , elipsa are axa mare verticală (fig. 9 b).

Isaac **Newton**, matematician și fizician englez (1642 - 1726) a adus modificări acestei metode, considerând centrele cercurilor mici deplasate pe axa Ox. Deosebim și aici două situații: a) când secanta variabilă are originea în centrul O al cercului mare (fig. 10 a); b) când originea este în centrul O_1 al cercului mic (fig. 10 b).

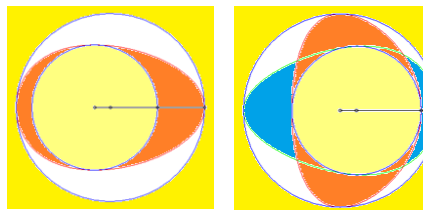

Fig. 10. a

b

Figurile 10 a și b sunt realizate pentru cazurile particulare $a=6$, $b=4$ și $d=1$.

Tot Isaac Newton a considerat și un alt caz de deplasare, și anume când centrul cercului mic se află pe cercul mare, adică $a = d = 6$ (fig. 10 c).

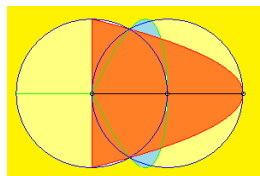

Fig. 10. c

2. Ovoidalele lui Newton pot fi trasate cu rigla și compasul, iar - mai nou - prin programare la calculator

Prezentăm prima metodă, când se cunosc ambele axe:

- (1) Stabilim pe Ox și Oy axele date, dar cu originea O deplasată lateral de mijlocul axei mari (de exemplu spre dreapta);
- (2) Arcul de cerc cu originea în O și raza OC taie dreapta OA în E;
- (3) Arcul cu centrul în A și raza EA taie segmentul AC în F;
- (4) Mediatoarea segmentului CF intersectează axa mare în G (centru de racordare) și prelungirea axei mici în H (centru de racordare);
- (5) Notăm cu L (centru de racordare) simetricul lui H față de O;
- (6) Arcul de cerc cu centrul în G și raza GC taie dreapta GH în P și pe LG în R;
- (7) Curba se finalizează prin trasarea arcelor PA (centrul în H, raza HA), RB (centrul în L, raza LB) și ADB (centrul în O, raza OD) (fig.11).

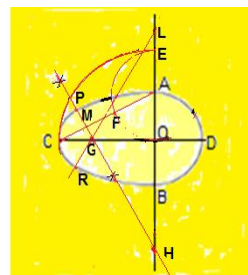

Fig. 11.

Matematicianul francez René Descartes (1596-1650), considerat inventatorul sistemului de coordonate carteziene a realizat, în legătură cu aplicațiile în optică, o descriere matematică a unor curbe care generalizează elipsa. În **La Geometrie**, a publicat în 1637, o secțiune de aproximativ 15 pagini pentru a discuta ceea ce el numea **elipsuri bifocale**. Un oval bifocal a fost definit acolo ca locul geometric al unui punct M care se mișcă într-un plan astfel încât $MP + m MQ = a$, unde P și Q sunt puncte fixe (focare) în

plan, iar m și a sunt constante care pot fi pozitive sau negative.

Nota: 1. În cazul $m = 1$ și $a > PQ$, se obține o **elipsă**, iar în cazul în care $m = -1$ și $a < PQ$ rezultă o **hiperbolă**, iar când P și Q coincid se obține un **cerc**.

2. Aceste curbe au fost, de asemenea, studiate și de **Newton** începând din 1664.

O metodă de desenare a anumitor ovaluri carteziene, deja folosită de Descartes, este analogă cu o construcție standard a unei **elipse** prin fir întins. James Clerk Maxwell a realizat o asemenea construcție folosind știfturi, creioane și șnururi. A întins un fir dintr-un știft (focar), l-a înfășurat în jurul unui bolț (al doilea focar) și a legat capătul liber al firului de un creion. Traiectoria trasată este un oval cartezian cu un raport 2 : 1 între distanțele de la cele două focare.

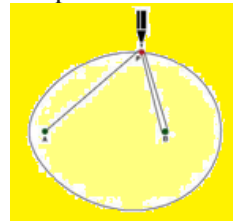

Fig. 12.

În figura 12 este redată construcția ovalului definit de $MP + 2MQ = a$.

Cu toate acestea, Newton a respins astfel de construcții ca fiind insuficient de riguroase. El a definit ovalul drept soluție a unei ecuații diferențiale, a construit subnormalele și a cercetat proprietățile optice.

Matematicianul francez Michel Chasles a descoperit în secolul al XIX-lea că, într-un oval cartezian definit de punctele P și Q , există, în general, un al treilea punct R , astfel încât același oval este de asemenea definit de orice pereche din aceste trei puncte.

Bazat pe aceasta, se poate realiza o construcție practică a unor curbe, folosind un creion, trei cuișe și un fir. Se știe că o modalitate simplă de a trasa o elipsă este să folosim un creion, două cuișe fixate pe o placă și un fir legat de ele. Vârful creionului care ține firul întins menține o sumă constantă a distanțelor față de cele două cuișe (focare), deci va trasa o elipsă (metoda grădinarului) (fig. 13 a).

Făcând același lucru cu trei cuișe, pe măsură ce se mută creionul în jurul triunghiului format de cele trei cuișe, capătul îndepărtat al buclei este prins pe diferite combinații de focare, uneori câte două cuișe și câteodată trei. (fig. 13 b).

Fiecare combinație corespunde unui arc eliptic diferit, unde fiecare arc este legat de arcele formate prin extinderea celor determinate de fiecare pereche de focare.

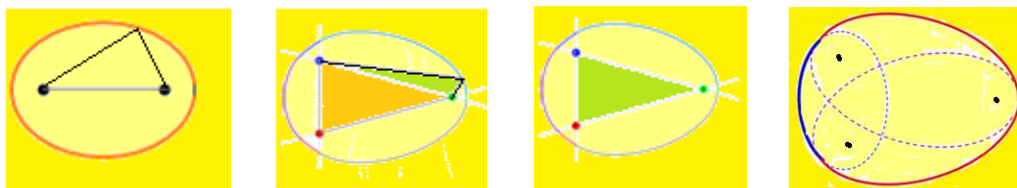

Fig. 13. a

b

c

d

Dacă cuișele sunt aranjate într-un triunghi isoscel, figura finală are o formă de ovoid (fig. 13 c).

Elipsele individuale care alcătuiesc curba sunt redată în figura 13 d.

Nota: Firește, alte aranjamente oferă diferite forme finale (fig 14)

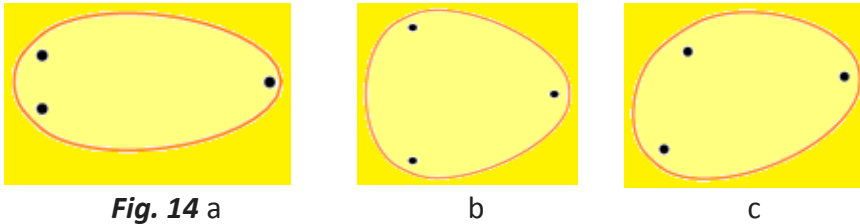

Fig. 14 a

b

c

James Clerk Maxwell a redescoperit aceste curbe, le-a generalizat la altele definite prin menținerea constantă a sumei ponderate a distanțelor de la trei sau mai multe focare și a scris o lucrare intitulată **Observații asupra figurilor circumscripționate având o pluralitate de focare**. O relatare a rezultatelor sale, intitulată **Pe descrierea curbelor ovale și a celor cu o pluralitate de focare**, a fost scrisă de J. D. Forbes și prezentată Societății Regale din Edinburgh în 1846, când Maxwell era la vârsta fragedă de aproape 15 ani.

III. Curbele - ovoid obținute prin rezolvarea unor probleme de locuri geometrice, cum rezultă din exemplele următoare:

1. Curba - ovoidul lui Kepler

Fie un cerc (C) cu diametrul $[OA] = a$ și un punct variabil P pe (C). Notăm cu Q proiecția lui P pe OA și cu M proiecția lui Q pe OP. Se cere locul lui M când P se deplasează. (fig. 15 a). În coordonate carteziene ecuația este $(x^2 + y^2)^2 = ax^3$, iar în coordonate polare $r(t) = acos^3 t$.

Curba, numindu-se și foliul sau oul lui Kepler, a fost studiată de Johannes Kepler în 1609 și de Vincenzo Viviani în 1647, iar graficul său este

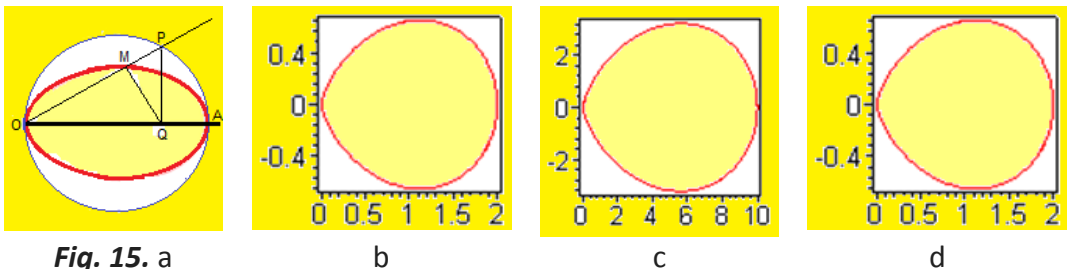

Fig. 15. a

b

c

d

redat în figurile 15: b) pentru $a = 1$, c) pentru $a = 5$ și d) pentru $a = 0,5$;

În cazul general se obține ecuația $(x^2 + y^2)(y^2 + x(x+b)) = 4axy^2$, noi prezentând graficele unor cazuri particulare:

1. Când $b = 4a$ se obține foliul simplu (curba oului, curba lui Kepler, ovoidul) reprezentat în figura 16 a pentru $a = 1$ și $b = 4$;

2. Când $b=0$, se obține bifoliu reprezentat în figura 6 b pentru $a=1$;
3. Când $b = a$, se obține trifoliu, reprezentat în 16 c pentru $a = b = 1$;
4. Când b se află în alte cazuri, se obține un trifoliu reprezentat în figura 16 d.

pentru $a = 4, b = 3$.

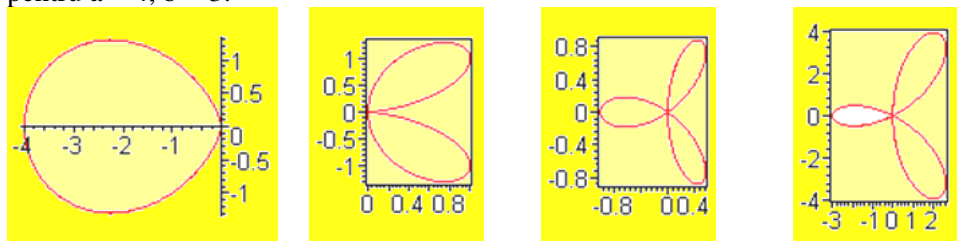

Fig. 16. a

b

c

d

2) Pe axa Ox a sistemului xOy se fixează un punct $A(a, 0)$ și un cerc de rază r , situat la distanța b de Oy (fig. 17 a). O dreaptă mobilă din A taie axa Oy în B și cercul în C . Paralelele prin B și C la axe se intersectează în P (fig. 17 b). Dacă punctul C se mișcă pe cerc, punctul P descrie o curbă - ovoid (fig. 17 c).

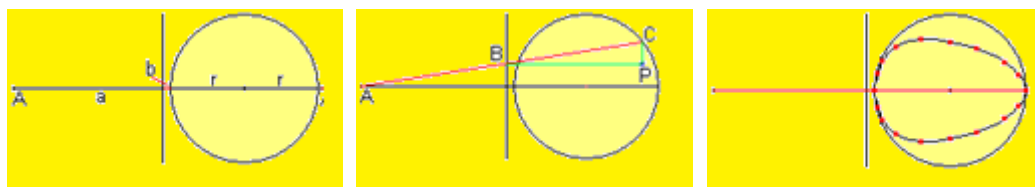

Fig. 17. a

b

c

3) Fie P un punct fix și un punct A , care se deplasează pe un cerc cu centrul în P , raza $r = PA$ și un segment $AQ = a$ (constant). Extremitatea liberă Q se mișcă pe o dreaptă care conține punctul P (fig.

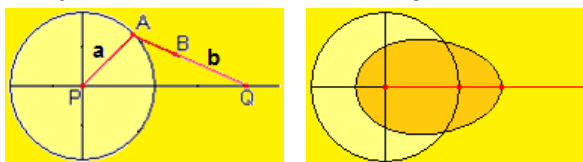

Fig. 18. a

b

18a) Punctul B de pe segmentul AQ , cu $BQ = b$ descrie o curbă-ovoid (fig. 18b)

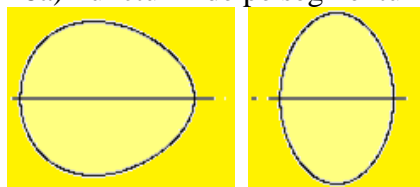

Fig. 19. a

b

IV. Curbele – ovoid ca imagini ale unor ecuații de gradele III și IV de forma I. $y^2 = p(x-a)(x-b)(x-c) \dots$

Prezentăm două exemple :

- a) $2y^2 = (x-1)(x-2)(x-3)$ (fig. 19 a) și
- b) $y^2 = (x-1)(x-2)(x-3)(x-4)$ (fig. 19 b)

sau forma II. polară.

Două exemple:

II. a) ecuația $r(t) = \cos^3 t$ produce foliul sau oul lui Kepler (fig. 20 a),

b) $r(t) = \sin^3 t + \cos^3 t$ dă un ou strâmb (fig. 20 b).

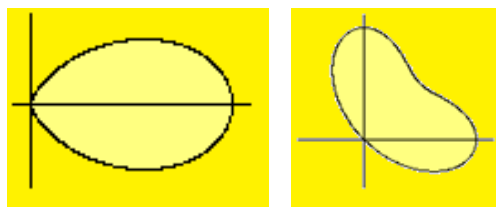

Fig. 20. a

b

Alte ecuații interesante: a) $y^4 + 10y^2x^2 + 5x^4 = y$ care ne dă oul lui Columb (fig. 21 a), și b) ecuația lui Florian Blaschke $x^{1.5} - 1,5^{0.5}x + y^2 = 0$ (fig. 21 b) care, prin generalizare devine $x^{1.5} - a^{0.5}x + y^2 = 0$, iar pentru $a = 1, 2, 3$ obținem curbele ovoid din figura 21 c.

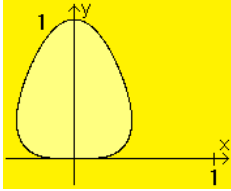
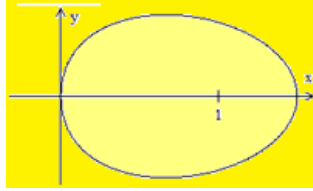
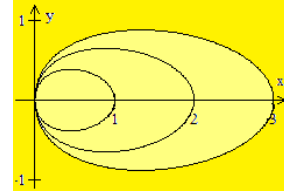

Fig. 21. a

b

c

Sunt relații ale căror imagini ne dau curbe multiple. Spre exemplu, ecuațiile

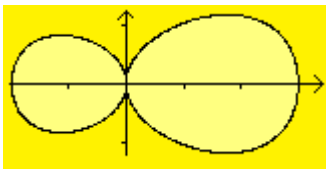
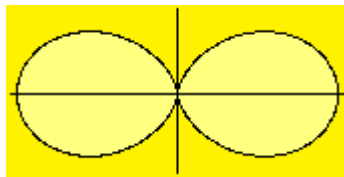

Fig. 22. a

b

$x^4 + 2x^2y^2 + 4y^4 - x^3 - 6x^2 - xy^2 = 0$ (fig. 22 a) și forma polară $r(t) = \cos^2 t$ (Münger 1894) produc ovoide duble (fig. 22 b).

Altele dau curbe - ovoid periodice, numite lanțuri. Exemple prin figurile 23

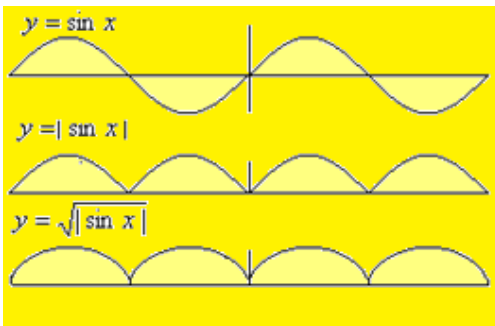
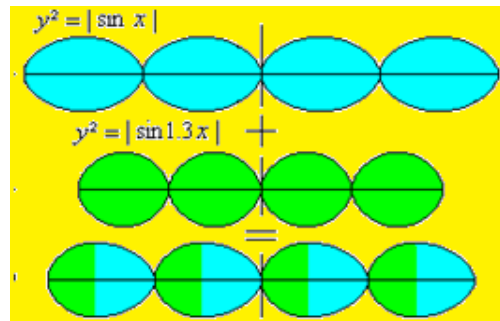

Fig. 23. a

b

Ecuația $y^2 = |\sin x + 0.1 \sin 2x|$ descrie un lanț de sinusuri (fig. 23 c).

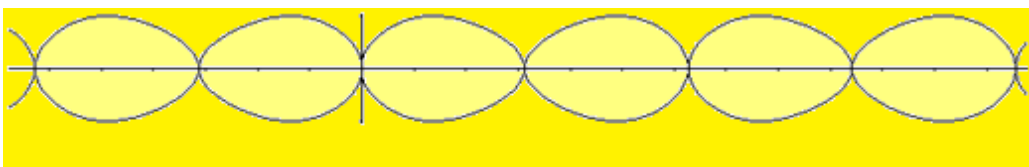

Fig. 23. c

V. Curbele – ovoid se pot obține și din alăturarea a două segmente din curbe cunoscute.

Exemplu: Se poate uni un semicerc cu o semielipsă ca în figura 24 sau alte combinații.

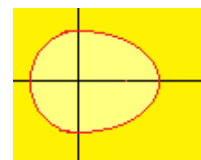

Fig. 24.

V. Aplicații în practică

Forma ovoidală poate fi întâlnită la profilul unor piese ale organelor de mașini, în construcții la canalizări și drenaje, în proiectarea unor rezervoare și cupatoare, la modele geometrice decorative, la unele ustensile casnice și articole sportive, jocuri etc.

Redăm câteva exemple:

1. Tuburile de drenaj sau de canalizare

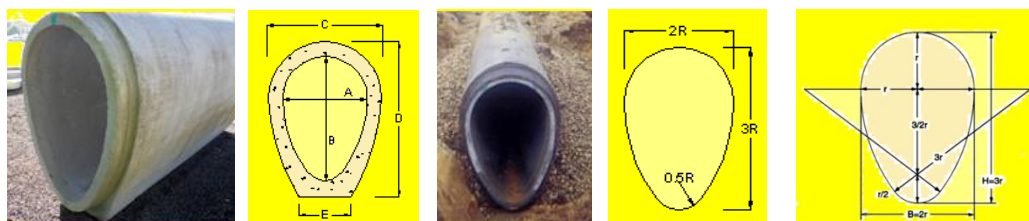

Fig. 25. a

b

c

d

e

Sunt recomandabile datorită unor caracteristici bine determinate (fig. 25):

- Conducta ovoidală are caracteristici de viteză mai bune la debite mici decât conductele circulare echivalente;
- Costurile de exploatare sunt și ele mai mici, în cazul în care canalizările pot fi stabilite fără a fi nevoie de pompare;
- Se curăță mai bine și, prin urmare, mai puțin risc de blocaj;
- Costuri reduse la săpat tranșee care rezultă din gradienti puțin adânci; e.

Capacitățile țevilor ovoidale sunt 1,6 ori capacitățile conductelor circulare la aceeași lățime, în timp ce vitezele sunt similare.

În urma calculelor de rezistență, s-a ajuns la concluzia că ovoidul cel mai indicat este cel în care raportul dintre axa mică **A** și cea mare **B** este $2/3$ (fig. 25 b, d). Dimensiunile standard de execuție în mm, pentru **A** și **B** sunt: (400, 600); (600, 900); (900, 1200).

2. Canal ovoidal colector

Proiectarea grafică a curbei – ovoid din interiorul tubului, începe (1) cu trasarea a două cercuri tangente exterior $C_1(O_1, r)$ și $C(O, R=2r)$. (2) Diametrul **AB** orizontal al cercului mare se împarte în 4 părți egale, obținându-se punctele O_2 și O_2^1 . (3) Se unesc O_2 și O_2^1 cu O_1 . (4) Se construiește mediatoarea segmentului $O_2^1O_1$ care

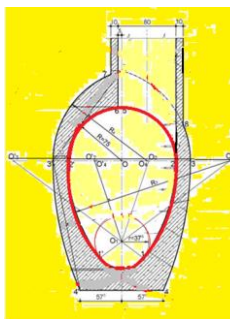

Fig. 26.

intersectează dreapta AB în O_3 (centru de racordare). (5) Notăm cu O_3^1 simetricul lui O_3 față de O. (6) Semidreptele obținute prin unirea lui O_3 și O_3^1 cu O_1 intersectează cercul mic dincolo de O_1 în punctele de tangență I și respectiv I^1 . (7) Se trasează arcul de racordare 2^{11} cu centrul în O_3 și apoi arcul simetric cu centrul în O_3^1

Pentru proiectarea curbei exterioare se procedează analog, dar se ține cont de precizările proiectantului: grosimea tubului, dimensiunea bazei de susținere mărime agurii de acces etc. Unele repere sunt prezentate în figura alăturată

3. Rezervoare și cuptoare

Multe rezervoare și cuptoare au fost proiectate și realizate sub formă de ovoid. De ce? Există mai multe motive posibile: Asociația "Eau-Vivante" a experimentat, cu ocazia creării unui rezervor de recuperare a apei de ploaie, faptul că forma unui ovoid pentru acest rezervor a permis ca apa să rămână curată mai mult timp. De asemenea, un cuptor de pâine de această formă, cu condiția ca gura lui să fie pe partea indicată în figura 27, distribuie mai bine căldura și permite

lopeții brutarului să acceseze cu ușurință toate punctele de pe talpă. În practică, arcul gurii cuptorului va fi construit în jurul punctelor E și F (R și S din diagrama din dreapta).

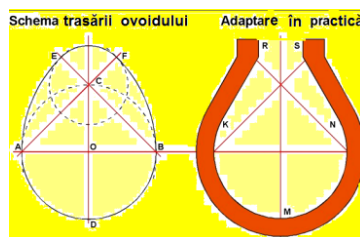

Fig. 27.

4. Rezervoare pentru fermentarea vinului

Fig. 28.

Potrivit lui Miguel Delso Martínez ("Studiul influenței depozitului ovoidal din beton în dezvoltarea și evoluția vinurilor albe"), acest rezervor permite fermentări mai lungi prin disiparea mai bună a temperaturii. Micro-oxigenarea prin pereți, similară cu cea a butoaielor, are loc cu un material cu structura mai puțin aromatică și, prin urmare, cu un impact mai mic asupra vinului (fig. 28). Toate aceste caracteristici dau producătorului un instrument bun pentru a dezvolta diferite tipuri de vin și a crea propriul stil.

5. Realizare tangram

Tangram-ul este un vechi joc de puzzle, de origine chineză, cunoscut și sub denumirea „pătratul magic” sau „placheta celor șapte șiretlicuri”. Nu se știe cine l-a inventat, când anume și cu ce scop. Se știe doar că o carte din China anulului 1813 i-a înregistrat existența – aceasta ar fi, deci, prima sa mențiune documentară – cu

observația că se bănuiește că jocul se folosea deja de multă vreme la acel moment.

Este popular și distractiv datorită structurii sale simple, ușor de înțeles și accesibil. Stimulează imaginația și logica cucerind prin simplitatea sa deopotrivă copiii și adulții, pe cei pasionați de matematică și pe cei cu înclinații artistice. Napoleon Bonaparte folosea jocul pentru a se relaxa înainte și după bătălii, poetul Edgar Allen Poe îl folosea pentru inspirație, în vreme ce Lewis Carroll, autorul cărții Alice în țara minunilor, era pur și simplu fascinat de acest joc (fig. 29 a).

Peste 1600 de imagini reprezentând animale, păsări, vietăți marine, oameni, litere, cifre, obiecte, castele, vapoare și multe altele pot fi create din cele 7 piese ale tangramului (fig. 29 b, c, d).

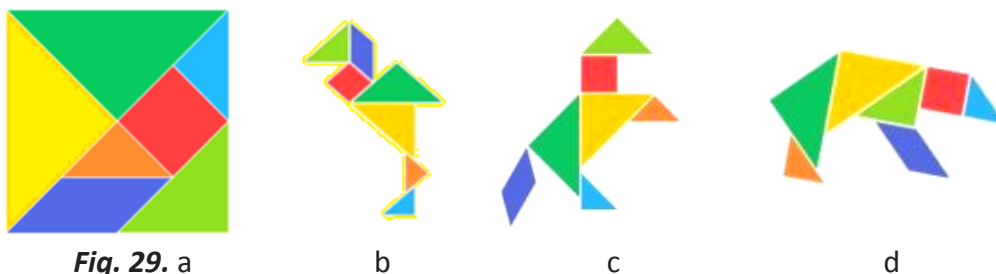

Fig. 29. a

b

c

d

Există mai multe variante de tangramuri, obținute prin împărțirea în diverse feluri a pătratului, cercului, ovalului, triunghiului *etc.* *Etapele de introducere a unui tip nou joc, ca și regulile de aplicare sunt aceleași ca la Tangramul original. Poate că nu toate au aceeași capacitate de figurare ca Tangramul, dar unele dintre ele au o expresivitate deosebită.*

O astfel de variantă este **OUL LUI COLUMB** reprezentat în figura 30 c și din piesele cărui se pot concepe nenumărate siluete de păsări și alte figuri.

Redăm, în continuare, modul de construcție cu rigla și compasul a acestei variante: (1) Se trasează două cercuri C_1 și C_2 de centre O_1 și O_2 cu razele R , astfel ca fiecare să treacă prin centrul celuilalt; (2) Stabilim un sistem de axe de coordonate xOy , axa x -lor să conțină centrele lor, iar axa y -lor să treacă prin intersecțiile A și B ale cercurilor; (3) Desenăm cercul C_3 cu centrul în O și raza OO_1 ; (4) Acesta taie pe AB în C și D ; (5) Dreptele O_1C și O_2C intersecționează cercurile inițiale în E și F ; (6) Cu centrele în C și D și raza $CE = CF$ trasăm cercurile C_4 și C_5 ; (7) Cercul C_5 (cu centrul în D) taie pe AD în G ; (8) Prin G trasăm paralele la O_1C și la O_2C (fig. 30 a); (9) Considerăm doar interiorul comun al cercurilor inițiale și înlăturăm părțile albe din figura 30 b; (10) Decupăm cele nouă părți colorate din figura 30 c și putem să realizăm o figură ca în imaginea 30 d.

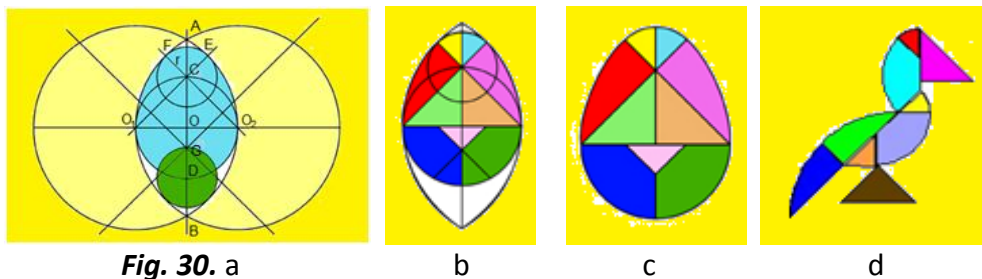
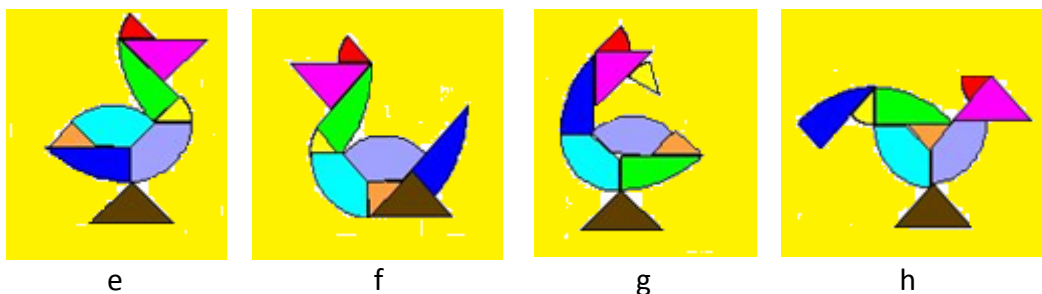

Fig. 30. a

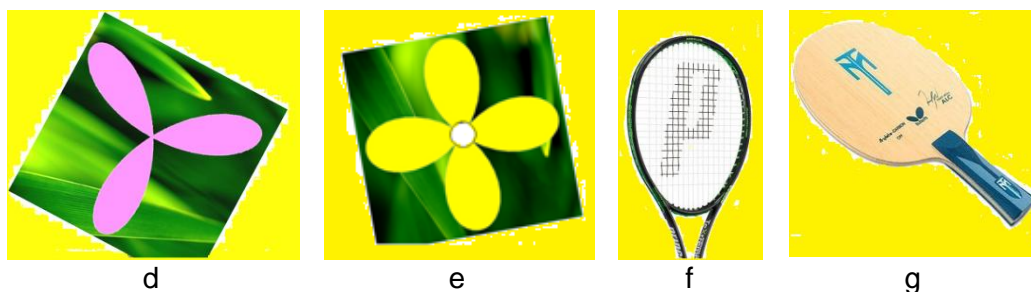
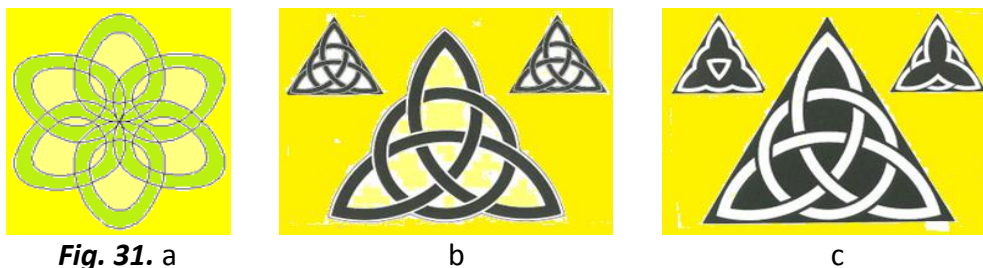
b

c

d

6. Modele geometrice decorative, florale și altele (fig. 31).

Bibliografie

1. Dicționarul Enciclopedic Român, vol III, Editura politică, București, 1963;
2. Dicționar de Matematici Generale, Editura Enciclopedică Română, 1974;
3. Dicționarul Limbii Române pentru Elevi (DREV), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983;
4. Dicționarul de Neologisme, Editura Academiei Socialiste Române, București, 1978;
5. Matei ALEXANDRU & colectiv, Desen Tehnic Industrial, Institut Politehnic Iași, 1963;
6. Cantemir Lorin, Antonovici C., Andrei Șt. Evoluția unor instrumente și dispozitive geometrice utilizate în matematică, arhitectură și construcții;
7. Articole tematice de pe Internet.

MATEMATICA ÎN MIȘCARE. BICICLETA

Daniel APOSTOL, Elena Nadia MANEA
dr.ing, șef secție RL Iași
prof. școala generală Cașin

Abstract: În lucrarea de față sunt tratate o serie de elemente, atât teoretice, cât și constructive, privind bicicletele, vehicul ce utilizează pentru deplasare două roți. Sunt prezentate mai multe tipuri de biciclete, de la cele cu tracțiune umană la cele cu alt tip de tracțiune, electrică sau cu motor termic.

Cuvinte cheie: cerc, raza, roată, bicicletă, electric.

1. Probleme generale

Nevoia de deplasarea mai rapidă, în special pe pământ și apă, la făcut pe om să găsească diverse soluții de rezolvarea acestei probleme. Aceste soluții sunt în general următoarele:

- Deplasarea cu ajutorul sursei umane, puterea omului;
- Deplasarea cu ajutorul unei surse de energie alta decât cea umană.

Deplasarea cu ajutorul sursei umane, dată de puterea omului, s-a făcut de la începuturile omenirii, atât pe uscat cât și pe apă.

Exemple de mijloace de transport utilizate pe uscat ce folosesc forța omului: cărucioare diverse, trăsură, biciclete, etc.

Exemple de mijloace de transport utilizate pe apă ce folosesc forța omului: bărci, plute, corăbii (galere), etc.

Deplasarea cu ajutorul unei surse de energie, alta decât cea umană poate fi de două feluri:

- Deplasare utilizând surse naturale bazate pe forța unor animale, etc.;
- Deplasare utilizând surse de energie dezvoltată de mașini (cu abur, ardere internă, electrice, etc.).

Exemple de mijloace de transport utilizate pe uscat ce folosesc forța unor animale: căruța, caleașca, etc.

Exemple de mijloace de transport utilizate pe apă ce folosesc forța unor animale: plute, bărci, etc.

Exemple de mijloace de transport utilizate pe uscat ce folosesc surse de energie dezvoltată de mașini: automobilul, trenul, etc.

Exemple de mijloace de transport utilizate pe apă ce folosesc surse de energie dezvoltată de mașini: bărci, vapoare, etc.

La început omul prin forța proprie transporta diverse produse alimentare, materiale de construcții, etc. Toate acestea le transporta învingând forța de frecare a solului, dar cu timpul descoperirea roții a făcut ca transportul să fie mult mai ușor și pe distanțe mari. Astfel, de la roata s-au dezvoltat multe

mijloace de transport, unele antrenate direct de forța umană, altele de energia vantului sau alte surse de energie create de om.

Nevoia de deplasare cu ajutorul fortei umane pe distanțe mici și medii a dus la apariția în secolul XIX a bicicletei.

O definiție a bicicletei, după Wikipedia: „O bicicletă poate fi definită în general ca fiind un vehicul rutier cu două roți așezate în linie una în spatele celeilalte, puse în mișcare prin intermediul a două pedale acționate cu picioarele. Se estimează că mersul pe bicicletă este de trei ori mai eficient din punct de vedere energetic decât mersul pe jos, iar viteza este de trei - patru ori mai mare.”

2. Puțină matematică

Elementele principale ale unei biciclete sunt roțile, ce pot avea diverse diametre. Primele biciclete aveau roți de diametre mari, acest lucru datorându-se faptului că antrenarea lor se făcea direct, fără angrenaj lanț-pinion.

Matematic vorbind deplasarea bicicletei este dată de desfășurarea cercului pe o suprafață plană.

Astfel, vorbim de lungimea cercului:

$$L = 2 \pi r, \quad (1)$$

unde:

L – este lungimea cercului, în [m];
 $\pi = 3,14$;
 r – raza cercului, în [m].

sau

$$L = \pi d, \quad (2)$$

unde:

L – este lungimea cercului, în [m];
 d – diametrul cercului, în [m].

Știind ca viteza unui vehicul este dată de formula:

$$V = D / t \text{ [m/s]}, \quad (3)$$

unde:

V – viteza de deplasare a vehiculului, în [m/s];
 D – distanța parcursă, în [m];
 t – timpul, în [s].

Observăm că viteza vehiculului este dată de raportul distanță – timp, sau considerând aspectul ce ne interesează, și anume distanța parcursă, putem spune că o distanță poate fi parcursă într-un timp mai scurt cu cât viteza vehiculului este mai mare.

Pentru a exemplifica mai bine în cele ce urmează se va introduce o nouă formulă a vitezei.

Relația dintre viteza unei biciclete și numărul de rotații al roții este dată de relația:

$$V = (\pi D n_{\text{roata}}) / 60, \text{ în [m/s]} \quad (4)$$

unde:

V – viteza de deplasare a vehiculului, în [m/s];
 D – diametrul rotii, în [m];
 $\pi = 3,14$;
 n_{roata} – numărul de rotații al roții, în [rot/min].

Din formula (4) se observă că creșterea vitezei se poate face prin modificarea a două elemente din ecuație, și anume:

- Diametrul roții. Acesta este un element fix ce nu poate fi modificat decât constructiv, dorim o viteză de deplasare mai mare, utilizăm o bicicletă cu roți de diametru mare.
- Numărul de rotații al roților. Aceasta este într-adevar o variabilă reală, ușor de modificat, lucru ce se face prin pedalare mai rapidă sau prin modificarea raportului de transmisie al bicicletei.

3. Tipuri de biciclete

În general, la momentul de față există în lume mai multe tipuri de biciclete, o clasificare putând fi și următoarea:

1. După utilizare:

- biciclete pentru transport marfă;
- biciclete pentru competiții sportive;
- biciclete pentru utilizări casnice.

2. După materialul utilizat pentru confecționare:
 - biciclete cu elemente constructive de oțel;
 - biciclete cu elemente constructive din aluminiu;
 - biciclete ultraușoare.

3. După sursa de antrenare:
 - biciclete puse în mișcare de către forța omului;
 - biciclete electrice, sursa de energie fiind un motor electric;
 - biciclete cu motoare cu ardere internă, sursa de energie fiind un motor termic, de obicei cu benzină.

4. După tipul de suspensie:
 - fără suspensie;
 - cu suspensie față;
 - cu suspensie dublă, față-spate.

În fig. 1 se poate vedea o bicicleta ce poate fi pusă în mișcare doar cu forța umană. Se observă că aceasta are și suspensie pe roata din față.

Fig. 1. Bicicleta cu suspensie față fără sursă suplimentară de energie.

În fig. 2 se poate vedea o bicicletă electrică, cu tracțiune pe roata din față. Aceasta are ca sursă de energie un acumulator tip litiu-ion.

Fig. 2. Bicicletă electrică

În fig. 3 se poate vedea o bicicletă specială, cu două surse de energie suplimentară, și anume, electrică, cu tracțiune atât pe roata din față, cât și pe cea din spate, și termică, un motor termic în doi timpi.

Fig. 3. Bicicletă hibridă, cu două surse de energie suplimentară, electrică și cu motor termic.

Motoare electrice utilizate pentru antrenarea bicicletelor:

- Motoare de curent continuu;
- Motoare de curent alternativ, sincrone (fig. 4).

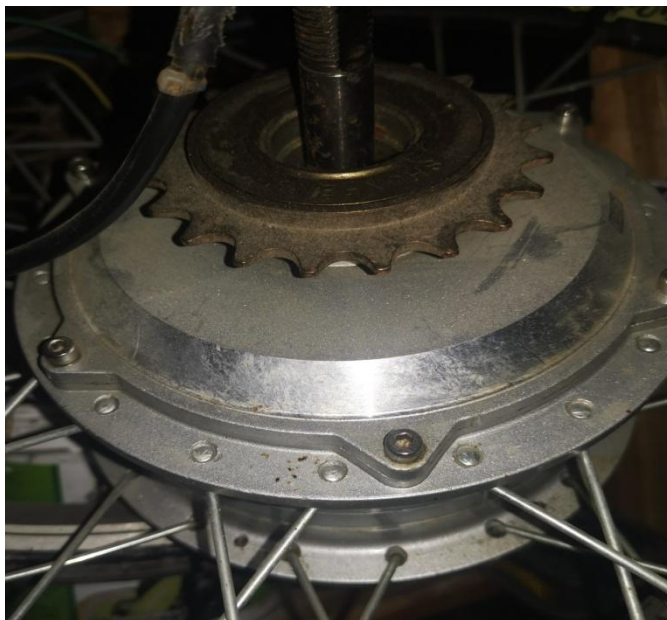

Fig. 4. Motor electric de c.a. pentru biciclete.

Motoare termice utilizate pentru antrenarea bicicletelor:

- Motoare în doi timpi, cu benzină, (fig.5);
- Motoare în patru timpi, cu benzină.

Fig. 5. Motor în doi timpi pentru bicicletă.

4. Concluzii

Bicicleta este un vehicul la îndemana oricui, fiind ușor de achiziționat și utilizat, iar în momentul de față este o alternativă la transportul nepoluant.

Bicicletele cu sursă de energie suplimentară, fac ca distanța parcursă de vehicul să crească considerabil. Astfel, cu bicicleta electrică se pot parcurge fără un efort prea mare până la 30 de km, iar cu bicicleta cu motor termic până la 80 de km.

În momentul de față noile tehnologii au dus la creșterea performanțelor bicicletelor, în sensul că a scăzut foarte mult greutatea acestora, astfel, s-a ajuns ca o bicicleta de curse să poată cântări sub 4 kgf.

Bibliografie

1. dr. ing. V. Belousov, *Creșterea performanțelor bicicletelor*, Ed. Tehnică, București, 1987
2. www.wikipedia.com

**VI. SECVENȚE
ANCORATE ÎN
ISTORIE**

**PREZENTARE
DE
CARTE**

